INCIPIT LIBER ACTUUM APOSTOLORUM

1 Primum quidem sermonem feci de omnibus,
o Theophile, quæ cœpit Jesus facere et docere*
2 usque in diem qua præcipiens Apostolis per
Spiritum Sanctum, quos elegit, assumptus est:†
3 quibus et præbuit seipsum vivum post
passionem suam in multis argumentis, per dies

---

* **1:1** ***Sermonem feci.*** Id est, scripsi: quia scribere est operari. Vel hoc ita dicit, quia factis meruit esse scriptor Evangelii. ***Feci.*** Totus liber Evangelii unus sermo dicitur, eo quod habeat unum sensum: aut singulare pro plurali. Evangelium est bona annuntiatio, qua annuntiatur requies post laborem, regnum post servitium, vita post mortem. ***De omnibus.*** Dictis et factis Christi quæ judicavit officio digna vel idonea suæ dispensationi. ***Theophile.*** Theophilus idem est quod Dei amicus, vel Dei amator: et si tu sis amicus Dei, tibi scribitur. ***Quæ cœpit Jesus facere.*** A baptismo Joannis quo Jesus baptizatus est, ***usque in diem*** quo assumptus est in cœlum: quia de toto illo tempore Lucas sermones texuit, qui in fine Evangelii ita scripsit: ***Cum benedixisset, recessit ab eis et ferebatur in cœlum.*** ***Facere.*** Bonum doctorem instituit vel instruit, qui faciat quod docet. † **1:2** ***Præcipiens apostolis*** prædicare Evangelium ***per Spiritum sanctum,*** per quem prædicatum est Evangelium, quia verba inspirabat, et fiduciam tribuebat. Vel, ***præcipiens per Spiritum sanctum,*** id est, quod Filius præcipit, præcipit et hoc Spiritus sanctus. Vel, propter Spiritum præcepit, quia non præciperet nisi Spiritus venturus esset. ***Elegit.*** Hoc ad laudem apostolorum, quorum actus scribere proponit, vertitur. ***Assumptus.*** A Divinitate, vel a nube assumptus, quasi verus homo.

quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei.‡

4 Et convescens, præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed exspectarent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum:§

5 quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post

---

‡ **1:3 *Vivum.*** Corpus vivum et proprium, non phantasticum quod et apostoli cognoverunt tanquam notissimum. Aut vivum, eo quod post mortem vivebat. Vel vivum, id est amplius non moriturum. ***Per dies.*** Non tamen eis per quadraginta dies continuos apparuit: post diem enim resurrectionis alios quatuor dies intervenisse Joannes dicit. Post quos rursus apparuit per quadraginta: quia quadraginta horis mortuus fuerat, quadraginta diebus se vivere confirmat. Et per quadraginta typus præsentis sæculi, quo Christus in Ecclesia versatur, potest intelligi: sive quia homo quatuor constans elementis, eruditur contra transgressionem Decalogi. § **1:4 *Convescens.*** Signa veri corporis annuntiat, quia non uno corporis sensu, sed visu, auditu, tactu, apparendo, loquendo, convescendo probavit se resurrexisse. ***Promissionem,*** quam promisit per Jœl, ut habetur in sequentibus: et si a Christo facta, a Patre tamen complebitur. Vel ***Patris*** dicitur, quia in ejus Verbo, id est Christo, promittitur.

multos hos dies.**
6 Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël?
7 Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate:††

** **1:5** ***Quia Joannes.*** BEDA. Cum diceret Dominus: Quia Joannes baptizavit aqua, vos autem, etc., usque ad quod in baptismo Joannis non fiebat. Baptisma datur in duabus naturis, corporali scilicet et spirituali: quia homo qui baptizatur, duobus constat: corpore scilicet et anima, tamen unum est baptisma, sicut unus homo. ***Vos autem,*** etc. Quando Petrus negavit, non erant apostoli baptizati; non aqua, sed spiritu: post resurrectionem enim dictum est: ***Vos vero baptizabimini Spiritu sancto.*** Nondum enim resurrectione Christi et missione Spiritus confirmati erant. Sicut autem justis circumcisio non fuit necessaria, antequam imperaretur Abrahæ et posteritati suæ: sic postquam sacramentum Novi Testamenti, id est baptisma, circumcisionis loco datum est a Domino dicente: ***Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*** Joan. 3., etc., certum est nullum ad corpus Christi pertinere, nisi baptizatum, præter eos quibus passio deputatur pro baptismo. Item scriptum est, quando Paulus baptizatus est: et non est scriptum quando alii apostoli baptizati sunt: sed debemus intelligere baptizatos esse propter illud: ***Nisi quis renatus fuerit,*** etc. †† **1:7** ***Non est vestrum nosse.*** Non ait, non erit, sed ***non est:*** notans adhuc esse infirmos, et ideo ad secretum cognoscendum non esse idoneos: Cum vero ait: ***Non est vestrum nosse,*** ostendit quod ipse sciat, cujus sunt omnia quæ Patris, sed eis non expedit nosse, sed ita vivant quasi quotidie judicandi. ***Quæ Pater.*** Illius, inquit, regni tam secretum est tempus, ut tantum scientiæ Patris pateat, ***sed accipietis virtutem Spiritus sancti,*** ut quod propter infirmitatem carnis non potestis, possitis ex virtute Spiritus sancti. ***In sua potestate.*** Hoc ut verus homo excusabiliter dixit, sed tantum una est Patris et Filii et Spiritus sancti potestas: Filius etiam potestas Patris est.

8 sed accipietis virtutem supervenientis
Spiritus Sancti in vos, et eritis mihi testes in
Jerusalem, et in omni Judæa, et Samaria, et usque
ad ultimum terræ.‡‡
9 Et cum hæc dixisset, videntibus illis, elevatus
est: et nubes suscepit eum ab oculis eorum.§§
10 Cumque intuerentur in cælum euntem illum,
ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus
albis,
11 qui et dixerunt: Viri Galilæi, quid statis
aspicientes in cælum? Hic Jesus, qui assumptus
est a vobis in cælum, sic veniet quemadmodum

‡‡ **1:8** ***Sed accipietis.*** Tollitur scientia temporum, sed divinum, quo indigent, adhibetur auxilium: hoc modo, cum pueris aliquid tollitur, aliud datur ne penitus tristentur. ***Supervenientis Spiritus sancti.*** Cum superveniet Spiritus in vos, non regnum Isræl, sive regnum Dei in Isræl, ut putatis, afferet, sed virtutem testificandi de me vobis præstabit, tantumque illius regni tempus longe est, ut prius non solum Hierosolymam, sed omnes fines Judææ et Samariæ, mundi etiam terminos per circuitum fama Evangelii percurrat. ***In Jerusalem et in omni Judæa.*** Consequentia ordinis in vocabulis locorum conservata est: Jerusalem succedit proxima Judææ provincia, cui Samaria situ conjungitur, dehinc omnis terræ communio subinfertur. ***In Jerusalem.*** Mystice: in visione pacis, in confessione veræ fidei: custodia præceptorum Dei: et in his qui se in alienos fecerint a terra prædicaturos eos prædixit, per quos quasi rotæ radios de medio terræ ubi salutem operatus est, gratia spiritualis et salutaris doctrina per totum orbem defluxit. §§ **1:9** ***Et cum hæc dixisset.*** Aliter Marcus commemorat dicens: ***Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum*** Matth. 28.. Sed quia Lucas significantius adjecit: ***Cum hæc dixisset, elevatus est,*** completis illis sermonibus quos commemoraverat Dominum ascendisse cælos ostendit.

vidistis eum euntem in cælum.***

12 Tunc reversi sunt Jerosolymam a monte qui
vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, sabbati
habens iter.†††

13 Et cum introissent in cœnaculum,
ascenderunt ubi manebant Petrus, et Joannes,
Jacobus, et Andreas, Philippus, et Thomas,
Bartholomæus, et Matthæus, Jacobus Alphæi, et

*** **1:11 *Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum?*** In quibus debet esse prudentior sensus, quia Galilæi cæteris Judæis in sapientia præcellebant. Vel, Galilæi volubiles, quia instabilitate sui sensus obliti erunt præcepta Dei. ††† **1:12 *Tunc reversi sunt,*** etc. Reversio apostolorum de monte Oliveti Jerusalem, significat Ecclesiam quæ de activa in contemplativam ascendens, iterum descendit in conversationem activalem. Mons enim Oliveti ab antiquis mons trium luminum vocabatur: lucernæ scilicet de templo resplendentis, ac solis ex altera parte orientis, et olei in ipso monte naturalis lucis: quæ tria conveniunt perfectioni propter divini Verbi lucem de Ecclesia fulgentem, propter solis justitiæ fulgorem, propter puræ conscientiæ nitorem.

Simon Zelotes, et Judas Jacobi.‡‡‡

14 Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria matre Jesu, et

‡‡‡ **1:13** ***Et cum introissent.*** In Græco ita ponitur: ***Cum introissent civitatem, in cœnaculum ascenderunt, ubi erant manentes Petrus,*** etc. In Græco sic est ordo nominum: ***Petrus et Andræas, Jacobus et Joannes, Simon Zelotes et Judas Jacobi.*** ***Cœnaculum,*** etc. BEDA. Locus est in superiori, designans quod a terra sublati ad superiora scientiæ et virtutis conscendunt. Cœnaculum dicitur tertium tectum, figura charitatis fidei superædificatæ et spei. Charitas autem diffusa est in cordibus nostris per Spiritum. ***Petrus et Joannes.*** Petrus primus ponitur, quia princeps et pastor. Petrus et Joannes merito primi ponuntur, qui simul cucurrerunt ad monumentum, quia plus cæteris amabant. Primus (si fas est dici) plus cæteris dilexit: alium, plurimum Jesus amavit. Catalogus apostolorum ideo ponitur, ne extra hos aliqui falsi recipiantur: paria et ponuntur loca singulorum, distinguentibus gradibus meritorum. Hi sunt duodecim filii Jacob; duodecim fontes deserti, quos Isræl reperit in Elim; duodecim panes propositionis; duodecim lapides in veste pontificis; duodecim signa zodiaci; duodecim lapides altaris; duodecim lapides de Jordane elevati; duodecim boves sub æneo mari; duodecim stellæ in corona sponsæ; duodecim fundamenta; duodecim portæ; duodecim menses anni; duodecim horæ diei; duodecim fructus ligni vitæ. ***Zelotes.*** BEDA. Zelotes ipse est qui in Evangeliis dicitur Chananæus. Chana ***zelus*** interpretatur. Erat enim de vico Galilææ ubi Dominus aquam convertit in vinum. Hic post Jacobum fratrem suum, rexit Ecclesiam Hierosolymorum. Filio pereunte perditionis, imperfectus numerus apostolorum remansit, juxta similitudinem enim lunæ crescit et decrescit Ecclesia: sed vetera transeunt, et nova fiunt.

fratribus ejus.§§§

15 In diebus illis, exsurgens Petrus in medio
fratrum, dixit (erat autem turba hominum simul,
fere centum viginti):

16 Viri fratres, oportet impleri Scripturam
quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de
Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt
Jesum:

17 qui connumeratus erat in nobis, et sortitus
est sortem ministerii hujus.

18 Et hic quidem possedit agrum de mercede
iniquitatis, et suspensus crepuit medius: et

---

§§§ **1:14** ***Maria,*** etc. Virgo a mulieribus distinguitur, quæ tamen aliquando mulier non pro corruptione, sed pro sexu appellatur. Ecce principium nascentis Ecclesiæ adornatur flore virginitatis. ***In medio fratrum.*** Id est filiorum, quorum unus est Pater in cœlis. In medio Petrus stetisse dicitur: quasi communi miseratione condescendens. Hoc exemplum sumendum est pastoribus Ecclesiæ. Hic numerus centum et viginti congruit ætati Moysi, ut sicut sub hoc numero, Moyse defuncto, Jesus successit, qui populum in terram promissionis induxit, sic veteri legi in Ecclesia principatus Christi successit, ducens verum Israel ad regnum cœli.

diffusa sunt omnia viscera ejus.*
19 Et notum factum est omnibus habitantibus
Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua
eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.†
20 Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat
commoratio eorum deserta, et non sit qui
inhabitet in ea: et episcopatum ejus accipiat
alter.‡
21 Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt
congregati in omni tempore quo intravit et exivit
inter nos Dominus Jesus,
22 incipiens a baptismate Joannis usque in
diem qua assumptus est a nobis, testem
resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis.
23 Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur

---

* **1:18 *Possedit agrum.*** Non quia agrum possederit, sed quia ipsius fuerat pretium agri qui Dominum vitæ vendidit. Amissa terra viventium, agrum sanguinis et mortis, æterna sceleris et nominis sui memoria possidet Judas. Emptum tamen pretio sanguinis agrum figuli non possedit, qui traditionis crimen in se protinus mulctavit, sed ***possedit*** dictum est pro ***possideri fecit.*** Quidam agrum a Juda possessum ridicule exponunt infernum. Alii possedisse agrum illum existimant, ex eo quod cum peregrinis in eo sepultus fuit. ***Viscera.*** Viscera quæ sunt sedes fraudis, tanto scelere dirupta, se cohibere non valuerunt. Merito autem per sedem doli viscera funduntur, non per locum osculi, id est os quo osculatus est Jesum, quamvis falsa superficie, sed per alium cui virus occultæ malitiæ inerat. † **1:19 *Eorum,*** id est habitantium Jerusalem, quia etsi utrique loquebantur Hebraice, distabat tamen proprietas linguæ Hierosolymorum a Galilæis, de quibus apostoli erant: quod in passione Domini ostenditur, ubi etiam Petrus nolens lingua sua proditus est esse Galilæus. ‡ **1:20 *Deserta, et non sit,*** etc. Donec electus pro eo assumatur Matthias. Vel, non sit ipse Judas, qui habitet in ea, sed alius assumatur pro eo qui pœnitentia indignus judicatus est.

Barsabas, qui cognominatus est Justus, et
Mathiam.§
24 Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda
nosti omnium, ostende quem elegeris ex his
duobus unum,
25 accipere locum ministerii hujus et
apostolatus, de quo prævaricatus est Judas ut
abiret in locum suum.
26 Et dederunt sortes eis, et cecidit sors super
Mathiam: et annumeratus est cum undecim
Apostolis.

2

1 Et cum complerentur dies Pentecostes, erant
omnes pariter in eodem loco:*
2 et factus est repente de cælo sonus, tamquam
advenientis spiritus vehementis, et replevit

---

§ **1:23** ***Duos.*** Clemens refert hos duos qui ad sortem apostolatus statuti sunt, de numero septuaginta discipulorum fuisse. ***Qui cognominatus.*** In laude Barnabæ immoratur: quia pro laude Matthæus habet, quod sorte eligitur. Barnabæ laus cumulatur, ne velut indignus repelli videretur: quod postea declaratum est; quia cum Paulo gentium apostolus ordinatur, illi officio reservatus. ***Justus.*** Aut Latinum est, aut Hebræum: et interpretatur ***parcens,*** vel ***elevatus.*** ***Et Matthiam,*** qui ***donatus,*** vel ***donum Dei*** interpretatur: cui donum apostolatus a Domino collatum est, vel ***Dei pannus*** interpretatur. Merito parvi transcenditur ille laude hominum qui justus erat, inquit Arator. * **2:1** ***In eodem loco.*** Cœnaculo scilicet, in quod ascenderant. Qui Spiritum desiderat, carnis domicilium mentis contemplatione transcendens calcat.

totam domum ubi erant sedentes.†

3 Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ

† **2:2** ***De cœlo.*** Datur Spiritus de cœlo, ut diligatur Deus; in terra datur, ut diligatur proximus: bis enim post resurrectionem est datus ad duo præcepta charitatis commendanda. ***Sonus.*** Potest dici locutio linguarum de ore apostolorum sonans. ***Spiritus.*** Ante passionem datus est apostolis Spiritus ad gratiam doctrinæ et sanitatum; post resurrectionem insufflavit Jesus spiritum, et ait: ***Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*** Joan. 20., etc. Quod donum soli Petro prius dederat: sed ut creditur tunc per anticipationem, nunc cum cæteris per completionem etiam Petro tribuitur: et potestas data est dimittendi illis quos ad officium mittebat prædicationis. ***Vehementis.*** Comparatione præcedentium vehemens dicitur gratia apostolorum, vel in similitudinem venti vehementis Spiritus venit. ***Totam domum.*** In una domo sedentibus infunditur Spiritus, ut Ecclesiæ unitas commendetur, in cœnaculo tertia lege incipiente. In datione legis plebs longe stabat præ timore; hic veniente Spiritu congregati erant in unum ex amore. ***Sedentes.*** Ut compleatur quod dictum erat eis: ***Sedete hic in civitate.*** Sessio est indicium humilitatis et stabilitatis: quibus præparatur sedes Spiritui sancto, qui super humiles requiescit. GREG. In igne apparuit Spiritus, sed per seipsum, etc., usque ad et voce sive sonitu docta sunt corda.

tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:‡
4 et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, et
cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus
Sanctus dabat eloqui illis.§
5 Erant autem in Jerusalem habitantes Judæi,
viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est.**
6 Facta autem hac voce, convenit multitudo, et
mente confusa est, quoniam audiebat

---

‡ **2:3** ***Dispertitæ.*** Dispersio linguarum est facta in turre, sed quod dispersit superbia, recolligit humilitas: in superbia dispersio, in humilitate fit concordia. Ecce completur sententia Domini quæ ait: ***Non vos relinquam orphanos, sed mittam Spiritum paracletum*** Joan. 14., qui eorum advocatus, pro eis omnibus linguis locutus est. Linguas attulit, qui pro Verbo venit, cognationem enim habet lingua cum verbo, ut ab invicem non possint separari. Sic Verbum Patris, id est Filius, et Spiritus sanctus inseparabiles sunt, imo et unius naturæ. ***Tanquam ignis.*** Idem in igne Spiritus venit: quia peccatores ***Spiritus purgat, illuminat, accendit, urit.*** Ignis enim quatuor habet naturas, ***urit, purgat, calefacit, illuminat.*** Similiter Spiritus exurit peccata, purgat corda, torporem excutit, ignorantias illustrat. Ignis incorporeus et invisibilis est in sua natura; sed assumpto aliquo corpore videtur, diversi coloris apparens, propter materias in quibus ardet. Sic Spiritus videri non poterit, nisi per creaturas in quibus operatur. § **2:4** ***Et cœperunt.*** Ecce signum plenitudinis: plenum vas erumpit. Ignis in sinu non potest occultari. ***Variis linguis.*** Quia linguis omnibus loquebantur, vel sua, id est Hebræa lingua, loquentes, ab omnibus ita intelligebantur, ac si propriis singulorum loquerentur, secundum illud Prophetæ: In aliis linguis, et labiis aliis, loquar populo huic, etc. ** **2:5** ***Ex omni natione,*** etc. RAB. Ac si diceretur: Ubicunque nati. Judæos autem in omnibus gentibus nasci captivitas fecit, quæ sub Antiocho facta est non multis temporibus ante.

unusquisque lingua sua illos loquentes.††
7 Stupebant autem omnes, et mirabantur,
dicentes: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur,
Galilæi sunt?
8 et quomodo nos audivimus unusquisque
linguam nostram in qua nati sumus?‡‡
9 Parthi, et Medi, et Ælamitæ, et qui habitant
Mespotamiam, Judæam, et Cappadociam,
Pontum, et Asiam,§§
10 Phrygiam, et Pamphyliam, Ægyptum, et
partes Libyæ quæ est circa Cyrenen: et advenæ
Romani,***
11 Judæi quoque, et Proselyti, Cretes, et Arabes:
audivimus eos loquentes nostris linguis
magnalia Dei.
12 Stupebant autem omnes, et mirabantur ad
invicem, dicentes: Quidnam vult hoc esse?

---

†† **2:6** ***Confusa.*** Confusio ista confusioni linguarum opponitur, a qua Babel vocabulum sortita est. Sic humilitas apostolorum humanæ superbiæ respondet. ***Unusquisque.*** Linguæ omnes dicuntur esse septuaginta duæ: unde et discipuli secundi ordinis sub hoc numero sunt electi, ut numerus prædicatorum concordaret numero linguarum. ‡‡ **2:8** ***Audivimus.*** In hoc significabatur unam Ecclesiam omnium gentium linguis locuturam. BEDA. Quæritur utrum hi qui loquebantur, etc., usque ad magis videbatur audientium esse miraculum quam loquentium. §§ **2:9** ***Cappadociam,*** etc. Istæ quinque provinciæ quæ post Judæam ponuntur, Græce quidem loquuntur: sed ex patria consuetudine est in sono diversitas. Unde mira fuit in apostolis gratia, quæ non solum diversitatem eos docuit, sed etiam distantiam proprietatum in unaquaque linguarum juxta numerum provinciarum in eorum loquela fecit. *** **2:10** ***Advenæ Romani.*** In Græco, peregrinantes Romani, id est, Judæi qui peregrinam vitam Romæ gerebant.

13 Alii autem irridentes dicebant: Quia musto
pleni sunt isti.
14 Stans autem Petrus cum undecim, levavit
vocem suam, et locutus est eis: Viri Judæi, et qui
habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit,
et auribus percipite verba mea.†††
15 Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt,
cum sit hora diei tertia:
16 sed hoc est quod dictum est per prophetam
Joël:
17 [Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus,
effundam de Spiritu meo super omnem carnem:
et prophetabunt filii vestri et filiæ vestræ, et
juvenes vestri visiones videbunt, et seniores
vestri somnia somniabunt.‡‡‡
18 Et quidem super servos meos, et super
ancillas meas, in diebus illis effundam de Spiritu
meo, et prophetabunt:
19 et dabo prodigia in cælo sursum, et signa in
terra deorsum, sanguinem, et ignem, et vaporem

††† **2:14 *Viri Judæi.*** Id est, duæ causæ sunt prudentiæ, nimirum quod Judæi, et quod habitarent Jerusalem, quam decet sobrietas.
‡‡‡ **2:17 *Effundam.*** Hoc verbo largitatem muneris ostendit, quia non ut olim prophetis et sacerdotibus tantum, sed omnibus passim in utroque sexu personis Spiritus erat dandus. ***De Spiritu.*** Ad diversa dona respicit dum hoc dicit, non autem ad subtsantiæ imminutionem. ***Super omnem carnem.*** Quæ sit omnis caro consequenter exponit ibi: ***Et prophetabunt filii,*** etc. RAB. Super omnem carnem masculi et feminæ, vel circumcisi et ethnici, secundum illud: ***Non est masculus et femina, circumcisio et præputium, Barbarus et Scytha, servus et liber*** Gal. 3.. ***Et prophetabunt.*** Lex et prophetæ usque ad Joannem: ex eo regnum evangelizatur. Sed aliud est de Christo prophetare, aliud ventura prædicere et docere.

fumi:§§§

20 sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus.

21 Et erit: omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.]

22 Viri Israëlitæ, audite verba hæc: Jesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut et vos scitis:

23 hunc, definito consilio et præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes

---

§§§ **2:19 *Et dabo.*** Mystice prodigia in cœlo, labores sunt in Ecclesia. Signa, super terram. Vindictæ, in terrenos. Sanguis, in martyrio. Ignis, Evangelii vel Spiritus sancti. Vapor fumi, animæ vel cordis compunctio. ***Prodigia in cœlo.*** Etenim Christo nascente, novum sidus apparuit; eo ascendente crucem, sol obscuratus est et cœlum tenebris obductum. ***Sanguinem.*** Non solum vulneris, sed etiam sudoris, quando in oratione factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis, quod inter signa Deitatis ponitur, quia in humana natura non invenitur. Ergo significat orbem universum sanguine Christi abluendum, ut sicut tabernaculum sanguine victimarum fuerat consecratum, ita populus fidelis sanguine ejusdem dedicaretur: et ut non solum Hierosolymis locus esset orationis, sed in omni loco dominationis ejus levarent manus electi per orationes ad Dominum. ***Vaporem fumi.*** Compunctionis et fletuum, scilicet vaporem. Quia sicut fumus ab igne, ita compunctio a Spiritu sancti ardore. ***Sol convertetur,*** etc. Hoc in passione Christi partim factum partim ante judicii diem creditur venturum. Tunc enim sol obscuratus est, sed luna in sanguinem versa hominibus apparere non potuit: quia tunc (utpote in Pascha) quintadecima exsistens, interdiu fuerat visibus humanis objectu terræ occultata.

interemistis:*

24 quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.†

25 David enim dicit in eum: [Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a

---

* **2:23 *Definito consilio.*** RAB. In hoc solo Judæi fuere notabiles, quia non obedienti animo fecerunt. ***Et præscientia Dei,*** etc. ID. In Græco sic est: ***Præscientia sic traditum accipientes.*** Traditus est enim a præside in potestatem illorum, ut ipsum sive latronem eligerent, sed latroni concessa vita, Jesum per manus militum occiderunt. † **2:24 *Suscitavit.*** Non usitata cum cæteris, atque communi resurrectione quæ in finem differtur, sed quæ die tertia celebraretur, ut assertio hujus resurrectionis testimonium esset Deitatis. RAB. Suscitavit, secundum humanitatem, quam maxime oderant Judæi. ***Solutis doloribus.*** Videtur esse sensus hujus sententiæ, quod Domino ad inferos descendente dolores pœnarum soluti sint, quia eum tangere non potuerunt, sed juxta Græcum in quo scriptum est: ***Solvens per ipsum mortis dolores, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo,*** patet, quia per descensum ejus liberati sunt sancti a locis infernorum; qui licet in sinu Abrahæ, id est in consolatione quietis essent, a dolore tamen mortis sive inferi non erant soluti ex toto, quia non meruerant gaudia cœli intrare, donec fieret illud Prophetæ: ***In sanguine testamenti eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua*** Zach. 5.. Vincti enim erant antequam educerentur.

dextris est mihi, ne commovear:‡
26 propter hoc lætatum est cor meum, et
exsultavit lingua mea, insuper et caro mea
requiescet in spe:§
27 quoniam non derelinques animam meam in
inferno, nec dabis sanctum tuum videre
corruptionem.**
28 Notas mihi fecisti vias vitæ: et replebis me
jucunditate cum facie tua.]††
29 Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de

---

‡ **2:25** ***Providebam Dominum.*** Vox Christi post resurrectionem exsultantis ad dexteram. Sinistra, est præsens vita; dextera, æterna. ***Ne commovear.*** Post resurrectionem omnia erunt immobilia. ***Et exsultavit lingua.*** Quia requies post laborem data est: laboravit enim in spe vitæ æternæ. ***Non derelinques.*** Non iterum movear corruptione iteratæ crucis et mortis. ***Notas mihi fecisti.*** Scio me semper esse victurum. ***Replebis me*** plena lætitia, id est, iterum non moriar. ***Quoniam a dextris.*** Causa quare non moveatur, est quia Dominus a dextris opitulatur, sinistra non prævalente. Si enim a dextris non fuerit, illam partem diabolus occupat, sicut de Juda dicitur: ***Et diabolus stet a dextris ejus*** Psal. 108.. § **2:26** ***Et exsultavit.*** In passione dixit: ***Tristis est anima mea usque ad mortem*** Matth. 26.: et cœpit pavere et tædere: ut se verum hominem in anima et corpore, et veraciter passibilem monstraret. Exsultavit vero postea anima et lingua, quia passione sua genus humanum salvandum erat. ** **2:27** ***In inferno.*** Constat animam non derelictam in inferno, quæ, ablatis illis pro quibus descenderat, mox ad superna rediit, nec caro est corrupta, sed veloci resurrectione glorificata. †† **2:28** ***Notas mihi fecisti.*** Non solum hæc de illo intelliguntur, qui semel accepta plenitudine divinæ virtutis et sapientiæ, per se mortem destruxit, resurgens ad vitam; sed et de justis qui per eum via veritatis inventa ad vitam redibunt et jucundabuntur videntes faciem ejus: quia ille visus est super omnia et beatitudo perfecta.

patriarcha David, quoniam defunctus est, et
sepultus: et sepulchrum ejus est apud nos usque
in hodiernum diem.
30 Propheta igitur cum esset, et sciret quia
jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi
ejus sedere super sedem ejus:
31 providens locutus est de resurrectione
Christi, quia neque derelictus est in inferno,
neque caro ejus vidit corruptionem.
32 Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes
nos testes sumus.
33 Dextera igitur Dei exaltatus, et promissione
Spiritus Sancti accepta a Patre, effudit hunc,
quem vos videtis et auditis.‡‡
34 Non enim David ascendit in cælum: dixit
autem ipse: [Dixit Dominus Domino meo: Sede a
dextris meis,§§
35 donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum.]

---

‡‡ **2:33** ***Promissione Spiritus sancti accepta.*** Christus eam accepit sicut verus homo, et tanquam Deus effundit Spiritum, sicut Jœl dicit: ***Effundam,*** etc. Item accipiunt apostoli ab ipso promissionem Spiritus qui dicitur a Patre mittendus in Evangelio. ***Effudit hunc,*** etc. Qui prius Jesum suscitatum a Deo dixit, nunc fidem auditorum altius erigens, hunc esse Dominum assignat, quem effudisse Spiritum confirmat: hoc enim est signum. Et pulchre verbo effusionis usus est: quod prophetam Jœl posuisse supra memoravit, ut ex hoc etiam constet ipsum esse Dominum Jesum, qui ante assumptionem carnis loqui consuevit in prophetis, qui signa et prodigia dat in cœlo et in terra, qui omnes invocantes se salvat. Et cætera quæ propheta describit, quasi verus Deus, explet.

§§ **2:34** ***Sede a dextris.*** RAB. Manifeste Petrus ex hoc psalmo regnum Christi non terrenum, sed cœleste, etc., usque ad in altera, ejusdem est Dominus.

36 Certissime sciat ergo omnis domus Israël,
quia et Dominum eum et Christum fecit Deus
hunc Jesum, quem vos crucifixistis.***
37 His autem auditis, compuncti sunt corde, et
dixerunt ad Petrum et ad reliquos Apostolos:
Quid faciemus, viri fratres?†††
38 Petrus vero ad illos: Pœnitentiam, inquit,
agite, et baptizetur unusquisque vestrum in
nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum
vestrorum: et accipietis donum Spiritus Sancti.‡‡‡
39 Vobis enim est repromissio, et filiis vestris, et
omnibus qui longe sunt, quoscumque
advocaverit Dominus Deus noster.§§§

*** **2:36** ***Dominum eum.*** Ponens nomen majestatis et potestatis, ostendit eum esse cui omnis creatura debet subjici. Christus regiæ sive pontificalis dignitatis nomen est. In lege ungebantur reges et pontifices, in figura illius. ***Et Christum.*** Ille vere est Christus omni plenitudine Spiritus sancti unctus, qui de eodem Spiritu potentialiter dedit quibus voluit. ***Jesum quem,*** etc. Jesus est Dominus et Christus, una in duabus naturis exsistente persona, quia in Divinitate æternaliter ex Patre natus in humanitate temporaliter factus, cum operante Spiritu sancto in utero virginis est incarnatus. ††† **2:37** ***Compuncti.*** Impletur prophetia Jœlis, quia post ignem Spiritus sancti sequitur vapor compunctionis. Fumus lacrymas excutere solet, incipiunt flere qui irriserant, tundunt pectus, dant Deo precem sicut sacrificium, ut sanguinem illum gustare valeant, per eum salvandi, quem super se et super filios suos prius fuerant imprecati. ‡‡‡ **2:38** ***In nomine.*** In honore, vel in hac forma, quia in uno trium fides continetur. §§§ **2:39** ***Et omnibus.*** Hoc ad illud testimonium prophetiæ respicitur, quod ultimum posuit, scilicet ***Omnis quicunque invocaverit nomen Domini salvus erit:*** quod ad Gentium vocationem pertinet specialiter; quæ a filiis Isræl longe factæ, per invocationem nominis Domini salvandæ erant.

40 Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, et
exhortabatur eos, dicens: Salvamini a
generatione ista prava.*
41 Qui ergo receperunt sermonem ejus,
baptizati sunt: et appositæ sunt in die illa animæ
circiter tria millia.
42 Erant autem perseverantes in doctrina
Apostolorum, et communicatione fractionis
panis, et orationibus.
43 Fiebat autem omni animæ timor: multa
quoque prodigia et signa per Apostolos in
Jerusalem fiebant, et metus erat magnus in
universis.
44 Omnes etiam qui credebant, erant pariter, et
habebant omnia communia.
45 Possessiones et substantias vendebant, et
dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.
46 Quotidie quoque perdurantes unanimiter in
templo, et frangentes circa domos panem,
sumebant cibum cum exsultatione et simplicitate
cordis,
47 collaudantes Deum et habentes gratiam ad
omnem plebem. Dominus autem augebat qui
salvi fierent quotidie in idipsum.

3

1 Petrus autem et Joannes ascendebant in
templum ad horam orationis nonam.

---

* **2:40** ***Testificatus est,*** etc., id est testificatio et exhortatio. ***Salvamini.*** Hæc est testificationis qualitas et exhortationis, sed Lucas plurima verba Petri brevi conclusit sententia. ***A generatione.*** Duæ sunt generationes, una bonorum, alia malorum.

2 Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris
suæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad
portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret
eleemosynam ab introëuntibus in templum.*
3 Is cum vidisset Petrum et Joannem
incipientes introire in templum, rogabat ut
eleemosynam acciperet.
4 Intuens autem in eum Petrus cum Joanne,
dixit: Respice in nos.
5 At ille intendebat in eos, sperans se aliquid
accepturum ab eis.
6 Petrus autem dixit: Argentum et aurum non
est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: in
nomine Jesu Christi Nazareni surge, et ambula.†
7 Et apprehensa manu ejus dextera, allevavit
eum, et protinus consolidatæ sunt bases ejus et
plantæ.
8 Et exiliens stetit, et ambulabat: et intravit
cum illis in templum ambulans, et exiliens, et
laudans Deum.‡
9 Et vidit omnis populus eum ambulantem et
laudantem Deum.

---

* **3:2 *Portam templi,*** etc. Hanc portam ædificavit Joathan filius Oziæ rex Juda, sublimissimam. Omnes siquidem portæ templi in terra fuerunt, excepta Speciosa quæ pendebat: quæ ab Hebræis vocatur Porta Joathan. BEDA. Porta templi Speciosa Dominus est, per quam, etc., usque ad claves cœli sunt datæ. † **3:6 *Argentum,*** etc. Memor erat Petrus illius præcepti: ***Nolite possidere aurum et argentum.*** Pecuniam etiam quæ ad pedes apostolorum ponebatur, non sibi recondebant, sed ad usus pauperum, qui sua patrimonia reliquerant, servabant. ‡ **3:8 *Et exsiliens stetit,*** etc. Ordo perfectionis: primo surgit qui jacuerat, deinde iter virtutum arripit, et sic regni januam cum apostolis intrat.

10 Cognoscebant autem illum, quod ipse erat qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: et impleti sunt stupore et extasi in eo quod contigerat illi.§

11 Cum teneret autem Petrum et Joannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, stupentes.

12 Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13 Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum glorificavit filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti.**

14 Vos autem sanctum et justum negastis, et petistis virum homicidam donari vobis:

15 auctorem vero vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cujus nos testes sumus.††

16 Et in fide nominis ejus, hunc quem vos vidistis et nostis, confirmavit nomen ejus: et fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem

---

§ **3:10** ***Stupore et exstasi.*** Id est, pavore et excessu mentis. Dicitur etiam exstasis, cum mens a pavore non alienatur, sed inspiratione revelationis assumitur. ***Cucurrit,*** etc. BEDA. Salvato Isræle per apostolos, cucurrit omnis mundus, etc., usque ad solus per orbem pacificum tenet imperium. ** **3:13** ***Deus Abraham,*** etc. RAB. Tres memorantur nullo impio intercedente, vel propter principatum justitiæ, vel, etc., usque ad quod etiam in spiritali generatione similiter observatur. †† **3:15** ***Interfecistis,*** voluntate et verbo, et hoc contra legem, quæ dicit: Qui occiderit hominem volens, et ipse occidetur.

istam in conspectu omnium vestrum.‡‡

17 Et nunc, fratres, scio quia per ignorantiam
fecistis, sicut et principes vestri.§§

18 Deus autem, quæ prænuntiavit per os
omnium prophetarum, pati Christum suum, sic
implevit.***

19 Pœnitemini igitur et convertimini, ut
deleantur peccata vestra:†††

20 ut cum venerint tempora refrigerii a
conspectu Domini, et miserit eum qui prædicatus
est vobis, Jesum Christum,‡‡‡

21 quem oportet quidem cælum suscipere usque
in tempora restitutionis omnium quæ locutus est
Deus per os sanctorum suorum a sæculo
prophetarum.§§§

22 Moyses quidem dixit: Quoniam prophetam
suscitabit vobis Dominus Deus vester de
fratribus vestris, tamquam me: ipsum audietis

---

‡‡ **3:16 *Integram sanitatem.*** In duobus quæ prædicta sunt. §§ **3:17 *Per ignorantiam.*** Duo cooperata sunt: ignorantia vestra, et præscientia Dei. *** **3:18 *Per os omnium,*** etc. Ideo necesse erat impleri, quia non unus, sed omnes prophetaverant. ††† **3:19 *Ut deleantur peccata.*** Tunc plene delebuntur peccata, cum virtute resurrectionis mors destruetur novissima. ‡‡‡ **3:20 *Ut cum venerint,*** etc. Continuative ad præcedentia hæc dicuntur, scilicet, ***ut cum venerint tempora refrigerii a conspectu Domini,*** tunc deleantur peccata vestra. §§§ **3:21 *Quem oportet,*** etc. Id est, Ecclesiam per fidem, vel in cœlo ad dexteram Patris sedere.

juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.*

23 Erit autem: omnis anima quæ non audierit
prophetam illum, exterminabitur de plebe.†

24 Et omnes prophetæ, a Samuel et deinceps,
qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos.

25 Vos estis filii prophetarum, et testamenti
quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad
Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes

---

* **3:22** ***Moyses quidem.*** Exempla ponit, non de omnibus qui locuti sunt, vel quæ, sed de aliquibus duntaxat. ***Quoniam prophetam,*** etc. Filius Dei de populo Isræl carnem assumpsit, apparens in similitudine Moysi, ut sicut ille carnalem Isræl cæremoniis et sacris legibus instructum et purificatum in terram promissionis introduxit, ita et Jesus per gratiam Evangelii spiritualem Isræl ad cœlum duxit. Et sicut contemptores legis Moysi de terra promissionis ab inimicis sunt ejecti, sic qui doctrinam Evangelii despiciunt per ultores spiritus de cœtu sanctorum pellentur. ***De fratribus vestris.*** RAB. Josue de Ephraim, Jesum de Juda Deus suscitavit. † **3:23** ***Exterminabitur de plebe.*** Id est, a sorte sanctorum, et extorris reddetur. Vel, extra terminos beatitudinis ejicietur. RAB. Resistentes Josue, de carnali plebe projecti sunt; at resistentes Christo, de spirituali exterminantur. utramque inobedientiam mors sequitur sive carnalis sive spiritualis. ***A Samuele et deinceps.*** Sub Samuele regum tempora cœperunt in Judæa.

familiæ terræ.‡
26 Vobis primum Deus suscitans filium suum,
misit eum benedicentem vobis: ut convertat se
unusquisque a nequitia sua.

4

1 Loquentibus autem illis ad populum,
supervenerunt sacerdotes, et magistratus templi,
et sadducæi,*
2 dolentes quod docerent populum, et
annuntiarent in Jesu resurrectionem ex
mortuis:†
3 et injecerunt in eos manus, et posuerunt eos
in custodiam in crastinum: erat enim jam
vespera.

---

‡ **3:25** ***Testamenti.*** BEDA. Ex illo testamento quod ad Moysen, etc., ***usque ad, in semine tuo benedicentur omnes gentes.*** ***Patres.*** Posuit plurale ***patres,*** et non singulare ***patrem,*** quia non soli Abrahæ, sed Isaac et Jacob promissum est. ***In semine tuo,*** etc. BEDA. Semen Abrahæ Christus est - in fide cujus omnibus familiis, Judæis scilicet et gentibus, benedictio promissa est. ***Omnes familiæ.*** Non quod omnes, sed quia nulla benedicitur nisi in eo, sicut et illud: ***Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*** Joan. 1.. ***Benedicentur.*** In Adæ peccato maledictæ, in Christo benedictæ sunt, in quo et illi benedicuntur qui incarnationem præcesserunt: quia idem homo Deus januam cœli aperuit, et in fine dicet omnibus electis: ***Venite, benedicti Patris*** Matth. 25., etc. * **4:1** ***Sacerdotes et magistratus,*** etc. Hi doctores et judices populi esse videbantur. ***Sadducæi.*** Hi negabant resurrectionem: et ideo in doctrina apostolorum qui annuntiabant resurrectionem, dolebant. † **4:2** ***Dolentes,*** quod ad audiendos apostolos conflueret multitudo. ***Resurrectionem.*** Hoc est maxime contra Sadducæos: utrique vero dolebant quod Jesum, quem ut hominem occiderant, apostoli a Deo Patre glorificatum affirmabant.

4 Multi autem eorum qui audierant verbum, crediderunt: et factus est numerus virorum quinque millia.‡
5 Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, et seniores, et scribæ, in Jerusalem:
6 et Annas princeps sacerdotum, et Caiphas, et Joannes, et Alexander, et quotquot erant de genere sacerdotali.
7 Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?
8 Tunc repletus Spiritu Sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, et seniores, audite:
9 si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,
10 notum sit omnibus vobis, et omni plebi Israël, quia in nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.
11 Hic est lapis qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:§
12 et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo

---

‡ **4:4** ***Et factus est,*** etc. Si in quinque millibus hominum quos in eremo Dominus pavit, populus legis a Christo liberatus accipitur, possunt et hic quinque millia ab apostolis instructa populum gentium designare: ejusdem legis spiritaliter mysteria secuturum. Et bene utique vesperi cœlesti munere donantur, quia cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum in terris, etc. § **4:11** ***Hic est lapis.*** RAB. Hic respondens ad interrogata de Christo prædicat, et maxime de David, cui, veluti patriarchæ suo, præ cæteris crediderent. ***Reprobatus.*** AUG. De lapide reprobato historia non habetur.

oporteat nos salvos fieri.
13 Videntes autem Petri constantiam, et
Joannis, comperto quod homines essent sine
litteris, et idiotæ, admirabantur, et cognoscebant
eos quoniam cum Jesu fuerant:**
14 hominem quoque videntes stantem cum eis,
qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.
15 Jusserunt autem eos foras extra concilium
secedere: et conferebant ad invicem,
16 dicentes: Quid faciemus hominibus istis?
quoniam quidem notum signum factum est per
eos omnibus habitantibus Jerusalem:
manifestum est, et non possumus negare.
17 Sed ne amplius divulgetur in populum,
comminemur eis ne ultra loquantur in nomine
hoc ulli hominum.
18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino
loquerentur neque docerent in nomine Jesu.
19 Petrus vero et Joannes respondentes,
dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei
vos potius audire quam Deum, judicate.††
20 Non enim possumus quæ vidimus et

** **4:13** ***Sine litteris,*** etc. Non quia litteras omnino nescirent, sed quia grammaticæ artis peritiam non haberent, hæc dicebantur. ***Idiotæ.*** Idiotæ dicebantur, quia proprium ingenium non exercuerant per doctrinam: Græce, Latine proprietas. BEDA. Illitterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium non Dei virtute, sed eloquentia fieri putaretur: secundum illud: ***Non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi*** I Cor. 1.. †† **4:19** ***Petrus vero,*** etc. RAB. Qui estis judices, vestrum facite officium, non sermonem pravum proferendo, sed juste judicando. Ecce plenum frumentum in spica invenitur: quod ante quasi in herba flectebatur.

audivimus non loqui.‡‡
21 At illi comminantes dimiserunt eos, non
invenientes quomodo punirent eos propter
populum: quia omnes clarificabant id quod
factum fuerat in eo quod acciderat.§§
22 Annorum enim erat amplius quadraginta
homo, in quo factum fuerat signum istud
sanitatis.***
23 Dimissi autem venerunt ad suos, et
annuntiaverunt eis quanta ad eos principes
sacerdotum et seniores dixissent.
24 Qui cum audissent, unanimiter levaverunt
vocem ad Deum, et dixerunt: Domine, tu es qui
fecisti cælum et terram, mare et omnia quæ in eis
sunt:†††
25 qui Spiritu Sancto per os patris nostri David
pueri tui dixisti: [Quare fremuerunt gentes, et

---

‡‡ **4:20 *Non enim possumus.*** Id est, nolumus, vel in naturam versum est (ut angelis confirmatis) non peccare. §§ **4:21 *Clarificabant.*** In Græco: Omnes clarificabant in eo, quod factum est: et non habetur in eo quod acciderat. Clarificantur facta vel dicta, quando fama vulgante in notitiam plurimorum deferuntur. Deus autem glorificatur in factis hominum, quod est proprium Christianæ pietatis et humilitatis, ipso dicente: ***Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*** Matth. 5.. *** **4:22 *Annorum enim,*** etc. Unde apparuit amplior gloria vel gratia virtutis, et ideo non ætatem hominis, sed tempus infirmitatis dicit. ††† **4:24 *Unanimiter,*** etc. Sine sono. Vel perfectione unanimitatis, secundum illud: Si duo vel tres convenerint in unum in nomine meo, de omni re quam petierint, fiet illis.

populi meditati sunt inania?‡‡‡
26 Astiterunt reges terræ, et principes
convenerunt in unum adversus Dominum, et
adversus Christum ejus.]§§§
27 Convenerunt enim vere in civitate ista
adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem
unxisti, Herodes et Pontius Pilatus, cum gentibus
et populis Israël,*
28 facere quæ manus tua et consilium tuum
decreverunt fieri.
29 Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et
da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum
tuum,†
30 in eo quod manum tuam extendas ad
sanitates, et signa, et prodigia fieri per nomen
sancti filii tui Jesu.‡
31 Et cum orassent, motus est locus in quo erant
congregati: et repleti sunt omnes Spiritu Sancto,
et loquebantur verbum Dei cum fiducia.§

---

‡‡‡ **4:25** ***Fremuerunt gentes.*** Fremitus est vox leonis. Unde Jeremias: ***Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylva: dedit super me vocem*** Jer. 12.. ***Meditati sunt inania.*** De Christo venturo, vel ut in morte detineretur. §§§ **4:26** ***Convenerunt.*** Herodes et Pilatus convenerunt in amicitiam. * **4:27** ***Unxisti.*** Nomen Christi exponunt. Christi, a chrismate, id est unctione, secundum illud: ***Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*** Psal. 44.. † **4:29** ***Cum omni fiducia.*** Hoc Deum postulant, ut cum omni fiducia possint loqui verbum Dei. ‡ **4:30** ***Per nomen.*** In Græco: ***Per nomen pueri tui Jesu,*** quod magis apostolorum votis congruit, qui satagebant, ut homo crucifixus a Judæis clarescentibus miraculis, per nomen ejus, qui est in cœlum assumptus, ipsemet Dei Filius innotesceret. § **4:31** ***Motus est locus.*** Magna virtus orationis fidelium, hoc autem ad suscitandas mentes factum est.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.**

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri: et gratia magna erat in omnibus illis.††

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35 et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum,

---

** **4:32 *Erat cor unum.*** Qui mundum reliquerant, non de nobilitate generis gloriantes se aliis præferebant, sed sicut unius ejusdemque matris Ecclesiæ visceribus editi, eodem fraternitatis amore gaudebant. ***Nec quisquam eorum.*** Virtutes quas possident justi, non suas judicant esse, sed eorum quorum utilitati dispensant. ***Communia.*** Græce unde cœnobitæ, id est communiter viventes. Cœnobia habitacula eorum. †† **4:33 *Reddebant apostoli.*** Discernit ordinem doctorum et auditorum. Nam multitudo credentium, rebus temporalibus spretis, copula charitatis invicem jungebantur. Apostoli vero, virtute fulgentes, mysteria Christi pandebant.

Filius consolationis), Levites, Cyprius genere,‡‡
37 cum haberet agrum, vendidit eum, et attulit
pretium, et posuit ante pedes Apostolorum.

5

1 Vir autem quidam nomine Ananias, cum
Saphira uxore suo vendidit agrum,
2 et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua:
et afferens partem quamdam, ad pedes
Apostolorum posuit.
3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit
Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et
fraudare de pretio agri?*
4 nonne manens tibi manebat, et venundatum
in tua erat potestate? quare posuisti in corde tuo

---

‡‡ **4:36** ***Joseph.*** RAB. Auctus Barnabas ***filius consolationis*** interpretatur, actus incremento et profectu spiritualis boni. ***Quod est interpretatum.*** Ubicunque Scriptura nomina rerum vel personarum cum interpretatione ponit, sensum sacratiorem eisdem inesse significat. Merito filius consolationis vocatur, qui, spretis præsentibus, spe futurorum se consolatur. Nam et Spiritus sanctus paracletus ideo vocatur, quia in mundo pressuram habentibus infusione sui, paraclesim, id est consolationem tribuit, sicut etiam Petrus propter gratiam Spiritus Barjona, id est filius columbæ, vocatus est. ***Filius consolationis.*** RAB.. Vel propter eleemosynam qua pauperes consolatus est, vel pro mercedis consolatione quam meruit a Deo accipere, vel quia dignus habitus est qui pro Juda consolaretur apostolos. * **5:3** ***Tentavit.*** RAB. Præteritum ***tentavit*** ponit, quia perfecta erat tentatio. Tribus modis tentatio agitur, suasione, delectatione, consensu: quod totum impletum est in Anania. ***Et fraudare.*** ID. In hoc videtur mendacium fuisse, quia totum voverat. Melius est autem non vovere quam post votum non solvere Spiritui sancto.

hanc rem? non es mentitus hominibus, sed Deo.†

5 Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, et expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.‡

6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum, et efferentes sepelierunt.

7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.§

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.**

9 Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium, et

---

† **5:4 *Sed Deo.*** Supra dixerat: ***Spiritui sancto:*** patet ergo Spiritum sanctum esse Deum. ‡ **5:5 *Cecidit.*** RAB. Legum initia semper vindictis commendantur. Duo filii Aaron ignem offerentes consumuntur: Oza sustinens arcam mortuus est. Cecidit ille, ut cæteri prævaricatores exemplo ejus terreantur. ***Et factus est timor,*** etc. BEDA. Anticipatio: quoniam solius viri morte ante uxoris exitum pauci audierant, quamvis de paucis dici potuerit, quod timuerunt. § **5:7 *Horarum,*** etc. RAB. Parvum tempus pœnitentiæ datur uxori, cujus culpa magis est venialis quam mariti, utpote quæ consensit capiti. ** **5:8 *Dic mihi,*** etc. ID. Culpam uxoris, interrogans, declarat ex ipsius confessione, quam maritus suam monstraverat in opere.

efferent te.††
10 Confestim cecidit ante pedes ejus, et expiravit. Intrantes autem juvenes invenerunt illam mortuam: et extulerunt, et sepelierunt ad virum suum.
11 Et factus est timor magnus in universa ecclesia, et in omnes qui audierunt hæc.‡‡
12 Per manus autem Apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.§§
13 Ceterorum autem nemo audebat se conjungere illis: sed magnificabat eos populus.***
14 Magis autem augebatur credentium in

---

†† **5:9** ***Quid utique,*** etc. Increpative dictum? vel sic distinguendum: quid? quasi: Quid est hoc: deinde sibi ipse respondet et dicit: Utique convenit inter vos tentare Spiritum Domini? ***Tentare,*** etc. RAB. Tentatio Spiritus in hoc erat quod probaverunt quanta sit ejus scientia. ***Sepelierunt.*** ID. Ex hoc multi exemplum sumunt, ut uxores ad viros suos sepeliant. Alii indignum putant, ut de prævaricatoribus exempla capiant, quibus in crimine simul et morte et sepultura meritum, æquale fecerat consortium. ‡‡ **5:11** ***Et factus est.*** Prius Ananias a Saphira in conspectu Ecclesiæ cito mortui sunt, ut apostolica auctoritas, quanta esset, ostenderetur: et quam magnum peccatum esset, quod oblatum est, iterum ab Ecclesia retrahere monstraretur, et cæteri hujus exemplo castigarentur. §§ **5:12** ***Apostolorum.*** Dicitur pluraliter apostolorum, quia non per manum solius Petri; licet enim pro honore ejus cæteri taceantur, non tamen facta eorum tacentur. *** **5:13** ***Cæterorum,*** etc. Exemplo Ananiæ et uxoris: pœna enim duorum qui fraudulenter eis se conjunxerant, cæteris tribuit exemplum.

Domino multitudo virorum ac mulierum,†††
15 ita ut in plateas ejicerent infirmos, et
ponerent in lectulis et grabatis, ut, veniente
Petro, saltem umbra illius obumbraret
quemquam illorum, et liberarentur ab
infirmitatibus suis.
16 Concurrebat autem et multitudo vicinarum
civitatum Jerusalem, afferentes ægros, et vexatos
a spiritibus immundis: qui curabantur omnes.
17 Exsurgens autem princeps sacerdotum, et
omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis
sadducæorum), repleti sunt zelo:‡‡‡
18 et injecerunt manus in Apostolos, et
posuerunt eos in custodia publica.
19 Angelus autem Domini per noctem aperiens
januas carceris, et educens eos, dixit:
20 Ite, et stantes loquimini in templo plebi
omnia verba vitæ hujus.§§§

††† **5:14** ***Augebatur;*** etc. RAB. Tanta erat multitudo credentium, ut fidei crescente fortitudine, sola sufficeret umbra. Vel: Tot erant tunc infirmi a credentibus allati, ut omnes non possent contingere. ‡‡‡ **5:17** ***Hæresis.*** RAB. Hæresis ***scissio*** interpretatur, quia hæreticus, spretis aliorum dictis, quod sequendum putat eligit. ***Sadducæorum repleti,*** etc. Sadducæi interpretantur ***justi,*** dicti a Sadoch sacerdote, vel propter genus, vel propter mores; justificantes autem seipsos vindicabant sibi quod non erant: corporum resurrectionem negantes, animas cum carne perire dicebant: sed nec angelum, neque spirituum ullum esse credebant, omnes Scripturas præter libros Moysi respuebant: et ideo maxime principibus in persecutione apostolorum consentiebant qui virtute et signis reddebant testimonium resurrectionis Christi. §§§ **5:20** ***Vitæ hujus.*** RAB. Christianæ, vel æternæ. Hoc autem ideo non additur, quia famosa erat secta Christianorum, pro qua traditi erant carceri.

21 Qui cum audissent, intraverunt diluculo in
templum, et docebant. Adveniens autem
princeps sacerdotum, et qui cum eo erant,
convocaverunt concilium, et omnes seniores
filiorum Israël: et miserunt ad carcerem ut
adducerentur.
22 Cum autem venissent ministri, et aperto
carcere non invenissent illos, reversi
nuntiaverunt,
23 dicentes: Carcerem quidem invenimus
clausum cum omni diligentia, et custodes stantes
ante januas: aperientes autem neminem intus
invenimus.*
24 Ut autem audierunt hos sermones
magistratus templi et principes sacerdotum,
ambigebant de illis quidnam fieret.†
25 Adveniens autem quidam, nuntiavit eis:
Quia ecce viri quos posuistis in carcerem, sunt in
templo, stantes et docentes populum.
26 Tunc abiit magistratus cum ministris, et
adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne
lapidarentur.
27 Et cum adduxissent illos, statuerunt in
concilio: et interrogavit eos princeps
sacerdotum,
28 dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne
doceretis in nomine isto, et ecce replestis

---

* **5:23** ***Carcerem quidem,*** etc. Insani Judæi qui stimulante invidia dicunt furantibus apostolis Jesu de monumento sublatum, cujus furto dicant apostolos de carcere clauso ablatos. † **5:24** ***Magistratus.*** Secundum Græcum ***magistratus*** legendum est in singulari numero, sicut et in sequenti ubi dicitur: Tunc abiit magistratus cum ministris. ***Ambigebant.*** Nec sic credunt: malitia enim interior cor perfidum signis etiam manifestis obdurat.

Jerusalem doctrina vestra: et vultis inducere
super nos sanguinem hominis istius.‡
29 Respondens autem Petrus et Apostoli,
dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam
hominibus.
30 Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum,
quem vos interemistis, suspendentes in ligno.§
31 Hunc principem et salvatorem Deus
exaltavit dextera sua ad dandam pœnitentiam
Israëli, et remissionem peccatorum:
32 et nos sumus testes horum verborum, et
Spiritus Sanctus, quem dedit Deus omnibus
obedientibus sibi.**
33 Hæc cum audissent, dissecabantur, et
cogitabant interficere illos.
34 Surgens autem quidam in concilio
pharisæus, nomine Gamaliel, legis doctor,
honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve

---

‡ **5:28** ***Præcipiendo*** etc. In Græco: ***Nonne præcipiendo præcepimus vobis?*** Nam sic loqui, magis convenit interroganti. ***Replestis Jerusalem.*** Principem civitatum, in qua etiam nos conversamur. In hoc ignoranter laudant apostolos, qui nec territi minis cessant prædicare. ***Super nos sanguinem.*** RAB. Patet per antiphrasim dictum esse: ***Sanguis ejus super nos.*** Temeraria interrogatio pontificis refutatur responsione prudenti. ID. Interrogant, solet enim in verbis esse dubietas, cum in corde firma teneatur sententia. § **5:30** ***Deus patrum.*** RAB. Non novus, nec a nobis nuper inventus: hoc autem dicit, ut eorum inobedientia sit inexcusabilis. ** **5:32** ***Spiritus sanctus.*** Nos Spiritus sanctus roboravit, ut vobis etiam resistentibus magnalia Dei firmiter prædicemus, in nobis loquens format verba quæ auditis. ***Omnibus.*** RAB. Non nobis solis, sed omnibus obedientibus, etiam vobis, si velitis accipere. In hoc ad pœnitentiam provocat.

homines fieri,[††]
35 dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, attendite
vobis super hominibus istis quid acturi sitis.
36 Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se
esse aliquem, cui consensit numerus virorum
circiter quadringentorum: qui occisus est, et
omnes qui credebant ei, dissipati sunt, et redacti
ad nihilum.[‡‡]
37 Post hunc extitit Judas Galilæus in diebus
professionis, et avertit populum post se: et ipse
periit, et omnes quotquot consenserunt ei,
dispersi sunt.[§§]
38 Et nunc itaque dico vobis, discedite ab
hominibus istis, et sinite illos: quoniam si est ex
hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur:
39 si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere
illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini.
Consenserunt autem illi.
40 Et convocantes Apostolos, cæsis
denuntiaverunt ne omnino loquerentur in

---

†† **5:34 *Gamaliel.*** Hic erat discipulus apostolorum, ut putatur, remanens apud Judæos consilio Apostolorum, ut pessima destrueret consilia, et furorem eorum mitigaret. ‡‡ **5:36 *Theodas.*** BEDA. Theodas persuasit multis sublatis ex urbe facultatibus suis ripas Jordanis obsidere, et cum esset magus, prophetam se dicebat, et diviso fluvio se præbere transitum promittebat. Cui jussu Fadi procuratoris equitum turba superveniens, multis peremptis aut captis, ipsius caput Hierosolymam revexit. §§ **5:37 *Judas Galilæus,*** etc. De hoc Josephus dicit quia cogebat populum ne tributa solvendo Romanis libertatem amitteret: proferens ex lege soli Deo serviendum, et eos qui decimas dabant, tributa non dare debere. Quæ hæresis intantum crevit, ut Pharisæi et multa pars populi Christum interrogarent, an liceret tributa dare Cæsari.

nomine Jesu, et dimiserunt eos.***
41 Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu
concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine
Jesu contumeliam pati.†††
42 Omni autem die non cessabant in templo et
circa domos, docentes et evangelizantes
Christum Jesum.‡‡‡

6

1 In diebus illis, crescente numero
discipulorum, factum est murmur Græcorum
adversus Hebræos, eo quod despicerentur in
ministerio quotidiano viduæ eorum.*
2 Convocantes autem duodecim multitudinem
discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos
derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.†
3 Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni
testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et
sapientia, quos constituamus super hoc opus.‡

*** **5:40** ***Cæsis,*** etc. RAB. Ecce fortitudo fidei patet, quæ nec verbis cohiberi poterat, nec flagellis. Prius sunt sermone prohibiti, modo flagellis cæsi. ††† **5:41** ***Quoniam digni.*** Non putabant se laborare, sed maximum munus percipere: quia ***Beati qui persecutionem patiuntur propter Deum*** Matth. 6.. ‡‡‡ **5:42** ***Omni autem die,*** etc. Sæpe talia interponuntur capitula, breviter multa colligentia, ut quasi finis præterito sermoni, et fundamentum statuatur sequenti. * **6:1** ***Græcorum.*** RAB. Sive advenarum gentilium in civitate conversantium: sive, etc., usque ad quotidiano ministerio gravabantur. ***Despicerentur.*** ID. Ex defectu plus gravarentur. † **6:2** ***Non est æquum nos,*** etc. Ostendunt Apostoli episcopos et doctores Ecclesiæ non debere corporalibus rebus implicari. ‡ **6:3** ***Considerate,*** etc. BEDA. Hinc jam decreverunt apostoli, etc., usque ad non sine septenarii numeri mysterio.

4 Nos vero orationi et ministerio verbi instantes
erimus.§
5 Et placuit sermo coram omni multitudine. Et
elegerunt Stephanum, virum plenum fide et
Spiritu Sancto, et Philippum, et Prochorum, et
Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et
Nicolaum advenam Antiochenum.**
6 Hos statuerunt ante conspectum
Apostolorum: et orantes imposuerunt eis
manus.††
7 Et verbum Domini crescebat, et
multiplicabatur numerus discipulorum in
Jerusalem valde: multa etiam turba sacerdotum
obediebat fidei.‡‡
8 Stephanus autem plenus gratia et fortitudine,

---

§ **6:4** ***Nos vero,*** etc. De seipsis non interrogant, sed judicant.
** **6:5** ***Et elegerunt,*** etc. RAB. Hic ordo servandus est in ordinandis: eligat populus, ordinet episcopus. ***Stephanum.*** Hic primus ponitur, et solus laudatur, ut in uno omnes laudentur, aut primo martyrii honor feratur. †† **6:6** ***Et orantes.*** Communis dispensatio exigebat ut ministri eligerentur, qui ut digni inventi sunt, crescente gradatim providentia consilii salutaris, placuit eosdem ipsos sacri altaris et Dominici sanguinis, sicut refectionis, et mensæ communis ministros ordinari. Quod probatur inde, quia dictum est: ***Orantes imposuerunt eis manus:*** hoc est proprium eorum qui ad sacrosancti altaris promoventur officium. Hoc exemplo orationes fiunt in ordinibus, licet oratio apostolorum non sit scripta. ‡‡ **6:7** ***Et verbum,*** etc. RAB. Quasi recapitulatio videtur, quia dixerat: ***Omni die non cessabant docentes,*** etc., et in hoc ipsum redit, dicens: ***Et verbum Domini crescebat.*** ID. Sæpe in hoc libro, et in Evangelio etiam talia interponuntur capitula, etc., usque ad quia prius crescente plebe zelus fuerat concitatus.

faciebat prodigia et signa magna in populo.§§
9 Surrexerunt autem quidam de synagoga quæ
appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et
Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia, et
Asia, disputantes cum Stephano:
10 et non poterant resistere sapientiæ, et
Spiritui qui loquebatur.
11 Tunc summiserunt viros, qui dicerent se
audivisse eum dicentem verba blasphemiæ in
Moysen et in Deum.
12 Commoverunt itaque plebem, et seniores, et
scribas: et concurrentes rapuerunt eum, et
adduxerunt in concilium,
13 et statuerunt falsos testes, qui dicerent:
Homo iste non cessat loqui verba adversus locum
sanctum, et legem:***
14 audivimus enim eum dicentem quoniam
Jesus Nazarenus hic destruet locum istum, et
mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses.
15 Et intuentes eum omnes qui sedebant in
concilio, viderunt faciem ejus tamquam faciem
angeli.

7

1 Dixit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita
se habent?

---

§§ **6:8** ***Stephanus,*** Græce; Latine, ***corona:*** qui quod præcepturus erat in re, præsagio nominis præoccupabat: quia post crucem Christi primus martyrio coronatus est sublimiter, qui lapidatus est humiliter. Hebraice interpretatur Stephanus ***norma nostra,*** qui primo passus, sequentibus martyribus factus est forma mori pro Christo. *** **6:13** ***Homo iste.*** Ex despectu, non vocant eum proprio nomine, sed hominem quasi carnalem et infimum appellant.

2 Qui ait: Viri fratres et patres, audite: Deus
gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ cum esset in
Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan,*
3 et dixit ad illum: Exi de terra tua, et de
cognatione tua, et veni in terram quam
monstravero tibi.†
4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, et habitavit in

---

* **7:2** ***Viri fratres et patres.*** Quia Stephanus insimulabatur blasphemasse in Moysen et Deum, in principio sui sermonis illorum calumniæ occurrit, dicens Deum qui loquebatur patribus et prophetis Deum esse majestatis et gloriæ. Moysen etiam laudat: sed illos rebelles et semper inobedientes comprobat. Sed arte loquendi usus est ad rebelles, incipiens quasi timeret eos: sic, ***Viri fratres et patres:*** lenis sermo et clemens conciliat auditorem, ut commendet actorem. Blande cœpit, ut diu audiretur, et qui recusabat contra Deum, et legem loqui, verum Deum prædicat in principio orationis. Legem etiam sic exposuit, ut ejus esset prædicator cujus accusabatur destructor: in processu etiam sermonis errores eorum redarguens, vigorem animi, et quod liber erat a timore inimici perdocuit. ***Deus gloriæ,*** etc. Memor Stephanus præcepti illius: ***Diligite inimicos vestros*** Luc. 6., etc., persecutoribus suis salutem nuntiavit. ***In Mesopotamia.*** Mesopotamia in capite Syriæ constituta ad aquilonem. RAB. Mesopotamia et Charram in Chaldæa sunt, de Mesopotamia transmigravit in Charram. † **7:3** ***Et dixit,*** etc. In Genesi videtur contineri quod post mortem patris sui locutus est Dominus Abrahæ qui in Charra mortuus est, ubi cum eo filius habitavit. Sed priusquam in civitate habitaret, cum esset in Mesopotamia, dictum est ei: ***Exi de terra tua,*** etc. Terram et cognationem Abrahæ Chaldæorum patriam, genusque appellat, unde jam exierat, degens modo in Mesopotamia; sed adhuc tenebatur spe et desiderio redeundi, et ideo audit: ***Exi de terra et de cognatione tua;*** non ut corpus extraheret (quod jam fecerat), sed amorem cordis evelleret. RAB. Tertium Stephanus prætermisit, id est, ***et de domo patris tui:*** quod factum est propter nimiam populi peritiam vel imperitiam.

Charan. Et inde, postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.‡

5 Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, et semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.

6 Locutus est autem ei Deus: Quia erit semen ejus accola in terra aliena, et servituti eos subjicient, et male tractabunt eos annis quadringentis:§

7 et gentem cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus: et post hæc exibunt, et servient mihi in loco isto.**

8 Et dedit illi testamentum circumcisionis: et sic genuit Isaac, et circumcidit eum die octavo: et

---

‡ **7:4** ***Tunc exiit,*** etc. RAB. De Ur Chaldæorum Abraham exivit. Ur, etc., usque ad mortuo patre dictum est ei: ***Exi de terra tua,*** etc. ***Pater ejus,*** etc. ID. Redit ad originem generis Israel, et amicitiæ divinæ exordium, ut nihil prætermittat in quo blasphemare videatur. ***Vos habitatis.*** Dixit vos, non vero nos, quia jam quodammodo apostoli terram reliquerant, et Stephanus, qui jam quasi in morte positus erat § **7:6** ***Quia erit semen,*** etc. BEDA. Non ita intelligendum est, quasi male tractandum, etc., usque ad sive in terra Chanaan, sive in Ægypto. ***Annis quadringentis.*** RAB. Sic est jungendum: ***Accola,*** etc., usque ad ad distributionem terræ promissionis completus est. ** **7:7** ***Judicabo.*** ID. Judicium aliquando discretionem significat, ut ibi: ***Judica me, Deus, et discerne causam meam*** Psal. 42.. Aliquando pœnam, ut: ***Judica illos, Deus*** Psal. 5..

Isaac, Jacob: et Jacob, duodecim patriarchas.††
9 Et patriarchæ æmulantes, Joseph vendiderunt
in Ægyptum: et erat Deus cum eo,‡‡
10 et eripuit eum ex omnibus tribulationibus
ejus, et dedit ei gratiam et sapientiam in
conspectu pharaonis regis Ægypti: et constituit
eum præpositum super Ægyptum, et super omnem
domum suam.
11 Venit autem fames in universam Ægyptum et
Chanaan, et tribulatio magna: et non
inveniebant cibos patres nostri.
12 Cum audisset autem Jacob esse frumentum
in Ægypto, misit patres nostros primum:
13 et in secundo cognitus est Joseph a fratribus
suis, et manifestatum est Pharaoni genus ejus.
14 Mittens autem Joseph, accersivit Jacob
patrem suum et omnem cognationem suam, in
animabus septuaginta quinque.§§
15 Et descendit Jacob in Ægyptum: et defunctus

---

†† **7:8** ***Testamentum circumcisionis.*** ID. Fœdus sive signum ideo factum, ut populus Isræl, etc., usque ad signatur vitandam esse jactationem gloriæ in circumcisione spiritali. ***Die octavo.*** RAB. Octo diebus mysterium circumcisionis nostræ ostenditur, qui per octavam Novi Testamenti (quæ in resurrectione Domini, et octo beatitudinibus continetur) a vitiis octava die circumcidimur. ‡‡ **7:9** ***Vendiderunt in Ægyptum.*** Breviter narrans transit ad finem, non enim primo Ægyptiis, sed Ismælitis negotiatoribus, et Madianitis venditus est, et illi vendiderunt eum in Ægyptum Putiphar sacerdoti. §§ **7:14** ***In animabus.*** Hoc secundum editionem Septuaginta interpretum dicitur. In Hebræo septuaginta tantum reperiuntur. RAB. Si Jacob et Joseph cum duobus filiis non numerantur, etc., usque ad quam pro Hebraica veritate sermonem suum suspectum facere.

est ipse, et patres nostri.***
16 Et translati sunt in Sichem, et positi sunt in
sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a
filiis Hemor filii Sichem.†††
17 Cum autem appropinquaret tempus
promissionis quam confessus erat Deus Abrahæ,
crevit populus, et multiplicatus est in Ægypto,
18 quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, qui
non sciebat Joseph.‡‡‡
19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit
patres nostros ut exponerent infantes suos, ne

*** **7:15 *Et descendit.*** Secundum situm locorum descensus est de terra promissionis in Ægyptum, et quia libertati successerat servitus, Jacob cum progenie descendisse in Ægyptum dicitur. ††† **7:16 *Translati.*** RAB. Per synecdochen dicuntur translati propter Joseph, cui Jacob, etc., ***usque ad, Ferte ossa mea hinc vobiscum*** Gen. 50.. BEDA. De solo Joseph Scriptura testatur, quod ossa ejus, etc., usque ad duodecim patriarchæ non sunt sepulti in Arbe, sed in Sichem. ***Et posili sunt,*** RAB. Docet Genesis Abraham ab Ephron filio Seor Ethæi, etc., usque ad nec Moysi, nec Domino servire voluerunt. ***In sepulcro,*** etc. Hoc de solo Jacob, cujus corpus filii de Ægypto tollentes sepelierunt in spelunca duplici, ubi Abraham cum Sara sepultus est, et Isaac cum Rebecca: et ibi Lia condita est: unde civitas illa vocatur Hebron, id est conjugium, quia patres ibi cum conjugibus sepulti sunt. Duas autem historias confundit, et alteram alteri implicat. Non enim a filiis Emor filiis Sichem emit Abraham, sed Jacob ab illis emit Sichem; ideo sic jungendum est: Translati sunt in Sichem a filiis Emor filii Sichem: quasi diceretur, in Sichem illam quam emit Jacob a filiis Emor filii Sichem. In Genesi legitur Sichem filius fuisse Emor, unde putant quidam duos fuisse Sichem, quorum alter a Luca dicitur pater Emor, alter a Genesi filius. Quidam jungunt principium et finem sermonis, dicentes, a filiis Sichem, et post inferunt, Emor filii, ut hic locus congruat Genesi. ‡‡‡ **7:18 *Rex alius.*** Rex iste diabolus est, qui effeminatos diligit, masculos odit.

vivificarentur.§§§
20 Eodem tempore natus est Moyses, et fuit
gratus Deo: qui nutritus est tribus mensibus in
domo patris sui.*
21 Exposito autem illo, sustulit eum filia
Pharaonis, et nutrivit eum sibi in filium.
22 Et eruditus est Moyses omni sapientia
Ægyptiorum, et erat potens in verbis et in operibus
suis.†
23 Cum autem impleretur ei quadraginta
annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret
fratres suos filios Israël.
24 Et cum vidisset quemdam injuriam
patientem, vindicavit illum, et fecit ultionem ei
qui injuriam sustinebat, percusso Ægyptio.‡
25 Existimabat autem intelligere fratres,
quoniam Deus per manum ipsius daret salutem
illis: at illi non intellexerunt.
26 Sequenti vero die apparuit illis litigantibus:
et reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres
estis: ut quid nocetis alterutrum?§
27 Qui autem injuriam faciebat proximo,
repulit eum, dicens: Quis te constituit principem

---

§§§ **7:19 *Genus nostrum,*** etc. Patres nostros dicit, et, genus nostrum, ne patres blasphemare videatur. * **7:20 *Gratus Deo,*** etc. Ostendit beatus Stephanus quod Moyses non blasphemaverit. † **7:22 *Moyses.*** RAB. Moyses idem valet quod ***aquaticus,*** quia de aqua est assumptus, vel ***liniens,*** quia inventus est in fiscella, bitumine lita. Moyses typus est Salvatoris, qui, percusso diabolo, genus suum liberavit. ‡ **7:24 *Vindicavit illum,*** etc. Ostendit illum qui injuriam faciebat non esse de genere suo. § **7:26 *Apparuit illis.*** RAB. Sic Christus post ascensionem apparuit per apostolos, litigantibus Judæis et infidelibus qui resistebant apostolis.

et judicem super nos?**
28 Numquid interficere me tu vis,
quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?††
29 Fugit autem Moyses in verbo isto: et factus
est advena in terra Madian, ubi generavit filios
duos.‡‡
30 Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in
deserto montis Sina angelus in igne flammæ
rubi.§§
31 Moyses autem videns, admiratus est visum.
Et accedente illo ut consideraret, facta est ad eum
vox Domini, dicens:
32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus
Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob. Tremefactus
autem Moyses, non audebat considerare.***
33 Dixit autem illi Dominus: Solve
calceamentum pedum tuorum: locus enim in

** **7:27** ***Quis te constituit,*** etc. Quasi respondeat Moyses: Nullus, sed: Solus Deus. Non est potestas nisi a Deo. Hinc tale a Christo responsum quidam acceperat: ***O homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos*** Luc. 12. ***Quis te constituit,*** etc. In contentione sua illos redarguit jam tunc legi et Moysi fuisse contrarios. †† **7:28** ***Nunquid,*** etc. Quidam putant illum qui defensus est ex ira rem protulisse. ‡‡ **7:29** ***Fugit.*** Moyses fuit in Madian, id est, Christus in gentes. §§ **7:30** ***In igne flammæ,*** etc. Ignis in rubo Spiritus sanctus, peccata populi quasi spinæ, quia ardor Spiritus sancti peccata illius populi non consumpsit qui densas nequitiæ spinas beneficiis Dei opposuit. RAB. Ideo forma ignis (quæ non est imitabilis) ostensa est illis, ne aliquam, etc., usque ad quam promptum homini calceamentum tollere. *** **7:32** ***Ego sum. Sum,*** proprium Dei verbum est, secundum illud: ***Ego sum qui sum,*** etc.: ***Qui est, misit me ad vos.*** Serpentes non sunt timendi, ubi Deus præsens loquitur.

quo stas, terra sancta est.†††
34 Videns vidi afflictionem populi mei qui est in
Ægypto, et gemitum eorum audivi, et descendi
liberare eos. Et nunc veni, et mittam te in
Ægyptum.‡‡‡
35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes:
Quis te constituit principem et judicem? hunc
Deus principem et redemptorem misit, cum
manu angeli qui apparuit illi in rubo.§§§
36 Hic eduxit illos faciens prodigia et signa in
terra Ægypti, et in rubro mari, et in deserto annis
quadraginta.
37 Hic est Moyses, qui dixit filiis Israël:
Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus
vestris, tamquam me: ipsum audietis.*
38 Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum
angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, et cum
patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare
nobis.†
39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed

††† **7:33 *Solve calceamentum.*** Hoc nos admonet, ut stantes in Ecclesia (quæ est sancta terra), mortuis operibus renuntiemus. ‡‡‡ **7:34 *Videns,*** etc. RAB. Deus totus est visus, totus est auditus, omnia videt, omnia audit, sed videre et audire dicitur quando miseretur. ***Vidi afflictionem.*** ID. Qui licet aliquem tentari permittam, non tamen putandum est quod nesciam. §§§ **7:35 *Quem negaverunt.*** Synecdoche. Multi dicuntur negasse, cum unus dixisset, vel forsan quia plures consenserunt uni neganti. ***Principem.*** Magna laus, quod princeps et redemptor et eductor populi dicitur. * **7:37 *Hic est Moyses.*** In eos culpam retorquet, quam ipsi inobedientes et increduli in Moysen refundebant. † **7:38 *Verba vitæ*.** RAB. Id est, duas tabulas cum Decalogo, et mandata cætera, de quibus dicitur: ***Qui fecerit ea, vivet in eis.***

repulerunt, et aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.‡

41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, et obtulerunt hostiam simulacro, et lætabantur in operibus manuum suarum.

42 Convertit autem Deus, et tradidit eos servire militiæ cæli, sicut scriptum est in libro prophetarum: [Numquid victimas et hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël?§

43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sidus dei vestri Rempham, figuras quas fecistis adorare

‡ **7:40** ***Ad Aaron.*** ID. Quasi ad principem. Quasi ignari Divinitatis loquuntur. Deus enim verus non est factus, sed omnia fecit, nec creatura est, sed Creator omnium. ***Fac nobis deos.*** ID. Deos dicunt, propter duas columnas, etc., usque ad columna ignis in nocte populum præcedebat. § **7:42** ***Militiæ cœli.*** Militia cœli aliquando dicitur exercitus angelorum, sed in hoc loco, sidera militiam cœli nominat, cum protinus addat, ***sidus Dei vestri. In libro,*** etc. Quamvis multi sint prophetæ, unus tamen liber dicitur esse, et apud Hebræos unus est liber. ***Nunquid victimas.*** RAB. Quamvis necessitate serviendi Deo libarent, mente tamen, etc., usque ad semper corde in Ægyptum sunt reversi. Quæritur quomodo non obtulerint Deo, cum legatur Deo eos quædam obtulisse, non voluntate, sed metu pœnarum? Deus autem non quæ offeruntur, sed voluntatem offerentium accipit.

eas: et transferam vos trans Babylonem.]**
44 Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam viderat.††
45 Quod et induxerunt, suscipientes patres nostri cum Jesu in possessionem gentium quas expulit Deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus David,
46 qui invenit gratiam ante Deum, et petiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob.‡‡
47 Salomon autem ædificavit illi domum.
48 Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut

** **7:43** ***Figuras,*** etc. RAB. Sidus Dei vestri est Lucifer, cui assignaverunt figuras. Iidem dii in figuris et stellis adorabantur. ID. Quidam sic dicunt sidus Dei vestri, ut ad Deum pertineat verbum, quia non ipsum Dominum, sed ejus sidus susceperunt. ***Et transferam.*** Propter hæc sacrilegia trans Babylonem ducemini captivi. Non est putandus primus martyr errasse, qui pro eo quod in propheta scriptum est, Trans Damascum ducti sunt, dixit, trans Babylonem: magis enim intelligentiam quam verbum posuit, quia trans Damascum ducti sunt in Babylonem, sive trans Babylonem.
†† **7:44** ***Tabernaculum.*** Quia dicebant eum contra sanctum locum agere, ostendit quod in sanctum locum non est locutus blasphemiam ***Secundum formam.*** RAB. Quam ei in Sina ostenderat, quia et secundum formam factum, ostenditur ipsum tabernaculum formam fuisse. ID. Historice cum Jesu dicitur, quia Moyses erat defunctus.
‡‡ **7:46** ***Ut inveniret tabernaculum.*** Id est verum templum, cujus illud figura, quod loco non mutaretur, id est Ecclesiam quam prævidebat futuram firmam et immutabilem, de qua Apostolus: ***Firmum fundamentum Domini stat*** II Tim. 2, 9. Et alibi: ***Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, quod est Christus Jesus*** I Cor. 3..

propheta dicit:§§
49 [Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi? dicit Dominus: aut quis locus requietionis meæ est?***
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?]
51 Dura cervice, et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis: sicut patres vestri, ita et vos.†††
52 Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? et occiderunt eos qui prænuntiabant de adventu Justi, cujus vos nunc proditores et homicidæ fuistis:‡‡‡

---

§§ **7:48** ***Sed non Excelsus.*** RAB. Ex sententia Salomonis Judæos convincit, etc., usque ad non in solo templo Judæorum eum habitare. ***Sicut per prophetam,*** etc. De tabernaculo primo, quod fuit umbra et non veritas, prius dixit, postea testimonium posuit dicentis de tabernaculo quod verius fuit. ***Si introiero in tabernaculum Domini,*** etc., ad ultimam sententiam posuit Deum. Ut ***in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.***

*** **7:49** ***Cœlum mihi.*** Sic demonstrat se circumdare omnia; unde alibi, cœlum se palmo metiri, et terram pugillo se concludere asserit. ***Terra autem.*** Terræ exemplo designat omnem creaturam Creatoris.

††† **7:51** ***Dura cervice.*** RAB. Purgatus a crimine, de quo falsi testes eum arguebant, incipit Judæos arguere, quia qui sine crimine est, dignus est doctoris officio. ***Et incircumcisis,*** etc. Ostendit eis circumcisionem, de qua contra gratiam Evangelii gloriabantur, non valere ad salutem, iis qui cogitationem et auditum habebant immundum.

‡‡‡ **7:52** ***Patres vestri.*** RAB. Supra ***patres nostri*** dicebat, persuadendo loquens, nunc increpando, patres illorum tantum vocat, quibus similes sunt in malitia. ***Et occiderunt.*** RAB. Tres gradus malitiæ eorum ponit: primus est, quod spiritui resisterent; secundus quod prophetas persecuti sunt; tertius, quod crescente malitia eos occiderunt.

53 qui accepistis legem in dispositione angelorum, et non custodistis.

54 Audientes autem hæc, dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum.

55 Cum autem esset plenus Spiritu Sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, et Jesum stantem a dextris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei.§§§

56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum.

57 Et ejicientes eum extra civitatem, lapidabant: et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.*

58 Et lapidabant Stephanum invocantem, et

---

§§§ **7:55** ***Stantem.*** Immobiliter, quia non ite rum casurus, vel indicatur habitus auxiliantis, et injurias judicantis, et pro servo pugnantis. ***Video cælos.*** RAB. Migraturus a terra, cœlos vidit apertos, ut qui terrenam vitam pro Christo contempsit, mereatur hæreditatem cœli, et ideo in ipsa passione videt præmium. ***Filium hominis.*** Cum Christus sit Filius Dei, maluit tamen appellare Filium hominis, ut confundatur Judæorum infidelitas, qui eum ut purum hominem crucifixerunt, quem Deum credere noluerunt.

* **7:57** ***Et ejicientes.*** RAB. In hoc se implere legem glorificabant. Moyses enim de blasphemante dixit: ***Educ eum foras extra castra, et lapidet eum populus*** Lev. 24..

dicentem: Domine Jesu, suscipe spiritum meum.†
59 Positis autem genibus, clamavit voce magna,
dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et
cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus
autem erat consentiens neci ejus.‡

8

1 Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia quæ erat Jerosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Judææ et Samariæ præter Apostolos.*

---

† **7:58** ***Domine Jesu, suscipe spiritum meum,*** in cœlum quod video apertum. Christus dixit Patri: ***Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.*** Stephanus, quasi servus Domino, ***Domine,*** etc. ***Quia nesciunt.*** RAB. Multi eorum, occidendo Stephanum, æstimabant se implere legem, quia blasphemum eum credebant. Hoc et Christus prædixerat: ***Veniet,*** inquit, ***hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur se obsequium præstare Deo*** Joan. 16.. ‡ **7:59** ***Obdormivit.*** Pulchre dictum est, ***Obdormivit,*** et non, ***Mortuus est,*** quia obtulit sacrificium dilectionis, et obdormivit in spe resurrectionis. Sancti non moriuntur, quia in melius mutantur, et vita temporalis in æternum vertitur. ***Saulus autem,*** etc. Non quidem lapidavit, sed lapidantibus consensit. Unde periret, nisi gratia Dei et pœnitentia ei subveniret; quia qui faciunt et consentiunt, digni sunt morte. * **8:1** ***In illa die.*** RAB. Qua Stephanus occisus est, non quia tunc solum facta, sed quia ab illa die cœpit persecutio magna, occiso uno de principibus Ecclesiæ. ***Ecclesia.*** Collectio vel congregatio, sive vocatio. ***Dispersi sunt.*** Hoc est quod Dominus præcepit: ***Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam*** Matth. 10.. Ejus enim nutu gerebatur: ut occasione tribulationis fieret seminarium Evangelii.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati,
et fecerunt planctum magnum super eum.†
3 Saulus autem devastabat ecclesiam per
domos intrans, et trahens viros ac mulieres,
tradebat in custodiam.‡
4 Igitur qui dispersi erant pertransibant,
evangelizantes verbum Dei.
5 Philippus autem descendens in civitatem
Samariæ, prædicabant illis Christum.§
6 Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo
dicebantur, unanimiter audientes, et videntes
signa quæ faciebat.**
7 Multi enim eorum qui habebant spiritus
immundos, clamantes voce magna exibant. Multi
autem paralytici et claudi curati sunt.
8 Factum est ergo gaudium magnum in illa

---

† **8:2** ***Curaverunt autem Stephanum viri timorati,*** id est, Deum timentes, sive Christiani, qui postea sunt dispersi, sive Judæi timentes Deum etsi nondum Christiani. ‡ **8:3** ***Saulus.*** RAB. A Saule persecutore qui rex Isræl fuit de tribu Benjamin, de qua et Paulus; etenim juxta antiquorum consuetudinem a majoribus posteri nomina trahunt. ***Devastabat.*** ID. Quasi lupus gregem, juxta prophetiam Jacob: ***Benjamin lupus rapax mane comedet prædam, sero dividet spolia*** Gen. 49.. ***Trahens.*** Trahebat, non occidebat, quia fortasse manus ejus custodiebat Dominus, ne sanguine innocentum polluerentur. ***Dispersi.*** RAB. Quamvis timore dispersi, tamen stabiles erant in prædicatione Evangelii. § **8:5** ***Philippus.*** De numero disseminatorum fuit, qui primus Christum prædicavit Samariæ. Diaconus secundus a Stephano. Secundus post ipsum narratur quasi hæres et ejusdem gradus. ** **8:6** ***Intendebant.*** RAB. Credebant audientes verba, et videntes signa. Duæ causæ fidei: Verba prædicationis, et signa virtutum. Ex præsenti capitulo et samaritanæ mulieris historia probatur animos hujus gentis ad credendum promptos fuisse, ait Beda.

civitate.
9 Vir autem quidam nomine Simon, qui ante
fuerat in civitate magus, seducens gentem
Samariæ, dicens se esse aliquem magnum:
10 cui auscultabant omnes a minimo usque ad
maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ
vocatur magna.
11 Attendebant autem eum: propter quod
multo tempore magiis suis dementasset eos.††
12 Cum vero credidissent Philippo
evangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu
Christi baptizabantur viri ac mulieres.‡‡
13 Tunc Simon et ipse credidit: et cum
baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns
etiam signa et virtutes maximas fieri, stupens
admirabatur.§§
14 Cum autem audissent Apostoli qui erant
Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum
Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem.***

---

†† **8:11 *Magis.*** RAB. Magi de singulis philosophantur, de natura mundi, cursu siderum, et motibus. ***Seducens.*** Seorsum et a veritate ducens, vel in excessum, sive stuporem et admirationem convertens, per præstigias suas. ***Dementasset.*** Dementare est rationalem mentem absentare. ‡‡ **8:12 *Philippo.*** RAB. Dicunt quidam istum Philippum fuisse apostolum, et unum de duodecim, sed non videtur verum secundum seriem hujus libri. ***Jesu Christi.*** ID. Cujus erant ignari vel (ut prædictum est) in nomine Jesu Trinitatem prædicavit, et qui tantum unam personam de Trinitate perfecte credit, credulitate aliarum duarum carere non potest. §§ **8:13 *Tunc Simon.*** ID. Vel credidit Domino, verbis Philippi et virtute, etc., usque ad Ecclesiam fraudulenter ingressi, baptisma furantur. *** **8:14 *Miserunt.*** Petrus Joannem sociat sibi, quia virginitas Ecclesiæ grata est, et placet.

15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut
accíperent Spiritum Sanctum:
16 nondum enim in quemquam illorum
venerat, sed baptizati tantum erant in nomine
Domini Jesu.†††
17 Tunc imponebant manus super illos, et
accipiebant Spiritum Sanctum.‡‡‡
18 Cum vidisset autem Simon quia per
impositionem manus Apostolorum daretur
Spiritus Sanctus, obtulit eis pecuniam,
19 dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut
cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum
Sanctum. Petrus autem dixit ad eum:§§§
20 Pecunia tua tecum sit in perditionem:
quoniam donum Dei existimasti pecunia
possideri.*
21 Non est tibi pars neque sors in sermone isto:

††† **8:16 *In nomine.*** Non est sic legendum, ***in nomine Jesu tantum,*** ut aliæ personæ excludantur, sed sic: ***tantum baptizati erant,*** etc., id est necdum confirmati. ***Jesu.*** Tamen ante, in Patrem credeban et in Spiritum sanctum, sicut alii Judæi. Vel, plena fides unius personæ fidem Trinitatis confirmat. ‡‡‡ **8:17 *Imponebant manus.*** BEDA. Philippus, qui Samariæ evangelizabat, unus de septem, etc., usque ad cum tradit Spiritum paracletum baptizatis. §§§ **8:19 *Potestatem.*** RAB. Non baptizandi tantum in aqua et prædicandi, sive virtutes faciendi quam habebat Philippus, sed cuicunque imponendi manus, etc. * **8:20 *Pecunia tua.*** Non nostra, qui non cupimus, sed ***tua,*** quam Spiritui comparas, ut illam pro eo vendas, et illam Spiritu emas. Ideo Spiritum emere volebat, ut aliis vendens eum, plus accipere posset. ***Pecunia.*** RAB. Ex hoc exemplum capitur, ut perditorum eleemosyna non recipiatur. Apostoli nolentes pecuniam, dicunt, ***sit tecum,*** id est tuam retine, et hoc, in perditionem, ut, pecunia injuste congregata, pœnam æternam luas.

cor enim tuum non est rectum coram Deo.
22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua:
et roga Deum, si forte remittatur tibi hæc
cogitatio cordis tui.†
23 In felle enim amaritudinis, et obligatione
iniquitatis, video te esse.
24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini
vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super
me horum quæ dixistis.‡
25 Et illi quidem testificati, et locuti verbum
Domini, redibant Jerosolymam, et multis
regionibus Samaritanorum evangelizabant.
26 Angelus autem Domini locutus est ad
Philippum, dicens: Surge, et vade contra
meridianum, ad viam quæ descendit ab
Jerusalem in Gazam: hæc est deserta.§
27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops,
eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui
erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in

---

† **8:22** ***Pœnitentiam age.*** Pro cupiditate, et pravo sensu quo putasti de Spiritu commercium fieri posse. RAB. Ut omnes videant id quod es. Non quod ignoret Petrus eum pœnitentiam non acturum, sed quia omnibus justum est prædicare, suum facit officium, ut ille sit inexcusabilis. Coram omnibus etiam arguitur ne amplius ab eo fallantur. ***Roga Deum.*** Cui patet cor, de quo Propheta: ***Quam bonus Isræl Deus*** Psal. 72.; quem fallere nemo potest, quia ***Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum*** Sap. 1.. ‡ **8:24** ***Precamini.*** Causa desperationis non audet ipse precari, sed apostolos rogat, ut pro se precentur, nec pro se audet orare, qui non credit se exaudiendum esse. Apostolis etiam ficte loquitur. ***Quæ dixistis.*** Non quæ credidi, sed quasi infidelis eis imputat quæ ventura sunt. § **8:26** ***Angelus autem.*** Post reditum apostolorum, de Philippo historia texitur. ***Ad viam,*** etc. Nam via descendit, et per viam descenditur ex natura loci.

Jerusalem:**

28 et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.††

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, et adjunge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam prophetam, et dixit: Putasne intelligis quæ legis?‡‡

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, et sederet secum.§§

32 Locus autem Scripturæ quem legebat, erat hic: [Tamquam ovis ad occisionem ductus est: et sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit? quoniam

---

** **8:27** ***Æthiops.*** Natura et merito. Æthiops enim tenebrosus. Unde: ***Æthiopia præveniet manus ejus Deo*** Psal. 67.. ***Potens,*** etc. BEDA. Regina Æthiopum thesaurarium præmittens, etc., ***usque ad, Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam*** Psal. 44., etc. ***Candacis reginæ.*** Mos erat illius regionis a feminis regi, et eas Candaces vocari. †† **8:28** ***Revertebatur.*** Incipiebat reverti legens Isaiam. Ubicunque in Novo Testamento salutis narratur principium, de Isaia sumitur testimonium, qui interpretatur ***salus Domini.*** ‡‡ **8:30** ***Putasne intelligis,*** etc. RAB. Suas invicem linguas agnoscunt, vel per doctrinam eunuchi vel per spiritum Philippi. §§ **8:31** ***Quomodo,*** etc. Hic arguit illorum audaciam qui existimant sine doctore Scripturam divinam intelligere.

tolletur de terra vita ejus.]***
34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?
35 Aperiens autem Philippus os suum, et incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Jesum.†††
36 Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: et ait eunuchus: Ecce aqua: quid prohibet me baptizari?‡‡‡
37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Jesum Christum.§§§
38 Et jussit stare currum: et descenderunt uterque in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizavit eum.
39 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus

*** **8:33** ***In humilitate.*** BEDA. Etenim judex omnium, veritatem judicii non reperit, sed sine ulla sua culpa, seditione Judæorum, et voce Pilati, damnatus est. ***Humilitate.*** RAB. Passione qua ***humiliavit se factus obediens usque ad mortem*** Philip. 2.. ***Tolletur.*** Secundus homo de cœlo cœlestis, sanctitate segregatus a terrenis, vel, de vita in mortem transibit. ††† **8:35** ***Aperuit.*** RAB. Thesaurum scientiæ aperuit. Vel aperuit os, ut Spiritus loquatur in eo, secundum illud: ***Dilata os tuum, et implebo illud*** Psal. 80.. Mystice, os Ecclesiæ Philippus aperuit, ut ex hoc Gentibus is prædicetur quem prius nesciebant. ***Evangelizavit.*** Solvit quæstionem illius interrogantis: ***De quo propheta dixit?*** Demonstrat autem quod de Jesu prophetatum est. ‡‡‡ **8:36** ***Ad quamdam aquam.*** Ad hoc enim prædicatio duxerat, ut aqua indigeret, quæ de baptismo in via audierat. §§§ **8:37** ***Si credis.*** RAB. Non ignorabat ejus fidem, sed volebat manifestam confessionem, ut baptizaturis et baptizandis daretur exemplum interrogandi et confitendi.

Domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.*

40 Philippus autem inventus est in Azoto, et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.†

9

1 Saulus autem adhuc spirans minarum et cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum,*

2 et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Jerusalem.

3 Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: et subito circumfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?†

---

* **8:39 *Spiritus Domini.*** RAB. Vel Spiritus irruit in eum fortiter, sicut et in apostolos, etc., usque ad in quos Spiritus descenderat? † **8:40 *Inventus est.*** Ab hominibus qui in raptu non inveniebatur, quia ambulavit in solitudine, vel nimia velocitate. ***Cæsaream.*** BEDA. Cæsaream Palæstinæ dicit ubi infra domum habuisse describitur, quæ usque hodie demonstratur, necnon et cubiculum filiarum quatuor ejus prophetantium virginum.

* **9:1 *Saulus autem.*** Redit ad hoc quod supra dixerat: ***Saulus adhuc devastabat Ecclesiam.*** ***Minarum,*** etc. Minis terrens cæde afficiebat præsentes: dubitatur utrum occideret seu flagellaret, vel utrumque faceret. ***Spirans.*** Spirat in modum ignis, non ab alio incitatus ipse alios accendebat. † **9:4 *Et cadens.*** Territus ad terram refugit, vel quasi adorans in faciem cadit. ***Quid me,*** etc. BEDA. Non ait: Cur persequeris etc., ***usque ad, Quandiu uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis*** Matth. 25..

5 Qui dixit: Quis es, domine? Et ille: Ego sum Jesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare.‡

6 Et tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.§

8 Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.**

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, et non

---

‡ **9:5 *Ego sum Jesus.*** Non Deum vel Dei Filium se vocat, sed humilitatis meæ, inquit, infirma suscipe, et superbiæ tuæ squamas depone. § **9:7 *Surge.*** Impiger operare ut bos, et esto doctor Ecclesiæ. In lege scriptum est: ***Non alligabis os bovi trituranti*** I Cor. 9.. ***Ingredere.*** RAB. Ingressurus civitatem terretur, ne sanctis tristitiam inferat; dehinc Dominus jubetur ingredi, ut fidem discat quam impugnaverat. ***Et dicetur.*** Exemplum discendi datur, et superbia increpatur, ut nullus alium indignum existimet a quo doceatur quod ignorat. ** **9:8 *Apertis oculis.*** RAB. Ostenditur ei in corpore quod prius patiebatur in anima. Sicut enim apertus oculus sine visu, sic lex inutilis sine fide Christi. BEDA. Oculis non posset rursus bene videre, nisi prius excæcatus, et propriam sapientiam, quæ turbatur, excludens, fidei se committeret.

manducavit, neque bibit.††
10 Erat autem quidam discipulus Damasci,
nomine Ananias: et dixit ad illum in visu
Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.‡‡
11 Et Dominus ad eum: Surge, et vade in vicum
qui vocatur Rectus: et quære in domo Judæ
Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.§§
12 (Et vidit virum Ananiam nomine,
introëuntem, et imponentem sibi manus ut visum
recipiat.)
13 Respondit autem Ananias: Domine, audivi a
multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis
tuis in Jerusalem:
14 et hic habet potestatem a principibus
sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen
tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade,
quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet
nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis

---

†† **9:9 *Et erat.*** RAB. Hic datur forma pœnitentibus, ut ex triduo incipiant, hoc etiam triduo catechumenorum gradus dedicatur. ***Tribus diebus.*** Apparet quod per triduum cæcatus lucem gratiæ exspectabat, non torpens otio, sed illustratus a Deo cœlestia rimabatur. Credibile est quod etiam eo tempore dispensationem Evangelii edoctus sit. ***Non videns.*** Quia non credebat Deum tertia die resurgendo mortem vicisse, suo exemplo instruitur, qui tenebras tridui luce reversa mutavit. ***Non manducavit.*** RAB. Hoc animæ suæ acciderat, quæ cibum interiorem non habuerat et potum. Ex inedia autem corporis et siti ostenditur animam indigentem satiari oportere. ‡‡ **9:10 *Anania.*** ID. Indicium familiaritatis aliquem vocari suo nomine. §§ **9:11 *In vicum.*** ID. Vici dicuntur agri, aut civitatibus, aut sibi intrinsecus in civitate proximi.

Israël.***
16 Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.
17 Et abiit Ananias, et introivit in domum: et imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, et implearis Spiritu Sancto.†††
18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, et visum recepit: et surgens baptizatus est.‡‡‡
19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot.
20 Et continuo in synagogis prædicabat Jesum, quoniam hic est Filius Dei.§§§
21 Stupebant autem omnes qui audiebant, et dicebant: Nonne hic est qui expugnabat in Jerusalem eos qui invocabant nomen istud: et huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?*
22 Saulus autem multo magis convalescebat, et confundebat Judæos qui habitabant Damasci,

---

*** **9:15 *Vade,*** etc. Non est timendus quasi persecutor, sed amplexandus ut frater: quia mala quæ sanctis intulit, paratus est sustinere. ††† **9:17 *Introivit.*** Impleta est prophetia Isaiæ dicentis: ***Habitabit lupus cum agno,*** id est, Saulus cum Anania. ‡‡‡ **9:18 *Ceciderunt,*** etc. BEDA. Serpentis corpus squamis tegitur, etc., usque ad quod lumen recepit in mente. RAB. Quod cadunt squamæ, similitudo est interioris visionis renovatæ de legis velamine. §§§ **9:20 *Et continuo.*** Implet sermonem Domini dicentis: ***Qui vult venire post me, abneget semetipsum*** Luc. 9., etc. * **9:21 *Nonne.*** RAB. Exemplum dat non erubescendi, ubi potest veritas mutare sententias suas.

affirmans quoniam hic est Christus.
23 Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.
24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem et portas die ac nocte, ut eum interficerent.†
25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.
26 Cum autem venisset in Jerusalem, tentabat se jungere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus.‡
27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: et narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, et quia locutus est ei, et quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Jesu.§
28 Et erat cum illis intrans et exiens in Jerusalem, et fiducialiter agens in nomine Domini.
29 Loquebatur quoque gentibus, et disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.**
30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt

† **9:24 *Custodiebant.*** Non Judæi, sed cives cum rege suo Aretha, ut ipse scribit ad Galatas. Judæis enim concordabant Gentiles in persecutione Christianorum. ‡ **9:26 *Cum autem venisset.*** Non quam cito baptizatus est: venit in Jerusalem ad apostolos, sed (sicut Galatis scribit) primo abiit in Arabiam, et inde reversus est Damascum; deinde post annos tres venit Jerusalem videre Petrum, etc. Deinde, ut Lucas testatur, venit in partes Syriæ et Ciliciæ. § **9:27 *Barnabas.*** BEDA. Hic fuit Cyprius genere, Levites, qui pretium agri ad pedes apostolorum supra memoratur attulisse. ** **9:29 *Cum Græcis.*** Græci Judæi dicuntur, quod inter Græcos dispersione sunt nati.

eum Cæsaream, et dimiserunt Tarsum.††
31 Ecclesia quidem per totam Judæam, et
Galilæam, et Samariam habebat pacem, et
ædificabatur ambulans in timore Domini, et
consolatione Sancti Spiritus replebatur.‡‡
32 Factum est autem, ut Petrus dum
pertransiret universos, deveniret ad sanctos qui
habitabant Lyddæ.
33 Invenit autem ibi hominem quemdam,
nomine Æneam, ab annis octo jacentem in
grabato, qui erat paralyticus.§§
34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus
Jesus Christus: surge, et sterne tibi. Et continuo
surrexit.***
35 Et viderunt eum omnes qui habitabant
Lyddæ et Saronæ: qui conversi sunt ad
Dominum.†††
36 In Joppe autem fuit quædam discipula,
nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas.
Hæc erat plena operibus bonis et eleemosynis

---

†† **9:30** ***Cæsaream.*** Cæsarea Philippi civitas est Syriæ. Tharsus civitas est Ciliciæ. ‡‡ **9:31** ***Ecclesia.*** Talia, ut supra dictum est, in fine narrationum, et principio interseruntur sæpe, ad laudem apostolorum et ecclesiasticæ fidei. ***Et consolatione.*** Consolatio in labore datur, unde patet quod Ecclesia tentabatur. §§ **9:33** ***Nomine Æneam.*** RAB. Æneas signat genus humanum languens, etc., usque ad qui infirmatur voluptate carnis, et delectatione sæculi. *** **9:34** ***Surge.*** Quem de paralysi curaverat, surgere et sternere sibi præcepit, insinuans ut qui fidem in corde perceperat, non solum torporem discutiat, sed etiam opera paret in quibus quiescat. ††† **9:35** ***Lyddæ et Saronæ.*** Duæ civitates fuerunt conversæ ad Deum, ideo enim fiebant virtutes in eis.

quas faciebat.‡‡‡

[37] Factum est autem in diebus illis ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

[38] Cum autem prope esset Lydda ad Joppen, discipuli, audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire ad nos.

[39] Exsurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in cœnaculum: et circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, et ostendentes ei tunicas et vestes quas faciebat illis Dorcas.§§§

[40] Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: et conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: et viso

---

‡‡‡ **9:36 *Nomine Tabitha.*** RAB. Tabitha de Hebræo in Latinum ***Dorcas*** transfertur, vel ***Damula,*** ut in quisbusdam exemplaribus invenitur. ***Dorcas.*** Allegorice: Dorcas est damula vel caprea: significat autem animam studio virtutis sublimem, sed hominum opinione contemptibilem. Interpretationem autem nominis Lucas ponens, mysterium inesse significat. Hæc animalia morantia in montibus, acute vident: unde ab acumine visus dorcades Græce vocantur. Sic meritis operum excelsi superius intendunt, et sibi circumspecte invigilant, simpliciter vivunt discreto gradu operis, quasi fissa ungula incedunt, verbum Dei assidua meditatione ruminant. §§§ **9:39 *In cœnaculo.*** RAB. In loco superiori ponitur, vel propter altitudinem meriti, vel propter sublimitatem miraculi, quod faciendum erat de ea.

Petro, resedit.*
41 Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum
vocasset sanctos et viduas, assignavit eam
vivam.†
42 Notum autem factum est per universam
Joppen: et crediderunt multi in Domino.
43 Factum est autem ut dies multos moraretur
in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

10

1 Vir autem quidam erat in Cæsarea, nomine
Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica,*
2 religiosus, ac timens Deum cum omni domo
sua, faciens eleemosynas multas plebi, et
deprecans Deum semper.†
3 Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei
nona, angelum Dei introëuntem ad se, et dicentem

---

* **9:40 *Ejectis.*** ID. Juxta exemplum Christi filiam archisynagogi principis resuscitantis hoc factum est, ad vitandam elationem, vel ne indigni signum viderent. ***Aperuit.*** BEDA. Rectus est ordo resurgentium, ut prius oculos mentis aperiat, postea agnita voce Petri resedeat, lumen suæ circumspectionis amissum recipiat, ut ad doctrinam eorum qui adjuvant, vivat. ***Aperuit oculos.*** Isti sunt tres gradus resuscitationis. † **9:41 *Dans autem.*** Contacta manu Petri Tabitha resurgit, quia anima languens in peccatis, nullo melius ordine quam sanctorum exemplis convalescit.

* **10:1 *Vir autem,*** etc. RAB. Merito perfectionis et opere virili hic centurio dicitur vir, secundum illud: ***Vir erat in terra Hus, nomine Job. Cornelius.*** BEDA. Non virtutibus ad fidem, sed fide pertingebat ad virtutes. GREG. Cornelius, cujus eleemosynæ ante baptismum angelo testante, etc., usque ad in fide vero solidatur per opera. † **10:2 *Religiosus,*** etc. RAB. Hæc omnia bono naturæ, etc., usque ad sine virili semine, id est, doctrina magistri concepisse credatur.

sibi: Corneli.‡
4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.
5 Et nunc mitte viros in Joppen, et accersi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:§
6 hic hospitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.**
7 Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, et militem

---

‡ **10:3 *Is vidit.*** RAB. Non in nocte, non in somnis, quia Gentiles grosso sensu, etc., usque ad sicut prius in Petri et Joannis exemplo ostensum fuit. ***Angelum Dei.*** ID. Non Satanæ. In hoc excusantur apostoli gentibus prædicantes et eas baptizantes: quomodo enim zelaretur ab homine quod manifestabatur ab angelo? ***Intrœuntem,*** ad se forsitan, vocantem cum, et datur excusandi occasio Petro Judæis contra eum disceptantibus et dicentibus: ***Cur introisti ad viros præputium habentes*** Act. 11., etc. ***Corneli.*** Familiaritas ostenditur, qua nomen gentilis hominis notitiæ angelorum est insertum. § **10:5 *Et nunc mitte viros,*** etc. RAB. Hic incipit retributio, ut qui misericors est misereatur tui Deus, quia: ***Beati misericordes, quoniam misericordiam,*** etc. Matth. 5.. ***Joppen.*** ID. Civitas est terræ promissionis mari Tyrrheno proxima, et in ipsius orientali littore sita, in quam Jonas descendens intravit navem, ut fugeret. ** **10:6 *Hospitatur,*** etc. Hospitatur Petrus in domo Simonis, id est, obedientis, qui est coriarius, quia doctor Ecclesiæ ibi libenter habitat, ubi sunt obedientes, qui castigant corpus et servituti subjiciunt, transgressi fluctus sæculi libertate mentis. Constantia enim fidei fluxam gloriam mundi et terrores contemnunt.

metuentem Dominum ex his qui illi parebant.††

8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Joppen.

9 Postera autem die, iter illis facientibus, et appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.‡‡

10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:§§

11 et vidit cælum apertum, et descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis

---

†† **10:7** ***Et cum discessisset.*** RAB. Non ait, cum evigilasset Cornelius, quia ei nec per somnium, nec in exstasi, sed manifeste angelus visus est. ***Militem.*** ID. Non dicit domesticos metuentes Dominum, quia in principio dixerat eum religiosum fuisse, timentem Dominum cum omni domo sua. ‡‡ **10:9** ***Appropinquantibus,*** etc. Alia littera: ***Apparentibus illis,*** scilicet qui a Cornelio missi sunt, id est, ita propinquantibus, ut videri possent a domo Simonis coriarii. RAB. Pro, ***in superiora,*** alia littera habet, ***in cœnaculum,*** et bene: quia gentilis populus est quasi superior domus: Synagoga vero est infra, quia mundo immersa. Dicens ***in superiora,*** significavit Ecclesiam, relicta cupiditate terrenorum, conversationem in cœlis habituram. Sexta hora Petrus inter preces esurit, salutem utique mundi, quem Jesus sexta ætate sæculi quærere et salvare venit: quod indicavit cum eadem hora super puteum Samariæ sedit. §§ **10:10** ***Cum esuriret.*** RAB. Salutem gentium compatiendo esurit, quæ nunc in visione ostenditur, quæ ideo sexta hora est visa, quia sexta ætate sæculi est facta.

submitti de cælo in terram,***
12 in quo erant omnia quadrupedia, et
serpentia terræ, et volatilia cæli.†††
13 Et facta est vox ad eum: Surge, Petre: occide,
et manduca.‡‡‡
14 Ait autem Petrus: Absit Domine, quia
numquam manducavi omne commune et
immundum.§§§
15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus
purificavit, tu commune ne dixeris.
16 Hoc autem factum est per ter: et statim
receptum est vas in cælum.
17 Et dum intra se hæsitaret Petrus quidnam
esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant
a Cornelio, inquirentes domum Simonis
astiterunt ad januam.
18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon

*** **10:11** ***Cœlum apertum.*** BEDA. Apertio cœli revelatio est sacramentorum cœlestium proxime futura gentibus. Designat autem in hoc cœlos gentibus esse apertos, et introitum esse pandendum. ***Vas quoddam.*** ID. Vas illud designat Ecclesiam, etc., usque ad per quos Ecclesia cœlesti dono imbuta sublimatur. ***Linteum.*** Pro Ecclesia, pro candore sanctitatis, et mortificatione carnis. ***De cœlo in terram.*** RAB. Inde monemur, ut ubi caput nostrum est et radix (cujus rami sumus) illuc penetret anchora spei nostræ. ††† **10:12** ***Omnia quadrupedia.*** Omnes gentes credituræ et in unitatem corporis Christi assumendæ, ut omnes efficiantur membra ejus. ‡‡‡ **10:13** ***Occide.*** Munda, mortifica, et macta, ut hostias Deo facias, ut eruti de vetustate in novitatem transeant. §§§ **10:14** ***Mundacavi,*** etc. BEDA. Qui manducat cibum foris positum in suum trajicit corpus. Præcepit ergo gentes per incredulitatem, foris positas, societati Ecclesiæ (quam Petrus significat) inseri. ID. Gentiles Petrus immundos putabat, etc., usque ad sed in sola Dei dilectione constringat.

qui cognominatur Petrus illic haberet hospitium.
19 Petro autem cogitante de visione, dixit
Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.
20 Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil
dubitans: quia ego misi illos.
21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit:
Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est,
propter quam venistis?*
22 Qui dixerunt: Cornelius centurio, vir justus
et timens Deum, et testimonium habens ab
universa gente Judæorum, responsum accepit ab
angelo sancto accersire te in domum suam, et
audire verba abs te.†
23 Introducens ergo eos, recepit hospitio.
Sequenti autem die, surgens profectus est cum
illis, et quidam ex fratribus ab Joppe comitati
sunt eum.‡
24 Altera autem die introivit Cæsaream.
Cornelius vero exspectabat illos, convocatis

---

* **10:21** ***Descendens.*** BEDA. Descendere de tecto, et ad prædicandum ire jubetur, etc., ***usque ad, Sanctorum vero conversatio est in cœlis*** Philipp. 3.. ***Ecce ego,*** etc. Ostendit se scire adventum illorum, humilitatis etiam dans exemplum, dimittens circuitum verborum. ***Quæ causa est,*** etc. Spiritus adesse milites dixit, et qua de causa venerant tacuit, quia ad conservandam humilitatem aliquando prophetiæ spiritus ex parte animum tangit, et ex parte non tangit. † **10:22** ***Responsum accepit.*** Eleemosynis et orationibus ejus per angelum respondit Dominus. ***In domum.*** Per hoc suadent quia angelus jussit introire in domum ejus, quamvis gentilis esset. ‡ **10:23** ***Introducens,*** etc. Hic incipit communio apostolorum cum gentibus, quia descenderat ad eos, qui audierant ab angelo præceptum ut intrarent in domum gentilis, ideo gentiles hospitio recepit.

cognatis suis et necessariis amicis.§
25 Et factum est cum introisset Petrus, obvius
venit ei Cornelius, et procidens ad pedes ejus
adoravit.
26 Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge: et
ego ipse homo sum.
27 Et loquens cum illo intravit, et invenit multos
qui convenerant:**
28 dixitque ad illos: Vos scitis quomodo
abominatum sit viro Judæo conjungi aut
accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus
neminem communem aut immundum dicere
hominem.
29 Propter quod sine dubitatione veni
accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam
accersistis me?
30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad
hanc horam, orans eram hora nona in domo mea,
et ecce vir stetit ante me in veste candida, et ait:††
31 Corneli, exaudita est oratio tua, et
eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in
conspectu Dei.
32 Mitte ergo in Joppen, et accersi Simonem qui
cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo

---

§ **10:24 *Convocatis cognatis,*** etc. Duplex causa convocationis; proximitas cognationis, et amicitia. ** **10:27 *Et loquens,*** etc. BEDA. Communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, sicut in Ananiæ et Sapphiræ culpa zelus ultionis ejus aperuit potestatis. †† **10:30 *Et ecce vir;*** etc. Non dicit angelum, adeo alienus erat a fastu, et inquit: ***Corneli, exaudita est oratio tua, et eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt coram Deo. In conspectu Dei.*** RAB. In Græco, ***In conspectu Dei adsumus.*** Hoc recte dicitur ab eo qui Deo promptus erat obtemperare, credens eum ubique præsentem esse.

Simonis coriarii juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: et tu benefecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt a Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi quia non est personarum acceptor Deus;‡‡

35 sed in omni gente qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israël, annuntians pacem per Jesum Christum (hic est omnium Dominus).

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam: incipiens enim a Galilæa post baptismum quod prædicavit Joannes,§§

38 Jesum a Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu Sancto, et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a

‡‡ **10:34** ***Non est personarum acceptor,*** etc. BEDA. Patet Deum non esse personarum acceptorem, etc., usque ad sed omnes credentes acciperent. §§ **10:37** ***Vos scitis,*** etc. RAB. Sic legendum: Scitis Jesum ut prædicavit Joannes: Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum, etc. Vel: hoc prædicavit Joannes, quod unxit eum, non quidem terreno more, sed spiritu et virtute signorum.

diabolo, quoniam Deus erat cum illo.***
39 Et nos testes sumus omnium quæ fecit in
regione Judæorum, et Jerusalem, quem
occiderunt suspendentes in ligno.
40 Hunc Deus suscitavit tertia die, et dedit eum
manifestum fieri,
41 non omni populo, sed testibus præordinatis a
Deo: nobis, qui manducavimus et bibimus cum
illo postquam resurrexit a mortuis.†††
42 Et præcepit nobis prædicare populo, et
testificari, quia ipse est qui constitutus est a Deo
judex vivorum et mortuorum.
43 Huic omnes prophetæ testimonium
perhibent remissionem peccatorum accipere per
nomen ejus omnes qui credunt in eum.
44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit
Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant

*** **10:38** ***Qui pertransiit,*** etc. In Græco additur, ***per quadraginta dies,*** non quod quotidie cum illo manducarent et biberent, nam esset contrarium Joanni, qui octo dies interponit quibus eis visus non est, ut tertio manifestaretur, et totidem diebus jejunavit ante mortem, cibo indigens, quod manducavit post resurrectionem jam cibo non indigens. Jejunavit ante mortem, ut nos abstineremus a desideriis hujus sæculi. Manducavit, docens per hoc quod nobiscum est usque ad consummationem sæculi. Jejunium est in certamine, quia qui in agone est, ab omnibus se abstinet. Cibus est in spe pacis, quæ perfecta erit, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Nos autem cum viam Domini carpimus, a vanitate sæculi jejunamus, et futura repromissione reficimur. RAB. Per quadraginta dies, non assidue, sed quibusdam vicibus in illo quadragenario dierum numero factis. ††† **10:41** ***Et bibimus.*** BEDA. Hic exponit Petrus quod in Evangelio tacetur, post resurrectionem se bibisse cum Christo, nisi forte illic credamus indicatum, ubi ait: ***Donec illud bibam vobiscum in regno Patris mei*** Matth. 26..

verbum.
45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles qui
venerant cum Petro, quia et in nationes gratia
Spiritus Sancti effusa est.‡‡‡
46 Audiebant enim illos loquentes linguis, et
magnificantes Deum.
47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam
quis prohibere potest ut non baptizentur hi qui
Spiritum Sanctum acceperunt sicut et nos?§§§
48 Et jussit eos baptizari in nomine Domini Jesu
Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud
eos aliquot diebus.*

11

1 Audierunt autem Apostoli et fratres qui erant

---

‡‡‡ **10:45** ***Spiritus.*** Spiritus, domum Dei est, inquantum eis datur qui per eum diligunt Deum; apud se autem Deus est, etiamsi nulli datur, Patri et Filio coæternus. Nec, quia illi dant, et ipse datur, minor est illis. Ita enim datur sicut donum Dei, ut seipsum det sicut Deus: ***Spiritus enim ubi vult spirat*** Joan. 3.. §§§ **10:47** ***Nunquid aquam,*** etc. Quasi Deus quod majus est, prius dedit, et ordinem præposteravit, nunquid quod minus est, potest prohibere Vos venistis ad hoc ut testes sitis, ergo judicate. * **10:48** ***In nomine Christi.*** Cum sit regula Ecclesiæ, baptismum tradi in nomine Trinitatis. Lucas tamen testatur in nomine Jesu Christi illum dari. Quod Ambrosius solvens, dicit per unitatem nominis mysterium plenum fieri, quia qui Christum dicit, et Patrem a quo Filius, et Spiritum sanctum etiam designat: qui etiam Patrem dicit, et Filium et Spiritum paritet ostendit: et qui Spiritum nominat, Patrem a quo procedit Spiritus, et Filium, cujus etiam Spiritus est, nuncupat. Unde, ut rationi copuletur auctoritas, etiam in Spiritu baptizatur, secundum illud: ***Vos autem baptizabimini in Spiritu sancto*** Act. 11., et Apostolus: ***In uno Spiritu baptizati sumus*** I Cor. 12..

in Judæa, quoniam et gentes receperunt verbum
Dei.
2 Cum autem ascendisset Petrus Jerosolymam,
disceptabant adversus illum qui erant ex
circumcisione,
3 dicentes: Quare introisti ad viros præputium
habentes, et manducasti cum illis?
4 Incipiens autem Petrus exponebat illis
ordinem, dicens:
5 Ego eram in civitate Joppe orans, et vidi in
excessu mentis visionem, descendens vas
quoddam velut linteum magnum quatuor initiis
summitti de cælo, et venit usque ad me.
6 In quod intuens considerabam, et vidi
quadrupedia terræ, et bestias, et reptilia, et
volatilia cæli.*
7 Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge,
Petre: occide, et manduca.
8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia
commune aut immundum numquam introivit in
os meum.
9 Respondit autem vox secundo de cælo: Quæ
Deus mundavit, tu ne commune dixeris.
10 Hoc autem factum est per ter: et recepta sunt
omnia rursum in cælum.
11 Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo
in qua eram, missi a Cæsarea ad me.
12 Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis,
nihil hæsitans. Venerunt autem mecum et sex
fratres isti, et ingressi sumus in domum viri.
13 Narravit autem nobis quomodo vidisset

---

* **11:6** ***Quadrupedia terræ***, etc. RAB. Miror quosdam hoc interpretari super escis, etc., usque ad mysterium hujus visionis exposuit.

angelum in domo sua, stantem et dicentem sibi: Mitte in Joppen, et accersi Simonem qui cognominatur Petrus,
14 qui loquetur tibi verba in quibus salvus eris tu, et universa domus tua.
15 Cum autem cœpissem loqui, cecidit Spiritus Sanctus super eos, sicut et in nos in initio.
16 Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto.
17 Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, sicut et nobis qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?
18 His auditis, tacuerunt: et glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo et gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.†
19 Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phœnicen, et Cyprum, et Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Judæis.‡
20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii et Cyrenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur et ad Græcos, annuntiantes

† **11:18** ***Ergo et gentibus,*** etc. Hoc est quod in Job legitur: Ab Aquilone aurum veniet, et ad Deum formidolosa laudatio, quia prius frigido gentium in pectore splendor fidei exortus est, et pro eadem inopinata fide, Judæa Deum tremendo glorificat. ‡ **11:19** ***Et illi quidem,*** etc. Revertitur ad id quod dixerat: igitur qui ***dispersi erant, pertransibant evangelizantes verbum.*** Interserta est autem narratio de Philippo, Petro, Joanne, Paulo.

Dominum Jesum.§
21 Et erat manus Domini cum eis: multusque
numerus credentium conversus est ad
Dominum.**
22 Pervenit autem sermo ad aures ecclesiæ quæ
erat Jerosolymis super istis: et miserunt
Barnabam usque ad Antiochiam.††
23 Qui cum pervenisset, et vidisset gratiam Dei,
gavisus est: et hortabatur omnes in proposito
cordis permanere in Domino:‡‡
24 quia erat vir bonus, et plenus Spiritu Sancto,
et fide. Et apposita est multa turba Domino.
25 Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut
quæreret Saulum: quem cum invenisset, perduxit
Antiochiam.§§
26 Et annum totum conversati sunt ibi in
ecclesia: et docuerunt turbam multam, ita ut
cognominarentur primum Antiochiæ discipuli,

---

§ **11:20 *Erant autem quidam.*** RAB. Non de illis qui fuerant dispersi ab Jerusalem, sed, etc., usque ad inter Græcos conversati sunt in dispersione. ** **11:21 *Multusque numerus.*** BEDA. Jam post revelationem evangelicæ syndonis (in qua sancta animalia superna spe quiescerent) cœpit Ecclesia crescere, cum per exteras provincias, insulas et civitates non solum Judæis, sed etiam gentibus Evangelium prædicatur. †† **11:22 *Et miserunt Barnabam.*** RAB. Barnabas virilis in bonitate. Barnabas sæpe in hoc libro laudatur, ne ob indignitatem meriti apostolatu caruisse credatur, qui postea ab apostolis gentium apostolus est ordinatus. ‡‡ **11:23 *Et hortabatur,*** etc. Nihil mutavit vel addidit, sed perseverantiam docuit, quia vera et plena fides erat in eis. §§ **11:25 *Tarsum.*** Dictum est enim superius quod fratres deduxerunt eum nocte Cæsaræam et dimiserunt Tarsum. ***Ut quæreret Saulum.*** Ecce bonitas Barnabæ, qui non solus præsumit docere plebem, sed apostolatus quærit consortem.

christiani.***
27 In his autem diebus supervenerunt ab
Jerosolymis prophetæ Antiochiam:
28 et surgens unus ex eis nomine Agabus,
significabat per spiritum famem magnam
futuram in universo orbe terrarum, quæ facta est
sub Claudio.
29 Discipuli autem, prout quis habebat,
proposuerunt singuli in ministerium mittere
habitantibus in Judæa fratribus:
30 quod et fecerunt, mittentes ad seniores per
manus Barnabæ et Sauli.

12

1 Eodem autem tempore misit Herodes rex
manus, ut affligeret quosdam de ecclesia.
2 Occidit autem Jacobum fratrem Joannis
gladio.
3 Videns autem quia placeret Judæis, apposuit
ut apprehenderet et Petrum. Erant autem dies
Azymorum.
4 Quem cum apprehendisset, misit in
carcerem, tradens quatuor quaternionibus

*** **11:26 *Discipuli, Christiani. In his,*** etc. Videntur discipuli in hoc non servasse mandatum Dei dicentis: ***Nolite solliciti esse de crastino*** Matth. 6.. Sed constat non hoc eum improbare, si quis humano more ista procuret, sed non pro eis Deo militet, ut in opere suo non regnum Dei, sed temporalia intueatur. Ad hanc ergo regulam hoc præceptum redigitur, ut in horum provisione regnum Dei attendamus: sed in militia Dei ista non cogitemus. ***Prophetæ.*** RAB. De quibus dictum est: ***Et prophetabunt filii vestri*** Jœl. 2.. Laus est Antiochiæ quo multi perfecti conveniebant.

militum custodiendum, volens post Pascha
producere eum populo.*
5 Et Petrus quidem servabatur in carcere.
Oratio autem fiebant sine intermissione ab
ecclesia ad Deum pro eo.
6 Cum autem producturus eum esset Herodes,
in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos
milites, vinctus catenis duabus: et custodes ante
ostium custodiebant carcerem.†
7 Et ecce angelus Domini astitit, et lumen
refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri,
excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et
ceciderunt catenæ de manibus ejus.‡
8 Dixit autem angelus ad eum: Præcingere, et
calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi:
Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me.
9 Et exiens sequebatur eum, et nesciebat quia
verum est, quod fiebat per angelum: existimabat
autem se visum videre.
10 Transeuntes autem primam et secundam
custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ
ducit ad civitatem: quæ ultro aperta est eis. Et
exeuntes processerunt vicum unum: et continuo
discessit angelus ab eo.

---

* **12:4 *Quatuor quaternionibus.*** Quaternio dicitur princeps quatuor militum. Sicut enim centurio centum, ita quaternio quatuor sub se milites habet. ***Volens,*** etc. RAB. Amplior enim gratia esset, si ipsi eum occiderent Judæi, quia princeps erat, non ipse Herodes, sicut et Jacobus. † **12:6 *Milites, vinctus,*** etc. RAB. Quatuor difficultates cumulant custodiam: milites, catenæ carcer, custodes. ‡ **12:7 *Lumen.*** Signum præsentiæ angeli Dei cujus præsentia soli Petro lumen præbebat, nec aliis refulgebat. ***Percussoque.*** RAB. Tactum corporalem, corpore ex ære sumpto, potuit habere angelus.

11 Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio
vere quia misit Dominus angelum suum, et
eripuit me de manu Herodis, et de omni
exspectatione plebis Judæorum.§
12 Consideransque venit ad domum Mariæ
matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, ubi
erant multi congregati, et orantes.
13 Pulsante autem eo ostium januæ, processit
puella ad audiendum, nomine Rhode.**
14 Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non
aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare
Petrum ante januam.
15 At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem
affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant:
Angelus ejus est.††
16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum
autem aperuissent, viderunt eum, et
obstupuerunt.
17 Annuens autem eis manu ut tacerent,
narravit quomodo Dominus eduxisset eum de
carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo et fratribus
hæc. Et egressus abiit in alium locum.‡‡

---

§ **12:11 *Ad se reversus.*** A culmine contemplationis ad hoc reversus est, quod in intellectu communi prius fuit. ** **12:13 *Processit puella,*** etc. Et Dominum de tumulo egressum prima omnium mulier discipulis nuntiavit, ut ubi abundavit delictum, superabundaret et gratia. †† **12:15 *Angelus ejus est.*** HIER. Magna dignitas animarum: ut unaquæque ab ortu nativitatis habeat angelum in custodiam sui delegatum. ID. Quod autem unusquisque nostrum habeat angelos, etc., usque ad isti sunt qui ascendunt et descendunt super Filium hominis. ‡‡ **12:17 *Tacerent,*** etc. Donec narraret virtutem: vel tacere jubet, ne clamore gaudentium adventus ejus in civitate cognoscatur.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio
inter milites, quidnam factum esset de Petro.
19 Herodes autem cum requisisset eum et non
invenisset, inquisitione facta de custodibus,
jussit eos duci: descendensque a Judæa in
Cæsaream, ibi commoratus est.
20 Erat autem iratus Tyriis et Sidoniis. At illi
unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto,
qui erat super cubiculum regis, postulabant
pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.
21 Statuto autem die Herodes vestitus veste
regia sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos.
22 Populus autem acclamabat: Dei voces, et non
hominis.
23 Confestim autem percussit eum angelus
Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: et
consumptus a vermibus, expiravit.§§
24 Verbum autem Domini crescebat, et
multiplicabatur.
25 Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab
Jerosolymis expleto ministerio assumpto Joanne,
qui cognominatus est Marcus.

13

1 Erant autem in ecclesia quæ erat Antiochiæ,
prophetæ et doctores, in quibus Barnabas, et
Simon qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis,

---

§§ **12:23 *Confestim,*** etc. Dum impietatem illicitæ adulationis non exhorreret, respiciens paulo post imminentem et insistentem capiti suo vidit angelum, eumque sensit continuo exitii sui ministrum, quem prius noverat provisorem bonorum. Inde continuis septem diebus ventris dolore cruciatus, vitam violenter abrupit.

et Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, et Saulus.*

2 Ministrantibus autem illis Domino, et jejunantibus, dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi a Spiritu Sancto abierunt Seleuciam: et inde navigaverunt Cyprum.†

5 Et cum venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei in synagogis Judæorum. Habebant autem et Joannem in ministerio.

6 Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjesu,

7 qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba et Saulo, desiderabat audire verbum Dei.‡

8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus), quærens avertere

---

* **13:1 *Erant autem in Ecclesia,*** etc. Iidem erant prophetæ et doctores. Vel, alii eorum prophetæ, alii doctores fuerunt. ***Niger.*** RAB. A colore, si Latinum est. Vel, ***ascendens*** interpretatur, si Hebræum. † **13:4 *Missi a Spiritu sancto.*** RAB. Ab hominibus dimissi, mox a Spiritu sancto mittuntur ad Seleuciam. Dux itineri eorum fuit, qui eos separavit a cæteris. ***Abierunt Seleuciam.*** ID. In quibusdam exemplaribus invenitur: ***Abierunt Seleuciam, quæ est Salamina;*** duo autem sunt nomina unius civitatis. ‡ **13:7 *Sergio Paulo.*** Duo unius nomina sunt, Sergius et Paulus.

proconsulem a fide.§
9 Saulus autem, qui et Paulus, repletus Spiritu
Sancto, intuens in eum,**
10 dixit: O plene omni dolo et omni fallacia, fili
diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis
subvertere vias Domini rectas.
11 Et nunc ecce manus Domini super te, et eris
cæcus, non videns solem usque ad tempus. Et
confestim cecidit in eum caligo et tenebræ: et
circuiens quærebat qui ei manum daret.††
12 Tunc proconsul cum vidisset factum, credidit
admirans super doctrina Domini.
13 Et cum a Papho navigassent Paulus et qui
cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ.
Joannes autem discedens ab eis, reversus est
Jerosolymam.
14 Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt
Antiochiam Pisidiæ: et ingressi synagogam die
sabbatorum, sederunt.‡‡

---

§ **13:8 *Elymas.*** RAB. Elymas, secundum quosdam interpretatur, ***Dei mei mensura,*** vel ***Magus,*** et ideo resistebat. ***Avertere.*** ID. Eum qui incœperat converti, a fide ad transgressionem volebat convertere juxta nomen suum. ** **13:9 *Saulus.*** ID. Saulus interpretatur ***Tentatio respicientis,*** vel ***securitas,*** vel ***mirabilis. Qui et Paulus.*** BEDA. A Sergio Paulo proconsule (quem fidei subegit) sortitus est nomen Pauli. Apte gentium apostolus de gentili nomen sortitur. RAB. A Sergio Paulo dictus est apostolus, Paulus, e c., ***usque ad, Ego sum minimus apostolorum*** I Cor. 15.. †† **13:11 *Et nunc,*** etc. ***Eris cæcus,*** etc. Oportuit Paulum miracula agere ad consummationem apostolatus, quem diu contra stimulos calcitrantem Dominus elegerat. ‡‡ **13:14 *Antiochiam Pisidiæ.*** RAB. Ad differentiam alterius Antiochiæ, ut creditur; sed a multis eadem esse putatur. ***Sederunt.*** ID. Quasi audituri legem, non prædicaturi. Ecce exemplum humilitatis.

15 Post lectionem autem legis et prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.
16 Surgens autem Paulus, et manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, et qui timetis Deum, audite:
17 Deus plebis Israël elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolæ in terra Ægypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea,
18 et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.
19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum,§§
20 quasi post quadringentos et quinquaginta annos: et post hæc dedit judices, usque ad Samuel prophetam.***
21 Et exinde postulaverunt regem: et dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta:
22 et amoto illo, suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.
23 Hujus Deus ex semine secundum promissionem eduxit Israël salvatorem Jesum,
24 prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptismum pœnitentiæ omni populo Israël.
25 Cum impleret autem Joannes cursum suum,

---

§§ **13:19 *Terra Chanaan,*** etc. RAB. Id est promissionis, quæ ideo (ut plerisque videtur) Isræli est data, etc., usque ad et ideo maledici meruit. *** **13:20 *Dedit,*** etc. Tempus judicum transit ad probandam patientiam Dei.

dicebat: Quem me arbitramini esse, non sum
ego: sed ecce venit post me, cujus non sum
dignus calceamenta pedum solvere.
26 Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in
vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus
missum est.†††
27 Qui enim habitabant Jerusalem, et principes
ejus hunc ignorantes, et voces prophetarum quæ
per omne sabbatum leguntur, judicantes
impleverunt,‡‡‡
28 et nullam causam mortis invenientes in eo,
petierunt a Pilato ut interficerent eum.
29 Cumque consummassent omnia quæ de eo
scripta erant, deponentes eum de ligno,
posuerunt eum in monumento.
30 Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia
die: qui visus est per dies multos his
31 qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in
Jerusalem: qui usque nunc sunt testes ejus ad
plebem.
32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad
patres nostros repromissio facta est:
33 quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris

---

††† **13:26 *Vobis.*** RAB. Judæis. ***Non veni nisi ad oves quæ perierunt domus Isræl*** Matth. 15.. Vel vobis, qui estis dispersi, quia (ut sequitur) habitatores Jerusalem repulerunt illud.
‡‡‡ **13:27 *Judicantes.*** ID. Jesum esse reum mortis. Vel, judicantes voces prophetarum, id est non credentes: qui enim detrahit fratri, detrahit legi, et judicat legem, quanto magis Christo detrahentes? ***Sancta David fidelia.*** BEDA. Isaias Novi Testamenti mysteria prægustans, ait: ***Constituam vobis testamentum æternum sancta David fidelia.*** In Hebræo: ***Et feriam vobiscum pactum sempiternum misericordias David fideles.***

resuscitans Jesum, sicut et in psalmo secundo
scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui
te.
34 Quod autem suscitavit eum a mortuis,
amplius jam non reversurum in corruptionem,
ita dixit: Quia dabo vobis sancta David fidelia.
35 Ideoque et alias dicit: Non dabis sanctum
tuum videre corruptionem.§§§
36 David enim in sua generatione cum
administrasset, voluntati Dei dormivit: et
appositus est ad patres suos, et vidit
corruptionem.
37 Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non
vidit corruptionem.
38 Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per
hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, et
ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi
justificari,
39 in hoc omnis qui credit, justificatur.
40 Videte ergo ne superveniat vobis quod
dictum est in prophetis:
41 [Videte contemptores, et admiramini, et
disperdimini: quia opus operor ego in diebus
vestris, opus quod non credetis, si quis
enarraverit vobis.]*

---

§§§ **13:35** ***Non dabis,*** etc. ID. Post resurrectionem non moritur, mors illi ultra non dominabitur, et ideo dicit sancta fidelia, id est incorrupta et æternaliter permansura. * **13:41** ***Videte contemptores.*** In Græco: Audite contemptores, et respicite et disperdimini. ***Admiramini.*** RAB. Sic junge: ***Admiramini et dispergimini*** ab Assyriis et Chaldæis, novissime a Romanis, quia opus operor utriusque vindictæ. ***Non credetis,*** etc. Vel propter utriusque vindictæ magnitudinem, non credere dicuntur donec completæ fuerint.

42 Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti
sabbato loquerentur sibi verba hæc.
43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt
multi Judæorum, et colentium advenarum,
Paulum et Barnabam: qui loquentes suadebant
eis ut permanerent in gratia Dei.†
44 Sequenti vero sabbato pene universa civitas
convenit audire verbum Dei.
45 Videntes autem turbas Judæi, repleti sunt
zelo, et contradicebant his quæ a Paulo
dicebantur, blasphemantes.
46 Tunc constanter Paulus et Barnabas
dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum
Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos
judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad
gentes.‡
47 Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te in
lucem gentium, ut sis in salutem usque ad
extremum terræ.§

---

† **13:43** ***Et colentium.*** ID. Bene legitur ***colentium Deum,*** sicut in Græco habetur. Significat autem eos qui natura gentiles erant, sed religione Judæi, Græce vocati proselyti. ‡ **13:46** ***Primum.*** ID. Primo filiam principis curare venit Jesus, sed mulier fluxum sanguinis patiens præripuit sanitatem. ***Æternæ vitæ.*** Non quia scirent vitam æternam esse quam respuebant, sed ex suo sensu et fide sua locuti sunt apostoli. § **13:47** ***Sic enim,*** etc. ID. Prophetia est præceptum immobile nobis: primum dicitur, deinde infertur Prophetæ testimonium ad personam Patris loquentis ad Filium. ***Posui te.*** Non ait, ***Posui vos,*** quia quod Christo dicitur, hoc ad apostolos, qui membra ejus sunt, pertinet. ***Posui te in lumen gentibus.*** BEDA. Hoc dictum est specialiter Christo, et tamen idem sibi dictum esse arbitrantur apostoli, quia membra ipsius sunt: sicut propter ejusdem corporis unionem dictum est, ***Saule, Saule, quid me persequeris?*** etc.

48 Audientes autem gentes, gavisæ sunt, et
glorificabant verbum Domini: et crediderunt
quotquot erant præordinati ad vitam æternam.**
49 Disseminabatur autem verbum Domini per
universam regionem.
50 Judæi autem concitaverunt mulieres
religiosas et honestas, et primos civitatis, et
excitaverunt persecutionem in Paulum et
Barnabam: et ejecerunt eos de finibus suis.††
51 At illi excusso pulvere pedum in eos,
venerunt Iconium.‡‡
52 Discipuli quoque replebantur gaudio, et
Spiritu Sancto.

14

1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in
synagogam Judæorum, et loquerentur, ita ut
crederet Judæorum et Græcorum copiosa
multitudo.
2 Qui vero increduli fuerunt Judæi,
suscitaverunt et ad iracundiam concitaverunt
animas gentium adversus fratres.
3 Multo igitur tempore demorati sunt,
fiducialiter agentes in Domino, testimonium

** **13:48** ***Præordinati.*** Ordo hic est, ut post labores præsentes et mortificationem carnis, vita sequatur. †† **13:50** ***Religiosas mulieres.*** RAB. Sive de Judæis qui legis religionem servabant, sive de gentibus religionem salvare incipientes. ‡‡ **13:51** ***Excusso pulvere,*** etc. Secundum præceptum Evangelii, excutitur pulvis in testimonium quod inanem fecerunt laborem. RAB. Merito excutitur pulvis, quia in judicio sic a Christo ejicientur, sicut ***pulvis quem projicit ventus a facie terræ*** Psal. 1.. Si vero apostolos reciperent, pedes suos, id est sensus, a pulvere, id est vitiis, solverent.

perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa et
prodigia fieri per manus eorum.
4 Divisa est autem multitudo civitatis: et
quidam quidem erant cum Judæis, quidam vero
cum Apostolis.
5 Cum autem factus esset impetus gentilium et
Judæorum cum principibus suis, ut contumeliis
afficerent, et lapidarent eos,
6 intelligentes confugerunt ad civitates
Lycaoniæ Lystram et Derben, et universam in
circuitu regionem, et ibi evangelizantes erant.*
7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus
sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui
numquam ambulaverat.
8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus
eum, et videns quia fidem haberet ut salvus
fieret,
9 dixit magna voce: Surge super pedes tuos
rectus. Et exilivit, et ambulabat.
10 Turbæ autem cum vidissent quod fecerat
Paulus, levaverunt vocem suam lycaonice,
dicentes: Dii similes facti hominibus
descenderunt ad nos.†
11 Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum vero
Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.
12 Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante
civitatem, tauros et coronas ante januas afferens,

---

* **14:6 *Confugerunt.*** RAB. Fuga apostolorum non plus fuit ex timore, quam amore verbi Dei. ***Et universam,*** etc. Quod in Græco sequitur: ***Deus autem pacem fecit,*** quidam Latini codices minus habent. † **14:10 *Levaverunt.*** RAB. In hoc notatur petulantia. Vel, altior erat sententia quam sua lingua barbara et unius Dei ignara.

cum populis volebat sacrificare.‡
13 Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas et
Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in
turbas, clamantes
14 et dicentes: Viri, quid hæc facitis? et nos
mortales sumus, similes vobis homines,
annuntiantes vobis ab his vanis converti ad
Deum vivum, qui fecit cælum, et terram, et mare,
et omnia quæ in eis sunt:
15 qui in præteritis generationibus dimisit
omnes gentes ingredi vias suas.
16 Et quidem non sine testimonio semetipsum
reliquit benefaciens de cælo, dans pluvias et
tempora fructifera, implens cibo et lætitia corda
nostra.§
17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne
sibi immolarent.
18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia
et Iconio Judæi: et persuasis turbis,
lapidantesque Paulum, traxerunt extra
civitatem, existimantes eum mortuum esse.**
19 Circumdantibus autem eum discipulis,
surgens intravit civitatem, et postera die
profectus est cum Barnaba in Derben.
20 Cumque evangelizassent civitati illi, et
docuissent multos, reversi sunt Lystram, et

---

‡ **14:12 *Coronas.*** ID. Ut faciem templi juxta ritum gentium ornaret, vel eis (quasi diis immolaturus) imponeret. Mos erat gentilium: ut deorum suorum honori sacrificantes sumerent coronas, victimis simul coronatis. § **14:16 *Implens cibo,*** etc. ID. De carnalibus loquitur, quia lætitia est de cibis et vino quod lætificat cor hominis. ** **14:18 *Traxerunt.*** ID. Ad lapidandum sicut cadaver, de hoc ipse ad Corinthios: ***Semel lapidatus sum*** II Cor. 11., etc.

Iconium, et Antiochiam,
21 confirmantes animas discipulorum,
exhortantesque ut permanerent in fide: et
quoniam per multas tribulationes oportet nos
intrare in regnum Dei.††
22 Et cum constituissent illis per singulas
ecclesias presbyteros, et orassent cum
jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in
quem crediderunt.
23 Transeuntesque Pisidiam, venerunt in
Pamphyliam,
24 et loquentes verbum Domini in Perge,
descenderunt in Attaliam:
25 et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant
traditi gratiæ Dei in opus quod compleverunt.
26 Cum autem venissent, et congregassent
ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum
illis, et quia aperuisset gentibus ostium fidei.
27 Morati sunt autem tempus non modicum
cum discipulis.

15

1 Et quidam descendentes de Judæa docebant
fratres: Quia nisi circumcidamini secundum
morem Moysi, non potestis salvari.
2 Facta ergo seditione non minima Paulo et
Barnabæ adversus illos, statuerunt ut
ascenderent Paulus et Barnabas, et quidam alii

---

†† **14:21** ***Ut permanerent in fide.*** ID. Contra multas tribulationes: quia multitudo tribulationum fidei poscit perseverantiam. ***Quoniam per multas tribulationes.*** Labor præmittitur, dehinc regni introitus prædicatur, quia spes præmii solatium est laboris.

ex aliis ad Apostolos et presbyteros in Jerusalem super hac quæstione.*
3 Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant Phœnicen et Samariam, narrantes conversionem gentium: et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.
4 Cum autem venissent Jerosolymam, suscepti sunt ab ecclesia, et ab Apostolis et senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.
5 Surrexerunt autem quidam de hæresi pharisæorum, qui crediderunt, dicentes quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.
6 Conveneruntque Apostoli et seniores videre de verbo hoc.†
7 Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Evangelii et credere.‡
8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum Sanctum, sicut et nobis,
9 et nihil discrevit inter nos et illos, fide

---

* **15:2** ***Seditione.*** A Paulo et Barnaba, contra illos, qui hæc dicebant. ***Statuerunt.*** RAB. Scilicet hi qui descenderant de Judæa, etc., usque ad ad fidem venisse probatur. † **15:6** ***Conveneruntque apostoli.*** ID. Hic datur exemplum faciendi conventus, ad discernenda ea quæ fidei sunt necessaria. ‡ **15:7** ***Per os meum.*** ID. Non alterius ex apostolis, quasi dicat: Qui primus prædicavi gentibus, primus ab eis jugum legis excutiam. Nam eunucho nullus apostolorum prædicavit: sed Philippus diaconus, et gratuito impletus est dono.

purificans corda eorum.§
10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere
jugum super cervices discipulorum quod neque
patres nostri, neque nos portare potuimus?
11 sed per gratiam Domini Jesu Christi
credimus salvari, quemadmodum et illi.
12 Tacuit autem omnis multitudo: et audiebant
Barnabam et Paulum narrantes quanta Deus
fecisset signa et prodigia in gentibus per eos.**
13 Et postquam tacuerunt, respondit Jacobus,
dicens: Viri fratres, audite me.††
14 Simon narravit quemadmodum primum
Deus visitavit sumere ex gentibus populum
nomini suo.
15 Et huic concordant verba prophetarum:
sicut scriptum est:
16 [Post hæc revertar, et reædificabo
tabernaculum David quod decidit: et diruta ejus
reædificabo, et erigam illud:‡‡

---

§ **15:9 *Fide purificans.*** CHRYS. A sola fide, inquit, illa assecuti sunt, et non operibus vel circumcisione. Etenim hæc non dicunt solum pro gentibus rationem reddentes, sed etiam illos a lege abducere cupientes: verum jam hoc nondum dicunt. ** **15:12 *Tacuit autem omnis multitudo.*** Notandus ordo loquendi vel loquentium, quia singulis loquentibus tacent, primum Petro. †† **15:13 *Et postquam,*** etc. CHRYS. Hic erat episcopus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, etc., usque ad ubi scilicet et finem imponit operibus. ‡‡ **15:16 *Revertar et reædificabo,*** etc. Revertar ad gentes, quas prius dixerat ingredi vias suas, cui sensui firmando Jacobus testimonium intulit. Hoc aperte testimonium concordat verbis Simonis. RAB. Umbra legis, quæ traditionibus Pharisæorum corrupta, Domino revelante, id est Domino in carne apparente, per gratiam est erecta, ut non tantum Judæi, sed etiam gentes nomen ejus requirant.

17 ut requirant ceteri hominum Dominum, et
omnes gentes super quas invocatum est nomen
meum, dicit Dominus faciens hæc.§§
18 Notum a sæculo est Domino opus suum.]
19 Propter quod ego judico non inquietari eos
qui ex gentibus convertuntur ad Deum,***
20 sed scribere ad eos ut abstineant se a
contaminationibus simulacrorum, et
fornicatione, et suffocatis, et sanguine.†††
21 Moyses enim a temporibus antiquis habet in
singulis civitatibus qui eum prædicent in
synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.
22 Tunc placuit Apostolis et senioribus cum
omni ecclesia eligere viros ex eis, et mittere
Antiochiam cum Paulo et Barnaba: Judam, qui
cognominabatur Barsabas, et Silam, viros primos
in fratribus:‡‡‡

---

§§ **15:17** ***Super quas invocatum.*** ID. Secundum illud: ***Invocabunt sacerdotes nomen meum super filios Isræl*** Num. 6.; et alibi: ***Moyses et Aaron sacerdotibus ejus*** Psal. 98., etc. ***Invocatum est.*** Pro futuro, more prophetico. *** **15:19** ***Ego judico.*** RAB. Recte judicandum erat, quod trium testimonio firmatur, duorum apostolorum et prophetarum. ††† **15:20** ***Et suffocatis.*** Suffocatum est morticinum, de quo Ezechiel dicit: ***Omne morticinum et captum a bestia de avibus et pecoribus, sacerdotes non comedant*** Ezech. 4.. Hoc præceptum convenit servare illis, qui uncti sunt oleo spirituali, ne comedant illud, cujus sanguis non est effusus, quod epistola apostolorum servandum decrevit. ***Et sanguine.*** RAB. Effusione humani sanguinis, etc., usque ad sed ut casti sint et abstineant. ‡‡‡ **15:22** ***Tunc placuit.*** ID. Dicente Petro narrantibus Barnaba et Paulo, judicante Jacobo Jerosolymorum episcopo, merito placuit sententia. ***Placuit mittere Antiochiam.*** Missi a Christo legati suos possunt mittere legatos.

23 scribentes per manus eorum: Apostoli et
seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, et Syriæ,
et Ciliciæ, fratribus ex gentibus, salutem.§§§
24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis
exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes
animas vestras, quibus non mandavimus,*
25 placuit nobis collectis in unum eligere viros,
et mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba
et Paulo,
26 hominibus qui tradiderunt animas suas pro
nomine Domini nostri Jesu Christi.
27 Misimus ergo Judam et Silam, qui et ipsi
vobis verbis referent eadem.
28 Visum est enim Spiritui Sancto et nobis nihil
ultra imponere vobis oneris quam hæc
necessaria:†
29 ut abstineatis vos ab immolatis
simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et
fornicatione: a quibus custodientes vos, bene

---

§§§ **15:23 *Apostoli et seniores.*** Apostolorum communis titulus præponitur, ne aliqua dissensionis relinquatur occasio. ***Fratribus ex gentibus.*** RAB. Primum styli beneficium est, quod apostoli gentiles vocant fratres, id est unius Dei filios. ***Salutem.*** Eclipsis, quia latitudine charitatis omne verbum angustius est, et ideo nullum verbum ponitur, ut omnia simul bona eis velle intelligantur. * **15:24 *Evertentes animas.*** In Græco: ***Evertentes animas vestras, dicentes: Circumcidi oportet, et observare legem quibus non mandavimus.*** † **15:28 *Visum est.*** Id est placuit. ***Spiritui sancto.*** Qui arbiter suæ potestatis, ubi vult spirat, et quæ vult loquitur. ***Spiritui sancto.*** RAB. Et nobis humano quidem sensu, sed sano. ***Et nobis.*** Non tamen solum voluntate nostra, sed instinctu ejusdem Spiritus. ***Quam hæc necessaria.*** RAB. Hæc necessaria sunt sine quibus non est salus, sed circumcisio necessaria non est: verum ea quæ vobis fieri non vultis, alii ne faciatis.

agetis. Valete.‡
30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam:
et congregata multitudine tradiderunt epistolam.
31 Quam cum legissent, gavisi sunt super
consolatione.
32 Judas autem et Silas, et ipsi cum essent
prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres,
et confirmaverunt.
33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi
sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant
illos.
34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Judas
autem solus abiit Jerusalem.§
35 Paulus autem et Barnabas demorabantur
Antiochiæ, docentes et evangelizantes cum aliis
pluribus verbum Domini.
36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam
Paulus: Revertentes visitemus fratres per
universas civitates in quibus prædicavimus
verbum Domini, quomodo se habeant.
37 Barnabas autem volebat secum assumere et
Joannem, qui cognominabatur Marcus.
38 Paulus autem rogabat eum (ut qui
discessisset ab eis de Pamphylia, et non isset cum
eis in opus) non debere recipi.
39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent
ab invicem, et Barnabas quidem, assumpto

‡ **15:29** ***Ut abstineatis vos,*** etc. TERT. Propterea igitur quoniam utraque species, etc., usque ad quorum munditia magis ad Deum pertinet, quam intestinorum. § **15:34** ***Visum est autem*** RAB. Materia est futuri sermonis: ***Solus autem Judas abiit Jerusalem.***

Marco, navigaret Cyprum.**
40 Paulus vero, electo Sila, profectus est,
traditus gratiæ Dei a fratribus.††
41 Perambulabat autem Syriam et Ciliciam,
confirmans ecclesias: præcipiens custodire
præcepta Apostolorum et seniorum.

16

1 Pervenit autem Derben et Lystram. Et ecce
discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus,
filius mulieris Judææ fidelis, patre gentili.*
2 Huic testimonium bonum reddebant qui in
Lystris erant et Iconio fratres.
3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: et
assumens circumcidit eum propter Judæos qui
erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod
pater ejus erat gentilis.†

** **15:39 *Dissensio.*** Non in hoc delinquebant, quia non omnis commotio est peccatum, sed irrationabilis, et quæ juste non fit. ***Assumpto Marco.*** Hic erat affinitatis vinculo conjunctus Barnabæ, unde et leguntur fuisse consobrini. Barnabas a Paulo dimissus, patriam insulam repetiit, et nihilominus opus Evangelii sibi injunctum exercuit. †† **15:40 *Electo Sila.*** RAB. Ad hoc remanere eum fecit Dominus, juxta illud: ***Visum est autem Silæ ibi remanere,*** ut Paulo cooperaretur sicut Marcus Barnabæ. Fuit enim in hoc divinum consilium. * **16:1 *Viduæ filius.*** RAB. Vel Judææ. Eam vero fuisse genere Judæam, apparet ex hoc quod ait ***patre gentili*** fuisse oriundum. † **16:3 *Et circumcidit.*** ID. Timotheum circumcidit pro scandalo Judæorum, ne legem Moysi videretur damnare, sed eam quasi non necessariam gentibus non imponere. Titum non circumcidit, ne occasionem circumcidendi acciperent gentes ab eo. Et quod est quod dicit: ***Sed propter subintroductos fratres falsos,*** etc.

4 Cum autem pertransirent civitates, tradebant
eis custodiri dogmata quæ erant decreta ab
Apostolis et senioribus qui erant Jerosolymis.‡
5 Et ecclesiæ quidem confirmabantur fide, et
abundabunt numero quotidie.§
6 Transeuntes autem Phrygiam et Galatiæ
regionem, vetati sunt a Spiritu Sancto loqui
verbum Dei in Asia.
7 Cum venissent autem in Mysiam, tentabant
ire in Bithyniam: et non permisit eos Spiritus
Jesu.**
8 Cum autem pertransissent Mysiam,
descenderunt Troadem:
9 et visio per noctem Paulo ostensa est: vir
Macedo quidam erat stans et deprecans eum, et
dicens: Transiens in Macedoniam, adjuva nos.††
10 Ut autem visum vidit, statim quæsivimus
proficisci in Macedoniam, certi facti quod

---

‡ **16:4 *Custodire dogmata, quæ erant.*** ID. Non prædicabant quod ipsi fecerant, sed id quod propter voluntatem Dei apostoli decreverant. Et est exemplum recte docendi etiam quod non feceris. In figura hujus facti feminalibus induebantur sacerdotes, velut seminaturi opus non autem tanquam facturi. § **16:5 *Et ecclesiæ quidem,*** etc. ID. Hoc es superioribus capitulis sæpius expositum, cum diximus hujusmodi sententia superiorem claudi narrationem, et initium fieri sequentis. ** **16:7 *Tentabant ire.*** ID. Permittuntur apostoli velle, sed non ire, etc., usque ad Lucas in Bithynia, etc. †† **16:9 *Vir Macedo.*** Angelus illius gentis assimilatus viro Macedoni, proprietate linguæ, vel forma speciali, vel judicio verbi. ***Adjuva nos.*** RAB. Hoc ex persona hominis dictum, non enim angeli humano auxilio indigent. Vel hoc dicit angelus propter illos quibus præsidet, ut baptizentur et salvi fiant. ***Adjuva nos.*** Ostendit Macedones vel angelos a Deo inspirari, vel aliquos doctores cœpisse doceri.

vocasset nos Deus evangelizare eis.
11 Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, et sequenti die Neapolim:‡‡
12 et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.§§
13 Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: et sedentes loquebamur mulieribus quæ convenerant.
14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo.***
15 Cum autem baptizata esset, et domus ejus, deprecata est, dicens: Si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, et manete. Et coëgit nos.†††
16 Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum

‡‡ **16:11 *Samothraciam.*** Thracia, Neapolis et Philippi, civitates sunt. §§ **16:12 *Aliquot, conferentes.*** In quibusdam libris invenitur: Conferentes verbum Domini die sabbati. *** **16:14 *Purpuraria.*** Regina induta regali purpura vel purpuræ textrix, vel purpuram vendens, significat Ecclesiam quæ purpuram vendit, dum sanguinem pro Christo fundit, ut vita mercari possit. Purpura recte sanguinem colore et natura designat, quia de sanguine conchyliorum est confecta. Lydda apostolum, cum sociis suis domum intrare cœgit: quia repulsam prædicationem a Judæis Ecclesia devoto corde suscepit. ††† **16:15 *Cœgit nos.*** RAB. Hic datur exemplum vel duo exempla dantur: unum hospites cogendi, alterum ad nuper conversos intrandi.

magnum præstabat dominis suis divinando.
17 Hæc subsecuta Paulum et nos, clamabat
dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui
annuntiant vobis viam salutis.‡‡‡
18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens
autem Paulus, et conversus, spiritui dixit:
Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et
exiit eadem hora.
19 Videntes autem domini ejus quia exivit spes
quæstus eorum, apprehendentes Paulum et
Silam, perduxerunt in forum ad principes:
20 et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi
homines conturbant civitatem nostram, cum sint
Judæi:
21 et annuntiant morem quem non licet nobis
suscipere neque facere, cum simus Romani.
22 Et cucurrit plebs adversus eos: et
magistratus, scissis tunicis eorum, jusserunt eos
virgis cædi.
23 Et cum multas plagas eis imposuissent,
miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut
diligenter custodiret eos.§§§
24 Qui cum tale præceptum accepisset, misit eos
in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit
ligno.
25 Media autem nocte Paulus et Silas orantes,
laudabant Deum: et audiebant eos qui in

---

‡‡‡ **16:17** ***Subsecuta Paulum.*** ID. Quamvis obviasset, non in facie, sed post eos clamat femina, servans pudicitiam. §§§ **16:23** ***Miserunt eos in carcerem.*** ID. Per hoc major virtus est liberantis. Ad idem spectat et quod sequitur: ***Misit in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit ligno.***

custodia erant.*
26 Subito vero terræmotus factus est magnus, ita
ut moverentur fundamenta carceris. Et statim
aperta sunt omnia ostia: et universorum vincula
soluta sunt.†
27 Expergefactus autem custos carceris, et
videns januas apertas carceris, evaginato gladio
volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.
28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens:
Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.
29 Petitoque lumine, introgressus est: et
tremefactus procidit Paulo et Silæ ad pedes:‡
30 et producens eos foras, ait: Domini, quid me
oportet facere, ut salvus fiam?
31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, et
salvus eris tu, et domus tua.
32 Et locuti sunt ei verbum Domini cum
omnibus qui erant in domo ejus.
33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas
eorum: et baptizatus est ipse, et omnis domus
ejus continuo.§
34 Cumque perduxisset eos in domum suam,

---

* **16:25 *Media autem nocte,*** etc. Orandum est media nocte et in periculis servanda diligentia orationis. † **16:26 *Terræ motus factus est magnus,*** etc. Devotio orantium et virtus orationis exprimitur, quia illis in carcere hymnos canentibus, laus eorum terram movet: carceris fundamenta concutit, ostia aperit, catenas vinctorum solvit. ‡ **16:29 *Procidit,*** etc. RAB. Propter potentiam et scientiam: potentia, quia terræmotu ostia sunt aperta: scientia, quia cognovit Paulus cur se vellet interficere: ideo præ omnibus Paulo et Silæ procidit ad pedes. § **16:33 *Lavit plagas eorum.*** BED. Pulchra rerum varietas. Quibus plagas vulneris lavit, per eos plagas criminis amisit. ***Continuo.*** RAB. Velocitas obedientiæ signatur. Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.

apposuit eis mensam, et lætatus est cum omni
domo sua credens Deo.**
35 Et cum dies factus esset, miserunt
magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines
illos.
36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc
Paulo: Quia miserunt magistratus ut
dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice,
indemnatos homines Romanos, miserunt in
carcerem: et nunc occulte nos ejiciunt? Non ita:
sed veniant,
38 et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem
magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque
audito quod Romani essent:
39 et venientes deprecati sunt eos, et educentes
rogabant ut egrederentur de urbe.
40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad
Lydiam: et visis fratribus consolati sunt eos, et
profecti sunt.

17

1 Cum autem perambulassent Amphipolim et
Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat
synagoga Judæorum.
2 Secundum consuetudinem autem Paulus
introivit ad eos, et per sabbata tria disserebat eis
de Scripturis,
3 adaperiens et insinuans quia Christum
oportuit pati, et resurgere a mortuis: et quia hic
est Jesus Christus, quem ego annuntio vobis.

** **16:34 *Cumque perduxisset, apposuit eis mensam,*** etc. ID. Optimum utriusque exemplum: ingressus domus, et mensæ appositio.

4 Et quidam ex eis crediderunt et adjuncti sunt
Paulo et Silæ: et de colentibus gentilibusque
multitudo magna, et mulieres nobiles non
paucæ.*
5 Zelantes autem Judæi, assumentesque de
vulgo viros quosdam malos, et turba facta,
concitaverunt civitatem: et assistentes domui
Jasonis quærebant eos producere in populum.
6 Et cum non invenissent eos, trahebant
Jasonem et quosdam fratres ad principes
civitatis, clamantes: Quoniam hi qui urbem
concitant, et huc venerunt,†
7 quos suscepit Jason, et hi omnes contra
decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes
esse, Jesum.‡
8 Concitaverunt autem plebem et principes
civitatis audientes hæc.
9 Et accepta satisfactione a Jasone et a ceteris,
dimiserunt eos.
10 Fratres vero confestim per noctem
dimiserunt Paulum et Silam in Berœam. Qui cum
venissent, in synagogam Judæorum introierunt.
11 Hi autem erant nobiliores eorum qui sunt

---

* **17:4** ***Et de colentibus gentilibusque.*** Id est, et de his qui gentilem ritum Judaismo mutaverunt, et de his qui gentiles permanserant multi ad Christum confluebant. RAB. Prima causa malitiæ est quod ii sint de vulgo; secunda quod et mali erant præ vulgo. † **17:6** ***Trahebant Jasonem.*** BED. in Græco: ***Jasonem et quosdam alios fratres.*** Unde intelligendum est Jasonem fratrem et fidelem fuisse. ‡ **17:7** ***Regem alium.*** RAB. Præter Cæsarem. Hoc contra decretum Cæsaris erat, unde in Evangelio: ***Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari*** Joan. 18.. Apostoli vero contradicebant Christum regem esse Judæorum, id est confitentium, unde et Judæi ipsum Christum accusabant.

Thessalonicæ, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.
12 Et multi quidem crediderunt ex eis, et mulierum gentilium honestarum, et viri non pauci.
13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Judæi quia et Berœæ prædicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et illuc commoventes, et turbantes multitudinem.§
14 Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem et Timotheus remanserunt ibi.
15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, et accepto mandato ab eo ad Silam et Timotheum ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt.**
16 Paulus autem cum Athenis eos exspectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.
17 Disputabat igitur in synagoga cum Judæis et colentibus, et in foro, per omnes dies ad eos qui aderant.
18 Quidam autem epicurei et stoici philosophi disserebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse:

---

§ **17:13 *A Paulo.*** Qui erat dux verbi: et ideo postea solus dimissus est, ut iret de Macedonia ad mare. ** **17:15 *Profecti.*** RAB. Ab Athenis fratres illi qui duxerunt Paulum, profecti sunt. Quidam de Sila dictum putant et Timotheo, quod de Macedonia ad Paulum profecti sint.

quia Jesum et resurrectionem annuntiabat eis.††
19 Et apprehensum eum ad Areopagum
duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc
nova, quæ a te dicitur, doctrina?‡‡
20 nova enim quædam infers auribus nostris:
volumus ergo scire quidnam velint hæc esse.
21 (Athenienses autem omnes, et advenæ
hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere
aut audire aliquid novi.)
22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait:
Viri Athenienses, per omnia quasi
superstitiosiores vos video.§§

---

†† **17:18** ***Epicurei.*** ID. Vocantur sic ab auctore suo, qui dicitur voluptatis assertor. Stoici Græce, Latine elementa; qui contendebant paria esse peccata, id est omne peccatum uniforme esse. ***Quid vult seminiverbius.*** Seminiverbius est qui verbum seminat; vel seminiverbius, id est sermologus; quia semen est verbum Dei; unde: Si vobis seminavimus, etc. AUG. Legimus Paulum apostolum dictum fuisse seminatorem verborum, quod dictum est ab irridentibus, sed non respuendum a credentibus; erat quippe seminator verborum, sed messor morum. Et nos, licet parvuli, nec illi comparandi in agro Dei (quod est cor vestrum) seminamus verbum Dei, exspectantes uberem frugem, vel fructum de moribus vestris. ***Alii vero.*** RAB. A Judæis audierunt vocabulum dæmoniorum esse abominabile, et ideo huic abominationi comparant doctrinam Pauli; vel Judæi sunt qui hoc dicunt, id est sadducæi. ‡‡ **17:19** ***Ad Areopagum.*** RAB. Nomen est curiæ apud Athenas, dictum ab idolo Martis, quod apud eos Arios vocatur. §§ **17:22** ***Viri Atheniensis,*** etc. ***Quod ignorantes colitis, hoc annuntio.*** Respondet ad hoc quod dixerant vel præmiserant: ***Nova quædam infers,*** quasi dicat: Nova quæ infero inter vetera vestra habetis. Hoc autem dicit ad persuadendum, ne quasi nova refutent sua verba. ***Ignoto Deo.*** RAB. Id est, vero Deo, quem nemo novit ut est, etc., usque ad quod tacetur, vel simpliciter scriptum erat: ***Ignoto Deo.***

23 Præteriens enim, et videns simulacra vestra, inveni et aram in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 Deus, qui fecit mundum, et omnia quæ in eo sunt, hic cæli et terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat,***

25 nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia:

26 fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, et terminos habitationis eorum,†††

27 quærere Deum si forte attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus: sicut et quidam vestrorum poëtarum dixerunt:

*** **17:24 *Deus, qui fecit mundum.*** Nota ordinem hujus disputationis, quia primo unum Deum auctorem mundi omnium docet esse, in quo vivimus, movemur, et sumus, cujus et genus sumus: ut non solum pro luce et vita, sed etiam pro cognatione generis, diligendus ostendatur. ††† **17:26 *Ex uno omne genus hominum.*** In Græco: ***ex uno sanguine,*** quia sanguis propaginem carnis designat, et per carnem homo intelligitur.

Ipsius enim et genus sumus.‡‡‡
29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus
æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ
artis, et cogitationis hominis, divinum esse
simile.§§§
30 Et tempora quidem hujus ignorantiæ
despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut
omnes ubique pœnitentiam agant,*
31 eo quod statuit diem in quo judicaturus est
orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem
præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.†
32 Cum audissent autem resurrectionem
mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam
vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.
33 Sic Paulus exivit de medio eorum.
34 Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt:
in quibus et Dionysius Areopagita, et mulier

---

‡‡‡ **17:28** ***In ipso enim vivimus.*** AUG. Quia id operatur in nobis, quod ***vivimus, movemur et sumus,*** etc., usque ad quia quid non ex ipso de quo dicitur: ***Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia*** Rom. 2.? ***Sicut et quidam vestrorum pœtarum.*** His qui prophetas non recipiebant, non Moysi, non Isaiæ, vel alicujus prophetarum, sed auctorum suorum loquitur testimonium, versum Arati ponens, et de falsis eorum quibus contradicere non poterant, suam veritatem conservat et confirmat. ***Ipsius enim,*** etc. De Arato pœta hoc sumptum est testimonium, non de divina pagina, ne nova videatur inferre. §§§ **17:29** ***Genus ergo,*** etc., ***non debemus.*** RAB. Homo in medio est, habens Deum superiorem, aurum ex argentum, cum cæteris hujusmodi inferiora, quæ non debent ei comparari. * **17:30** ***Despiciens Deus.*** ID. Id est, ignoscens ut venialia, et tunc despiciens, id est, indigna judicans sua notitia. † **17:31** ***Fidem præbens omnibus.*** ID. Resurrectionis suæ exemplo: vel statuit judicare, et post sic jungendum est, fidem præbens omnibus quod resurgent.

nomine Damaris, et alii cum eis.‡

18

1 Post hæc egressus ab Athenis, venit
Corinthum:
2 et inveniens quemdam Judæum nomine
Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab
Italia, et Priscillam uxorem ejus (eo quod
præcepisset Claudius discedere omnes Judæos a
Roma), accessit ad eos.*
3 Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos,
et operabatur. (Erant autem scenofactoriæ
artis.)†
4 Et disputabat in synagoga per omne
sabbatum, interponens nomen Domini Jesu:
suadebatque Judæis et Græcis.
5 Cum venissent autem de Macedonia Silas et
Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans
Judæis esse Christum Jesum.
6 Contradicentibus autem eis, et
blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit

‡ **17:34 *Dionysius.*** BED. Hic est Dionysius qui, postea episcopus Corinthiorum ordinatus, bene rexit Ecclesiam, ad cujus utilitatem etiam multa reliquit volumina, cognomen a loco cui præerat accipiens. Areopagus est Athenarum curia, nomen trahens a Marte, qui Græce Arios dicitur, pagus, villa. * **18:2 *Eo quod præcepisset Claudius discedere omnes.*** BED. Hoc Josephus nono anno Claudii factum narrat. Suetonius dicit quod Claudius Judæos Roma expulit. † **18:3 *Sceno factoriæ artis.*** ID. Quasi exsules et peregrini tentoria sibi quibus in via utantur ædificant, etc., usque ad et a ventis insidiarum verbo et opere defendit.

ad eos: Sanguis vester super caput vestrum:
mundus ego: ex hoc ad gentes vadam.‡
7 Et migrans inde, intravit in domum cujusdam,
nomine Titi Justi, colentis Deum, cujus domus
erat conjuncta synagogæ.§
8 Crispus autem archisynagogus credidit
Domino cum omni domo sua: et multi
Corinthiorum audientes credebant, et
baptizabantur.
9 Dixit autem Dominus nocte per visionem
Paulo: Noli timere, sed loquere, et ne taceas:
10 propter quod ego sum tecum, et nemo
apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est
mihi multus in hac civitate.
11 Sedit autem ibi annum et sex menses, docens
apud eos verbum Dei.
12 Gallione autem proconsule Achaiæ,
insurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, et
adduxerunt eum ad tribunal,
13 dicentes: Quia contra legem hic persuadet
hominibus colere Deum.
14 Incipiente autem Paulo aperire os, dixit
Gallio ad Judæos: Si quidem esset iniquum
aliquid aut facinus pessimum, o viri Judæi, recte

---

‡ **18:6 *Sanguis vester.*** CHRYS. Hoc facit, ut non solo verbo terreat, et vehementius disserit, utpote multis persuasis. § **18:7 *Titi Justi, colentis Deum.*** Titus Justus aut proprium nomen viro fuit, aut merito justitiæ sic cognominatus est. Non fuit hic Titus discipulus Pauli cui ipse Epistolam scripsit, et Cretæ episcopum ordinavit; cum quo et Barnabas ascendens Jerosolymam, contulit Evangelium cum apostolis, inquirens in concilio eorum an recte prædicaret per baptisma fidei gentes sine circumcisione salvari, non quia ipse de hoc dubitaret, sed ut mentes dubitantium apostolorum auctoritate confirmaret.

vos sustinerem.
15 Si vero quæstiones sunt de verbo, et
nominibus, et lege vestra, vos ipsi videritis: judex
ego horum nolo esse.**
16 Et minavit eos a tribunali.
17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem
principem synagogæ, percutiebant eum ante
tribunal: et nihil eorum Gallioni curæ erat.
18 Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies
multos fratribus valefaciens, navigavit in Syriam
(et cum eo Priscilla et Aquila), qui sibi totonderat
in Cenchris caput: habebat enim votum.††
19 Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit.
Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum
Judæis.
20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore
maneret, non consensit,
21 sed valefaciens, et dicens: Iterum revertar ad
vos, Deo volente: profectus est ab Epheso.
22 Et descendens Cæsaream, ascendit, et
salutavit ecclesiam, et descendit Antiochiam.‡‡
23 Et facto ibi aliquanto tempore profectus est,
perambulans ex ordine Galaticam regionem, et
Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

** **18:15 *Si vero quæstiones sunt de verbo.*** Nunc nimirum declarato et narrato, id est Evangelio: ***et nominibus*** (Jesus) et (Dei) vel (Dei Patris). In Græco: ***Apprehendentes omnes Græci Sosthenem,*** etc. †† **18:18 *Qui sibi totonderat.*** RAB. Qui sibi totonderint caput est incertum, fuere tamen Paulus vel Aquila; vel timore Judæorum, vel aviditate convertendi eos? Ambigue tamen hoc dictum est, sed secundum Hieronymum, de Paulo est intelligendum. ‡‡ **18:22 *Cæsaream.*** ID. Cæsarea metropolis est Cappadociæ. Nondum enim in Syriam Phœnicis venerat.

24 Judæus autem quidam, Apollo nomine,
Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit
Ephesum, potens in scripturis.
25 Hic erat edoctus viam Domini: et fervens
spiritu loquebatur, et docebat diligenter ea quæ
sunt Jesu, sciens tantum baptisma Joannis.
26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga.
Quem cum audissent Priscilla et Aquila,
assumpserunt eum, et diligentius exposuerunt ei
viam Domini.
27 Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati
fratres, scripserunt discipulis ut susciperent
eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui
crediderant.§§
28 Vehementer enim Judæos revincebat publice,
ostendens per Scripturas esse Christum Jesum.

19

1 Factum est autem cum Apollo esset Corinthi,
ut Paulus peragratis superioribus partibus
veniret Ephesum, et inveniret quosdam
discipulos:
2 dixitque ad eos: Si Spiritum Sanctum
accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed
neque si Spiritus Sanctus est, audivimus.
3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui
dixerunt: In Joannis baptismate.
4 Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit
baptismo pœnitentiæ populum, dicens in eum qui

---

§§ **18:27 *Contulit multum.*** Alia translatio: ***Profuit multum credentibus,*** per gratiam, hoc est quod Apostolus scribit: ***Ego plantavi, Apollo rigavit*** I Cor. 3., etc.

venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est,
in Jesum.*
5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini
Jesu.
6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit
Spiritus Sanctus super eos, et loquebantur
linguis, et prophetabant.
7 Erant autem omnes viri fere duodecim.†
8 Introgressus autem synagogam, cum fiducia

---

* **19:4 *Joannes baptizavit.*** BED. Non peccata Joannes suo baptismate remisit, sed pœnitentiam docuit. Nam sicut circumcisio in patriarchis signaculum fidei quam habebant fuit. ita et hoc lavacrum populus pœnitens quasi signaculum suæ devotionis accepit: quod Christi baptisma, in quo fit remissio, figurabat. RAB. Non est baptisma, quod non datur in nomine Trinitatis. Baptizati a Juda non rebaptizantur, quia in fide Trinitatis; sed baptizati a Joanne, quia Joannes in aqua tantum at Christus in Spiritu sancto baptizat. Cum ergo bonus vel malus minister baptizat, si plena est Trinitatis fides, Dominus baptizat; in aqua vero sola a Joanne baptizati, a Paulo sunt baptizati. BED. Quæstio est, utrum ille qui per ignorantiam forte a non baptizato, sed tamen rectæ fidei baptizatus est debeat rebaptizari? Quam hoc capitulo expositam reor. Quid enim differt, an tunc ante initium baptismi Christi, an nunc a quopiam sine susceptione ejusdem quisquam baptizaretur? cum quos Joannes in fide et nomine Christi venturi baptizavit, iterum baptizandos prædicavit, dicens: ***Ego baptizo in aqua, ille baptizabit in Spiritu sancto.*** † **19:7 *Erant autem omnes.*** RAB. Judicia Dei abyssus multa. Ecce Asia apostolorum visitatione indigna, nunc apostolico numero sacrata et prophetiæ munere est sublimata. Et notandum quod Spiritus sanctus hic in duodecim discipulos, et supra in centum et viginti (qui numerus perficitur duodenario decies ducto) adventus sui signa monstravit illud in Jerusalem, hoc in Epheso, quæ est civitas Græcorum. In quo ostenditur illos tantum (sive de Judæis, sive de gentibus) spiritum replere, qui sunt in catholica unitate.

loquebatur per tres menses, disputans et suadens de regno Dei.

9 Cum autem quidam indurarentur, et non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.‡

10 Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia audirent verbum Domini, Judæi atque gentiles.§

11 Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli,

12 ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore ejus sudaria et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.**

13 Tentaverunt autem quidam et de circumeuntibus Judæis exorcistis invocare super eos qui habebant spiritus malos nomen Domini Jesu, dicentes: Adjuro vos per Jesum, quem

‡ **19:9** ***Quotidie disputans in schola.*** BED. Ab hora quinta usque ad horam nonam et decimam: sicut traditur a quibusdam: quia horas operi quinque, alias quinque doctrinæ, duas dabat cibo et orationi, quod nulla tamen auctoritate firmatur. ***In schola tyranni.*** RAB. Tyranni nomen positum est pro dignitate, vel est proprium nomen, et interpretatur ***continens*** eos, vel ***confirmans.*** § **19:10** ***Per biennium.*** Hoc tempore, Paulus in Epheso scripsit primam Epistolam ad Corinthios. ** **19:12** ***Semicinctia*** RAB. Vestes ex uno latere pendentes, vel zonæ sive vestes nocturnæ, vel genus sudarii, quo Hebræi utuntur in capite.

Paulus prædicat.††
14 Erant autem quidam Judæi, Scevæ principis
sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.‡‡
15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis:
Jesum novi, et Paulum scio: vos autem qui estis?
16 Et insiliens in eos homo, in quo erat
dæmonium pessimum, et dominatus amborum,
invaluit contra eos, ita ut nudi et vulnerati
effugerent de domo illa.
17 Hoc autem notum factum est omnibus
Judæis, atque gentilibus qui habitabant Ephesi: et
cecidit timor super omnes illos, et
magnificabatur nomen Domini Jesu.
18 Multique credentium veniebant, confitentes
et annuntiantes actus suos.
19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa
sectati, contulerunt libros, et combusserunt
coram omnibus: et computatis pretiis illorum,
invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta
millium.§§

---

†† **19:13** ***Exorcistis.*** Excogitavit Salomon, et docuit suam gentem modos exorcismi, id est conjurationis quibus immundi spiritus expulsi non audebant ad homines reverti. Fit autem hoc per reprobos ad condemnationem ipsorum et utilitatem eorum qui vident et audiunt: quia licet illos despiciant qui signa faciunt, tamen Deum honorant, ad cujus invocationem fit. ‡‡ **19:14** ***Septem filii,*** etc. BED. Quoniam Satanas transfigurat se in angelum lucis, etc., usque ad ostendit de quibus custodibus Ecclesiæ præcipitur: ***Capite nobis vulpeculas quœ devastant vineas*** Cant. 2.. §§ **19:19** ***Multi autem ex eis qui curiosa fuerant sectati.*** BED. Magicæ artis industriam: cujus sectatores merito libros incendunt, licet pretio magno æstimatos, quia dæmones (quibus servierant) Jesum appellare et apostolos ejus vident honorare.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, et
confirmabatur.
21 His autem expletis, proposuit Paulus in
Spiritu, transita Macedonia et Achaia, ire
Jerosolymam, dicens: Quoniam postquam fuero
ibi, oportet me et Romam videre.***
22 Mittens autem in Macedoniam duos ex
ministrantibus sibi, Timotheum et Erastum, ipse
remansit ad tempus in Asia.†††
23 Facta est autem illo tempore turbatio non
minima de via Domini.
24 Demetrius enim quidam nomine,
argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ,
præstabat artificibus non modicum quæstum:
25 quos convocans, et eos qui hujusmodi erant
opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est
nobis acquisitio:
26 et videtis et auditis quia non solum Ephesi,
sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit
multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii,
qui manibus fiunt.
27 Non solum autem hæc periclitabitur nobis
pars in redargutionem venire, sed et magnæ
Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed et
destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia et

*** **19:21 *His autem expletis,*** etc. CHRYS. Sat diu conversatus in civitate, etc., usque ad ita ubique contexit opera. ***Romam videre.*** RAB. Hanc prius non viderat forsitan, vel quia levem ducebat tribulationem quam ibi passurus erat; ***videre*** tantum dicit, non autem multa pati. ††† **19:22 *In Macedoniam.*** RAB. Transire volebat de Asia, in qua est Ephesus, in Europam, ubi Macedonia et Achaia sunt; et sic rursus ire in Asiam, id est Jerusalem cum eleemosyna, de qua scripsit Corinthiis.

orbis colit.
28 His auditis, repleti sunt ira, et exclamaverunt
dicentes: Magna Diana Ephesiorum.‡‡‡
29 Et impleta est civitas confusione, et impetum
fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gajo et
Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.
30 Paulo autem volente intrare in populum,
non permiserunt discipuli.
31 Quidam autem et de Asiæ principibus, qui
erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se
daret in theatrum:
32 alii autem aliud clamabant. Erat enim
ecclesia confusa: et plures nesciebant qua ex
causa convenissent.§§§
33 De turba autem detraxerunt Alexandrum,
propellentibus eum Judæis. Alexander autem
manu silentio postulato, volebat reddere
rationem populo.
34 Quem ut cognoverunt Judæum esse, vox facta
una est omnium, quasi per horas duas
clamantium: Magna Diana Ephesiorum.*
35 Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri
Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat
Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ
Dianæ, Jovisque prolis?

---

‡‡‡ **19:28 *Magna Diana Ephesiorum.*** BED. Quam Demetrius perituram dixit Dianam, illi econtrario magnam esse mirantur. §§§ **19:32 *Alii autem aliud clamabant.*** Illud aliud quod clamabant erat, vel ut raperentur in theatrum, vel quod alius esset Deus magnus, vel quod aliud idolum, vel etiam in Paulum opprobria jaciebant. * **19:34 *Vox facta est una omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.*** Merito extrahunt Judæi scribam Alexandrum de turba illa quæ tota Dianam adorabat.

36 Cum ergo his contradici non possit, oportet
vos sedatos esse, et nihil temere agere.
37 Adduxistis enim homines istos, neque
sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.†
38 Quod si Demetrius et qui cum eo sunt
artifices, habent adversus aliquem causam,
conventus forenses aguntur, et proconsules sunt:
accusent invicem.
39 Si quid autem alterius rei quæritis, in
legitima ecclesia poterit absolvi.
40 Nam et periclitamur argui seditionis
hodiernæ, cum nullus obnoxius sit de quo
possimus reddere rationem concursus istius. Et
cum hæc dixisset, dimisit ecclesiam.‡

20

1 Postquam autem cessavit tumultus, vocatis
Paulus discipulis, et exhortatus eos, valedixit, et
profectus est ut iret in Macedoniam.
2 Cum autem perambulasset partes illas, et
exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad
Græciam:*
3 ubi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi
insidiæ a Judæis navigaturo in Syriam: habuitque
consilium ut reverteretur per Macedoniam.

---

† **19:37** ***Neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.*** RAB. Sacrilegi dicuntur a profana diligentia. Sacrum enim mundum et profanum significat. ‡ **19:40** ***Et cum hæc dixisset.*** Hoc loquitur quasi Judæus, nolens Judæos ab idolorum cultoribus occidi; aut quasi Christianus locutus est. * **20:2** ***Ad Græciam.*** Græcia provincia Achaiæ; ad hanc venit Paulus post Macedoniam: quia sic proposuerat, ut supra dictum est; transit autem a Macedonia et Achaia ire Jerusalem.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi
Berœensis, Thessalonicensium vero Aristarchus,
et Secundus, et Gajus Derbeus, et Timotheus:
Asiani vero Tychicus et Trophimus.†

5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos
Troade:

6 nos vero navigavimus post dies azymorum a
Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus
quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem sabbati cum convenissemus ad
frangendum panem, Paulus disputabat cum eis
profecturus in crastinum, protraxitque
sermonem usque in mediam noctem.‡

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo,
ubi eramus congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine
Eutychus super fenestram, cum mergeretur
somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno
cecidit de tertio cœnaculo deorsum, et sublatus est
mortuus.§

10 Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit
super eum: et complexus dixit: Nolite turbari,

---

† **20:4** ***Sosipater.*** In Hebræo Sosipater interpretatur idem esse quod ***narrans dispersionem,*** vel ***salvans dispersos.*** ‡ **20:7** ***Una autem sabbati.*** Nomen diei dicitur, ut sit præparatio virtutis faciendæ et dicendæ. BED. Cœnaculum, altitudo charismatum. Nox, obscuritas Scripturarum, etc., usque ad subjunxit: ***Hæc autem sunt duo Testamenta.*** § **20:9** ***Eutichus,*** etc. ID. Hebraice ***amens,*** Græce ***fortunatus*** interpretatur, etc., usque ad memoria etiam magistri jam discessuri arctius menti infigatur.

anima enim ipsius in ipso est.**
11 Ascendens autem, frangensque panem, et
gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic
profectus est.
12 Adduxerunt autem puerum viventem, et
consolati sunt non minime.
13 Nos autem ascendentes navem, navigavimus
in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim
disposuerat ipse per terram iter facturus.
14 Cum autem convenisset nos in Asson,
assumpto eo, venimus Mitylenen.
15 Et inde navigantes, sequenti die venimus
contra Chium, et alia applicuimus Samum, et
sequenti die venimus Miletum.
16 Proposuerat enim Paulus transnavigare
Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia.
Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem
Pentecostes faceret Jerosolymis.††
17 A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit
majores natu ecclesiæ.
18 Qui cum venissent ad eum, et simul essent,
dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum
in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus
fuerim,
19 serviens Domino cum omni humilitate, et
lacrimis, et tentationibus, quæ mihi acciderunt

** **20:10** ***Cum descendisset Paulus, incubuit.*** ID. Descendit et incubuit, complexus est, etc., usque ad et sole justitiæ afflante, redivivus adducitur. ***Anima enim ipsius in ipso est.*** RAB. Id est non ex toto discessit, vel rediit. Hoc propter incredulos dixit, ut: ***Non est mortua puella, sed dormit:*** sic enim desperatio tollitur. †† **20:16** ***Pentecosten.*** Constat Paschæ tempus et Pentecostes temporibus apostolorum celebratum esse.

ex insidiis Judæorum:
20 quomodo nihil subtraxerim utilium,
quominus annuntiarem vobis et docerem vos,
publice et per domos,
21 testificans Judæis atque gentilibus in Deum
pœnitentiam, et fidem in Dominum nostrum
Jesum Christum.
22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in
Jerusalem: quæ in ea ventura sint mihi, ignorans:
23 nisi quod Spiritus Sanctus per omnes
civitates mihi protestatur, dicens quoniam
vincula et tribulationes Jerosolymis me manent.
24 Sed nihil horum vereor: nec facio animam
meam pretiosiorem quam me, dummodo
consummem cursum meum, et ministerium
verbi quod accepi a Domino Jesu, testificari
Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce ego scio quia amplius non
videbitis faciem meam vos omnes, per quos
transivi prædicans regnum Dei.
26 Quapropter contestor vos hodierna die, quia
mundus sum a sanguine omnium.
27 Non enim subterfugi, quominus
annuntiarem omne consilium Dei vobis.
28 Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos
Spiritus Sanctus posuit episcopos regere
ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.
29 Ego scio quoniam intrabunt post
discessionem meam lupi rapaces in vos, non
parcentes gregi.
30 Et ex vobisipsis exsurgent viri loquentes
perversa, ut abducant discipulos post se.
31 Propter quod vigilate, memoria retinentes

quoniam per triennium nocte et die non cessavi,
cum lacrimis monens unumquemque vestrum.‡‡
32 Et nunc commendo vos Deo, et verbo gratiæ
ipsius, qui potens est ædificare, et dare
hæreditatem in sanctificatis omnibus.
33 Argentum, et aurum, aut vestem nullius
concupivi, sicut
34 ipsi scitis: quoniam ad ea quæ mihi opus
erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt
manus istæ.
35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic
laborantes, oportet suscipere infirmos ac
meminisse verbi Domini Jesu: quoniam ipse
dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.§§
36 Et cum hæc dixisset, positis genibus suis
oravit cum omnibus illis.
37 Magnus autem fletus factus est omnium: et
procumbentes super collum Pauli, osculabantur
eum,
38 dolentes maxime in verbo quod dixerat,
quoniam amplius faciem ejus non essent visuri.
Et deducebant eum ad navem.

‡‡ **20:31 *Memoria retinentes.*** RAB. Quod ipsis dixerat, vult illud esse memoria retinendum, non enim parva est custodia, divini præcepti memoria. §§ **20:35 *Beatius est.*** ID. Hoc in Evangelio non legitur, non enim omnia scripta sunt, sed Paulus forsitan hoc ab apostolis audivit, vel a Spiritu sancto accepit, vel potest dici quod, si non verba, sensum istum Jesus indicavit, dicens: ***Omni petenti da;*** et alibi: ***Nolite accipere aurum,*** etc. BED. Non illis qui relictis omnibus secuti sunt Dominum, divites eleemosynarios præponit, sed illos maxime glorificat, qui cunctis quæ possident in semet renuntiantes, nihilominus laborant operando manibus ut habeant unde tribuant necessitatem patienti. Vos igitur episcopi, estote solliciti de alendis pupillis, etc.

21

1 Cum autem factum esset ut navigaremus
abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, et
sequenti die Rhodum, et inde Pataram.*
2 Et cum invenissemus navem transfretantem
in Phœnicen, ascendentes navigavimus.
3 Cum apparuissemus autem Cypro,
relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in
Syriam, et venimus Tyrum: ibi enim navis
expositura erat onus.
4 Inventis autem discipulis, mansimus ibi
diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum
ne ascenderet Jerosolymam.
5 Et expletis diebus, profecti ibamus,
deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis
usque foras civitatem: et positis genibus in
littore, oravimus.
6 Et cum valefecissemus invicem, ascendimus
navem: illi autem redierunt in sua.
7 Nos vero navigatione expleta a Tyro
descendimus Ptolemaidam: et salutatis fratribus,
mansimus die una apud illos.
8 Alia autem die profecti, venimus Cæsaream. Et
intrantes domum Philippi evangelistæ, qui erat
unus de septem, mansimus apud eum.†
9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines
prophetantes.‡

---

* **21:1 *Cum autem,*** etc. ***Coum, Rhodum, inde Pataram.*** RAB. Cous et Patara insulæ sunt. † **21:8 *Philippi evangelistæ*.** Ob promptum prædicationis officium evangelista meruit vocari. ‡ **21:9 *Huic autem erant filiæ*.** RAB. Alibi filiæ Philippi apostoli prophetissæ leguntur fuisse, sed veritati hujus loci non est contradicendum, nisi fortasse uterque filias prophetissas habuisse intelligatur.

10 Et cum moraremur per dies aliquot,
supervenit quidam a Judæa propheta, nomine
Agabus.
11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: et
alligans sibi pedes et manus, dixit: Hæc dicit
Spiritus Sanctus: Virum, cujus est zona hæc, sic
alligabunt in Jerusalem Judæi, et tradent in
manus gentium.§
12 Quod cum audissemus, rogabamus nos, et
qui loci illius erant, ne ascenderet Jerosolymam.
13 Tunc respondit Paulus, et dixit: Quid facitis
flentes, et affligentes cor meum? Ego enim non
solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus
sum propter nomen Domini Jesu.
14 Et cum ei suadere non possemus, quievimus,
dicentes: Domini voluntas fiat.
15 Post dies autem istos, præparati
ascendebamus in Jerusalem.
16 Venerunt autem et ex discipulis a Cæsarea
nobiscum, adducentes secum apud quem
hospitaremur Mnasonem quemdam Cyprium,
antiquum discipulum.
17 Et cum venissemus Jerosolymam, libenter
exceperunt nos fratres.
18 Sequenti autem die introibat Paulus
nobiscum ad Jacobum, omnesque collecti sunt
seniores.
19 Quos cum salutasset, narrabat per singula

---

§ **21:11 *Hæc dicit Spiritus sanctus.*** BED. Prophetas veteres imitatur, qui dicere solebant: ***Hæc dicit Dominus Deus,*** quia Spiritus sanctus, æque ut Pater et Filius, Dominus et Deus est, nec eorum separari operatio potest quorum natura et voluntas una est.

quæ Deus fecisset in gentibus per ministerium
ipsius.
[20] At illi cum audissent, magnificabant Deum,
dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia sunt in
Judæis qui crediderunt, et omnes æmulatores sunt
legis.
[21] Audierunt autem de te quia discessionem
doceas a Moyse eorum qui per gentes sunt
Judæorum, dicens non debere eos circumcidere
filios suos, neque secundum consuetudinem
ingredi.**
[22] Quid ergo est? utique oportet convenire
multitudinem: audient enim te supervenisse.
[23] Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis
viri quatuor, votum habentes super se.
[24] His assumptis, sanctifica te cum illis, et
impende in illis ut radant capita: et scient omnes
quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas

** **21:21 *Dicens non debere.*** BED. Quasi dicerent: In doctrina Christi damnas velut sacrilega, etc., usque ad sed Judæi non prohibebantur. ***Neque secundum.*** Non sunt prohibiti eo tempore Judæi in Christum credentes, secundum legem ingredi, stante adhuc templo et sua religione, quamvis in sacramentis Novi Testamenti salutem habituri, sed credentes ex gentibus prohibebantur ad legem converti, qui tamen legis mandata ad mores et munditiam corporis pertinentia, ut est: ***Non concupisces,*** etc., diligenter observare jubebantur. Quadruplex synodus Jerosolymis habita est: prima fuit de electione alterius apostoli pro Juda; secunda de electione septem diaconorum; tertia de circumcisione non imponenda illis qui credebant de gentibus; quarta hæc de Judæis illo tempore non prohibendis (ubi necessitas exigeret,) legalibus cæremoniis initiari propter scandalum eorum qui putabant apostolos legem Moysi sicut idololatræ dogmata damnare.

et ipse custodiens legem.††
25 De his autem qui crediderunt ex gentibus,
nos scripsimus judicantes ut abstineant se ab
idolis immolato, et sanguine, et suffocato, et
fornicatione.
26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die
purificatus cum illis intravit in templum,
annuntians expletionem dierum purificationis,
donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.
27 Dum autem septem dies consummarentur, hi
qui de Asia erant Judæi, cum vidissent eum in
templo, concitaverunt omnem populum, et
injecerunt ei manus, clamantes:‡‡
28 Viri Israëlitæ, adjuvate: hic est homo qui
adversus populum, et legem, et locum hunc,
omnes ubique docens, insuper et gentiles induxit
in templum, et violavit sanctum locum istum.
29 Viderant enim Trophimum Ephesium in
civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in
templum introduxisset Paulus.
30 Commotaque est civitas tota, et facta est
concursio populi. Et apprehendentes Paulum,
trahebant eum extra templum: et statim clausæ
sunt januæ.
31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum
est tribuno cohortis quia tota confunditur
Jerusalem.

---

†† **21:24** ***Quia quæ de te,*** etc. Non enim ita reprobas legalia sicut dictum est, si autem ideo celebraret, ut actione simulata suam occultaret sententiam, non hoc diceret Jacobus. ‡‡ **21:27** ***Cum autem septem dies,*** etc. Nondum consummati erant, sed eorum cursus agebatur adhuc, etc., usque ad ne venirent Romani et tollerent locum et gentem.

32 Qui statim, assumptis militibus et
centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum
vidissent tribunum et milites, cessaverunt
percutere Paulum.
33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et
jussit eum alligari catenis duabus: et
interrogabat quis esset, et quid fecisset.
34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum
non posset certum cognoscere præ tumultu,
jussit duci eum in castra.
35 Et cum venisset ad gradus, contigit ut
portaretur a militibus propter vim populi.§§
36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans:
Tolle eum.
37 Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit
tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui
dixit: Græce nosti?***
38 nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies
tumultum concitasti, et eduxisti in desertum
quatuor millia virorum sicariorum?
39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum
quidem Judæus a Tarso Ciliciæ, non ignotæ
civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi
loqui ad populum.†††
40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in
gradibus annuit manu ad plebem, et magno
silentio facto, allocutus est lingua hebræa, dicens:

---

§§ **21:35** ***Et cum venisset ad gradus.*** Gradus non descensionis de templo, sed ascensionis in castra significat. *** **21:37** ***Græce nosti?*** RAB. Interrogatio est vel affirmatio, quia (ut putatur) tribunus Græca lingua loquebatur, vel, ne Judæi cognoscerent. ††† **21:39** ***A Tarso,*** etc. ID. Quo captus cum parentibus commigravit.

22

1 Viri fratres, et patres, audite quam ad vos
nunc reddo rationem.
2 Cum audissent autem quia hebræa lingua
loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.
3 Et dicit: Ego sum vir Judæus, natus in Tarso
Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus
pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ
legis, æmulator legis, sicut et vos omnes estis
hodie:*
4 qui hanc viam persecutus sum usque ad
mortem, alligans et tradens in custodias viros ac
mulieres,
5 sicut princeps sacerdotum mihi testimonium
reddit, et omnes majores natu: a quibus et
epistolas accipiens, ad fratres Damascum
pergebam, ut adducerem inde vinctos in
Jerusalem ut punirentur.
6 Factum est autem, eunte me, et
appropinquante Damasco media die, subito de
cælo circumfulsit me lux copiosa:
7 et decidens in terram, audivi vocem dicentem
mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?†
8 Ego autem respondi: Quis es, domine?
Dixitque ad me: Ego sum Jesus Nazarenus, quem
tu persequeris.

---

* ***22:3 Natus in Tarso.*** BED. Natus in oppido Galilææ Giscali nomine fuit Paulus, etc., usque ad sic Christus, in Bethleem natus, Nazarenus est appellatus. ***Æmulator legis.*** In Græco: ***Æmulator legis Dei existentis,*** secundum illud: ***Testimonium illis perhibeo, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam*** Rom. 10.. † ***22:7 Saule, Saule.*** RAB. Quædam exemplaria habent: ***Saul, Saul,*** ut ostendatur de nomine Saulis Saulum nominatum esse.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt,
vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur
mecum.‡
10 Et dixi: Quid faciam, domine? Dominus
autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: et
ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat
facere.§
11 Et cum non viderem præ claritate luminis
illius, ad manum deductus a comitibus, veni
Damascum.
12 Ananias autem quidam vir secundum legem,
testimonium habens ab omnibus cohabitantibus
Judæis,
13 veniens ad me et astans, dixit mihi: Saule
frater, respice. Et ego eadem hora respexi in
eum.**
14 At ille dixit: Deus patrum nostrorum
præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus,
et videres justum, et audires vocem ex ore ejus:††
15 quia eris testis illius ad omnes homines
eorum quæ vidisti et audisti.
16 Et nunc quid moraris? Exsurge, et baptizare,
et ablue peccata tua, invocato nomine ipsius.
17 Factum est autem revertenti mihi in
Jerusalem, et oranti in templo, fieri me in stupore

---

‡ **22:9 *Audierunt.*** ID. Intellexerunt, sed solum sonum vocis Pauli, vel ejus qui Paulo loquebatur. § **22:10 *Et ibi.*** ID. Exemplum humilitatis, contra doctores non disputandi, nec de nobis præsumendi, quasi a Deo simus edocti. ** **22:13 *Saule frater, respice.*** ID. Duo erant in oculis Pauli, excæcatio et illuminatio: et ideo merito credidit. †† **22:14 *Præordinavit te.*** ID. Conveniens ordo: primo, præordinatus in præscientia Dei; deinde cognoscit veritatem, videt Justum, audit ex ore ipsius; postea fit testis eorum quæ cognovit, vidit, audivit.

mentis,‡‡
18 et videre illum dicentem mihi: Festina, et exi
velociter ex Jerusalem: quoniam non recipient
testimonium tuum de me.
19 Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt quia ego
eram concludens in carcerem, et cædens per
synagogas eos qui credebant in te:
20 et cum funderetur sanguis Stephani testis
tui, ego astabam, et consentiebam, et
custodiebam vestimenta interficientium illum.§§
21 Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in
nationes longe mittam te.
22 Audiebant autem eum usque ad hoc verbum,
et levaverunt vocem suam, dicentes: Tolle de
terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.
23 Vociferantibus autem eis, et projicientibus
vestimenta sua, et pulverem jactantibus in aërem,
24 jussit tribunus induci eum in castra, et
flagellis cædi, et torqueri eum, ut sciret propter
quam causam sic acclamarent ei.
25 Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti
sibi centurioni Paulus: Si hominem Romanum et
indemnatum licet vobis flagellare?
26 Quo audito, centurio accessit ad tribunum, et
nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim
homo civis Romanus est.
27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi
si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

---

‡‡ **22:17** ***Fieri me in stupore mentis.*** Hoc non narrat ad elationem, sed propter necessitatem, ut videatur idoneus evangelizare gentibus. §§ **22:20** ***Consentiebam.*** Confitendo quod consensit, notat quia non occidit, nisi cædens accipiatur pro occidens, vel occidere curans.

28 Et respondit tribunus: Ego multa summa
civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait:
Ego autem et natus sum.***
29 Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum
torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam
rescivit, quia civis Romanus esset, et quia
alligasset eum.
30 Postera autem die volens scire diligentius
qua ex causa accusaretur a Judæis, solvit eum, et
jussit sacerdotes convenire, et omne concilium:
et producens Paulum, statuit inter illos.

23

1 Intendens autem in concilium Paulus, ait: Viri
fratres, ego omni conscientia bona conversatus
sum ante Deum usque in hodiernum diem.
2 Princeps autem sacerdotum Ananias præcepit
astantibus sibi percutere os ejus.
3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus,
paries dealbate. Et tu sedens judicas me
secundum legem, et contra legem jubes me
percuti?*

*** **22:28 *Ego multa summa.*** Alia editio manifestius insinuat quid dixerit tribunus. Dixit tribunus: tam facile dicis civem Romanum te esse? ego enim quanto pretio civilitatem possedi istam. ***Civilitatem.*** Id est socialem inter cives conversationem, vel reipublicæ administrationem. Non enim tribunus civitatis Romanæ civis esse non posset, sed consortium civitatis emerat, ut esset particeps. Paulus eo magis erat civis Romanus, quod non comparando, sed hoc nascendo habebat.

* **23:3 *Percutiet te.*** RAB. Non dicit ***percutiat,*** quia prophetia est, non maledictio, etc., usque ad sed inspiratione divina dixit Apostolus.

4 Et qui astabant dixerunt: Summum
sacerdotem Dei maledicis.
5 Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, quia
princeps est sacerdotum. Scriptum est enim:
Principem populi tui non maledices.†
6 Sciens autem Paulus quia una pars esset
sadducæorum, et altera pharisæorum, exclamavit
in concilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filius
pharisæorum: de spe et resurrectione mortuorum
ego judicor.
7 Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter
pharisæos et sadducæos, et soluta est multitudo.
8 Sadducæi enim dicunt non esse
resurrectionem, neque angelum, neque
spiritum: pharisæi autem utraque confitentur.
9 Factus est autem clamor magnus. Et
surgentes quidam pharisæorum, pugnabant,
dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto:
quid si spiritus locutus est ei, aut angelus?‡
10 Et cum magna dissensio facta esset, timens
tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, jussit
milites descendere, et rapere eum de medio
eorum, ac deducere eum in castra.§
11 Sequenti autem nocte assistens ei Dominus,
ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me
in Jerusalem, sic te oportet et Romæ testificari.

† **23:5 *Nesciebam, fratres.*** Id est non cognoscebam esse Ananiam; vel subtiliter dicit se nescire principem, quia sacerdotium Judæorum reprobatum est. ‡ **23:9 *Quid si spiritus?*** RAB. Hic apparet juxta Hieronymum sadducæos spiritum non confiteri et angelos, et ideo Pharisæi spiritum nominant et angelum, quia hoc noverant contrarium esse illis. § **23:10 *Ne discerperetur Paulus ab ipsis.*** ID. Sadducæis volentibus eum rapere, vel ab utrisque simul contendentibus.

12 Facta autem die collegerunt se quidam ex
Judæis, et devoverunt, se dicentes neque
manducaturos, neque bibituros donec
occiderent Paulum.**
13 Erant autem plus quam quadraginta viri qui
hanc conjurationem fecerant:
14 qui accesserunt ad principes sacerdotum et
seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos
nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.
15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum
concilio, ut producat illum ad vos, tamquam
aliquid certius cognituri de eo. Nos vero
priusquam appropiet, parati sumus interficere
illum.
16 Quod cum audisset filius sororis Pauli
insidias, venit, et intravit in castra, nuntiavitque
Paulo.
17 Vocans autem Paulus ad se unum ex
centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad
tribunum, habet enim aliquid indicare illi.
18 Et ille quidem assumens eum duxit ad
tribunum, et ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc
adolescentem perducere ad te, habentem aliquid
loqui tibi.
19 Apprehendens autem tribunus manum
illius, secessit cum eo seorsum, et interrogavit
illum: Quid est quod habes indicare mihi?
20 Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te ut
crastina die producas Paulum in concilium, quasi
aliquid certius inquisituri sint de illo:

** **23:12 *Devoverunt se dicentes.*** Græce, anathematizaverunt: hoc verbum quantæ sit auctoritatis norunt qui anathemate sacerdotali a societate Christi et Ecclesiæ alienantur.

21 tu vero ne credideris illis: insidiantur enim
ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se
devoverunt non manducare, neque bibere donec
interficiant eum: et nunc parati sunt,
exspectantes promissum tuum.
22 Tribunus igitur dimisit adolescentem,
præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota
sibi fecisset.
23 Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis:
Parate milites ducentos ut eant usque Cæsaream,
et equites septuaginta, et lancearios ducentos a
tertia hora noctis,††
24 et jumenta præparate ut imponentes Paulum,
salvum perducerent ad Felicem præsidem.
25 (Timuit enim ne forte raperent eum Judæi, et
occiderent, et ipse postea calumniam sustineret,
tamquam accepturus pecuniam.)
26 Scribens epistolam continentem hæc:
Claudius Lysias optimo præsidi Felici, salutem.
27 Virum hunc comprehensum a Judæis, et
incipientem interfici ab eis, superveniens cum
exercitu eripui, cognito quia Romanus est.
28 Volensque scire causam quam objiciebant
illi, deduxi eum in concilium eorum.
29 Quem inveni accusari de quæstionibus legis
ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis
habentem criminis.
30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis quas
paraverant illi, misi eum ad te, denuntians et
accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

---

†† **23:23 *Parate milites ducentos,*** etc. RAB. Hoc fieri jubet, ne eum Judæi auferrent, et ipse tribunus criminis accusaretur apud præsidem, tanquam accepturus pecuniam a Judæis, et pretium mortis Pauli.

31 Milites ergo secundum præceptum sibi
assumentes Paulum, duxerunt per noctem in
Antipatridem.
32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo
irent, reversi sunt ad castra.
33 Qui cum venissent Cæsaream, et tradidissent
epistolam præsidi, statuerunt ante illum et
Paulum.
34 Cum legisset autem, et interrogasset de qua
provincia esset, et cognoscens quia de Cilicia:
35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui
venerint. Jussitque in prætorio Herodis custodiri
eum.

24

1 Post quinque autem dies descendit princeps
sacerdotum Ananias, cum senioribus
quibusdam, et Tertullo quodam oratore, qui
adierunt præsidem adversus Paulum.
2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus,
dicens: Cum in multa pace agamus per te, et
multa corrigantur per tuam providentiam,
3 semper et ubique suscipimus, optime Felix,
cum omni gratiarum actione.
4 Ne diutius autem te protraham, oro, breviter
audias nos pro tua clementia.
5 Invenimus hunc hominem pestiferum, et
concitantem seditiones omnibus Judæis in
universo orbe, et auctorem seditionis sectæ
Nazarenorum:
6 qui etiam templum violare conatus est, quem
et apprehensum voluimus secundum legem
nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi
magna eripuit eum de manibus nostris,
8 jubens accusatores ejus ad te venire: a quo
poteris ipse judicans, de omnibus istis
cognoscere, de quibus nos accusamus eum.
9 Adjecerunt autem et Judæi, dicentes hæc ita
se habere.
10 Respondit autem Paulus (annuente sibi
præside dicere): Ex multis annis te esse judicem
genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.
11 Potes enim cognoscere quia non plus sunt
mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi
adorare in Jerusalem:
12 et neque in templo invenerunt me cum
aliquo disputantem, aut concursum facientem
turbæ, neque in synagogis, neque in civitate:
13 neque probare possunt tibi de quibus nunc
me accusant.
14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum
sectam quam dicunt hæresim, sic deservio Patri et
Deo meo, credens omnibus quæ in lege et
prophetis scripta sunt:*
15 spem habens in Deum, quam et hi ipsi
exspectant, resurrectionem futuram justorum et
iniquorum.
16 In hoc et ipse studeo sine offendiculo
conscientiam habere ad Deum et ad homines
semper.
17 Post annos autem plures eleemosynas
facturus in gentem meam, veni, et oblationes, et
vota,

---

* **24:14 *Patri et Deo meo.*** RAB. Cujus filius demonstror, non ***servus,*** ut in aliis codicibus habetur.

18 in quibus invenerunt me purificatum in
templo: non cum turba, neque cum tumultu.
19 Quidam autem ex Asia Judæi, quos oportebat
apud te præsto esse, et accusare si quid haberent
adversum me:
20 aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me
iniquitatis cum stem in concilio,
21 nisi de una hac solummodo voce qua clamavi
inter eos stans: Quoniam de resurrectione
mortuorum ego judicor hodie a vobis.†
22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens de
via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit,
audiam vos.
23 Jussitque centurioni custodire eum, et
habere requiem, nec quemquam de suis
prohibere ministrare ei.‡
24 Post aliquot autem dies veniens Felix cum
Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, vocavit
Paulum, et audivit ab eo fidem quæ est in
Christum Jesum.
25 Disputante autem illo de justitia, et castitate,
et de judicio futuro, tremefactus Felix, respondit:
Quod nunc attinet, vade: tempore autem
opportuno accersam te:§
26 simul et sperans quod pecunia ei daretur a
Paulo, propter quod et frequenter accersens

---

† **24:21 *Nisi de una hac.*** ID. Hoc loquitur per antiphrasim, sciebat enim hoc eis placere: quasi dicat nihil commisi, nisi quia prædicavi quod et ipsi credunt. ‡ **24:23 *De suis ministrare.*** ID. Discipulis et sociis; aliter, jussit non prohibere quemquam ministrare ei de suis rebus vel facultatibus. § **24:25 *Tremefactus,*** etc., ***et sperans.*** ID. Sic junge: tremefactus et sperans, pro his duobus dimisit eum liberæ custodiæ, præ timore Dei et spe pecuniæ.

eum, loquebatur cum eo.
27 Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.**

25

1 Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Jerosolymam a Cæsarea.*
2 Adieruntque eum principes sacerdotum et primi Judæorum adversus Paulum: et rogabant eum,
3 postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perduci eum in Jerusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.
4 Festus autem respondit servari Paulum in Cæsarea: se autem maturius profecturum.
5 Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.
6 Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem, descendit Cæsaream, et altera die sedit pro tribunali, et jussit Paulum adduci.
7 Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Jerosolyma descenderant Judæi, multas et graves causas objicientes, quas non poterant probare:

** **24:27 *Reliquit Paulum vinctum.*** ID. Utrum Felix vivens an moriens Paulum reliquerit, incertum est; sed tamen melius videtur, quod vivens Judæis gratiam præstiterit. * **25:1 *Festus ergo cum venisset in provinciam,*** etc. RAB. Palæstinæ provinciam intellige, sicut Palæstinæ præsides alii semper aliis succedentes a Romanis mittebantur.

8 Paulo rationem reddente: Quoniam neque in
legem Judæorum, neque in templum, neque in
Cæsarem quidquam peccavi.
9 Festus autem volens gratiam præstare Judæis,
respondens Paulo, dixit: Vis Jerosolymam
ascendere, et ibi de his judicari apud me?
10 Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto:
ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, sicut tu
melius nosti.
11 Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci,
non recuso mori: si vero nihil est eorum quæ hi
accusant me, nemo potest me illis donare.
Cæsarem appello.
12 Tunc Festus cum concilio locutus, respondit:
Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
13 Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa
rex et Bernice descenderunt Cæsaream ad
salutandum Festum.
14 Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus
regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est
derelictus a Felice vinctus,
15 de quo cum essem Jerosolymis, adierunt me
principes sacerdotum et seniores Judæorum,
postulantes adversus illum damnationem.
16 Ad quos respondi: Quia non est Romanis
consuetudo damnare aliquem hominem
priusquam is qui accusatur præsentes habeat
accusatores, locumque defendendi accipiat ad
abluenda crimina.
17 Cum ergo huc convenissent sine ulla
dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, jussi
adduci virum.
18 De quo, cum stetissent accusatores, nullam
causam deferebant, de quibus ego suspicabar

malum.†
19 Quæstiones vero quasdam de sua
superstitione habebant adversus eum, et de
quodam Jesu defuncto, quem affirmabat Paulus
vivere.‡
20 Hæsitans autem ego de hujusmodi quæstione,
dicebam si vellet ire Jerosolymam, et ibi judicari
de istis.
21 Paulo autem appellante ut servaretur ad
Augusti cognitionem, jussi servari eum, donec
mittam eum ad Cæsarem.
22 Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et
ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.
23 Altera autem die cum venisset Agrippa et
Bernice cum multa ambitione, et introissent in
auditorium cum tribunis et viris principalibus
civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.§
24 Et dicit Festus: Agrippa rex, et omnes qui
simul adestis nobiscum viri, videtis hunc de quo
omnis multitudo Judæorum interpellavit me
Jerosolymis, petentes et acclamantes non
oportere eum vivere amplius.
25 Ego vere comperi nihil dignum morte eum
admisisse. Ipso autem hoc appellante ad

---

† **25:18** ***De quibus,*** etc. ID. His causis, vel rebus, sive verbis: de quibus ego suspicabar, id est ab accusatoribus exspectabam, vel mala de quibus suspicabar; aliter, de quibus, id est accusatoribus suspicabar malum: quia nullam causam dignam morte deferebant. ‡ **25:19** ***Sua superstitione.*** RAB. Amborum, id est Pauli et Judæorum legem vocabat superstitionem. § **25:23** ***Cum multa ambitione.*** ID. Id est multa turba ambiente eos, vel cum multo desiderio Paulum audiendi. Pro ambitione in Græco ponitur phantasia, id est multiplex apparatus et pompa regalis officii: qua illam ambiente undique stipabatur.

Augustum, judicavi mittere.
26 De quo quid certum scribam domino, non
habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et
maxime ad te, rex Agrippa, ut interrogatione
facta habeam quid scribam.
27 Sine ratione enim mihi videtur mittere
vinctum, et causas ejus non significare.

26

1 Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi
loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu
cœpit rationem reddere:
2 De omnibus quibus accusor a Judæis, rex
Agrippa, æstimo me beatum apud te cum sim
defensurus me hodie,
3 maxime te sciente omnia, et quæ apud Judæos
sunt consuetudines et quæstiones: propter quod
obsecro patienter me audias.
4 Et quidem vitam meam a juventute, quæ ab
initio fuit in gente mea in Jerosolymis, noverunt
omnes Judæi:
5 præscientes me ab initio (si velint testimonium
perhibere) quoniam secundum certissimam
sectam nostræ religionis vixi pharisæus.
6 Et nunc, in spe quæ ad patres nostros
repromissionis facta est a Deo, sto judicio
subjectus:
7 in quam duodecim tribus nostræ nocte ac die
deservientes, sperant devenire. De qua spe
accusor a Judæis, rex.

8 Quid incredibile judicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?*

9 Et ego quidem existimaveram me adversus nomen Jesu Nazareni debere multa contraria agere,

10 quod et feci Jerosolymis, et multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam.†

11 Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: et amplius insaniens in eos, persequebar usque in exteras civitates.

12 In quibus dum irem Damascum cum potestate et permissu principum sacerdotum,

13 die media in via vidi, rex, de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos qui mecum simul erant.

14 Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi

---

* **26:8 *Quid incredibile?*** RAB. Vel sic: Rex quid dicis? incredibile judicatur apud vos? etc., interrogando, quasi dicat: Non est incredibile. Suscitavit quidem ante mortuos in exemplum futuri, vel suscitat. † **26:10 *Cum occiderentur detulit sententiam.*** ID. Alia editio: Occidendisque detulit sententiam, id est qualiter occiderentur ipse sententiam dedi. ***Detuli sententiam.*** Judicavi illos occidendos: non ait occidi, nisi forte ad occisionem pertineat quod sequitur: ***Puniens eos,*** etc., ***et amplius insaniens,*** etc.

contra stimulum calcitrare.‡
15 Ego autem dixi: Quis es, domine? Dominus
autem dixit: Ego sum Jesus, quem tu persequeris.
16 Sed exsurge, et sta super pedes tuos: ad hoc
enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, et
testem eorum quæ vidisti, et eorum quibus
apparebo tibi,
17 eripiens te de populo et gentibus, in quas
nunc ego mitto te,
18 aperire oculos eorum, ut convertantur a
tenebris ad lucem, et de potestate Satanæ ad
Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, et
sortem inter sanctos, per fidem quæ est in me.
19 Unde, rex Agrippa, non fui incredulus cælesti
visioni:
20 sed his qui sunt Damasci primum, et
Jerosolymis, et in omnem regionem Judææ, et
gentibus, annuntiabam, ut pœnitentiam agerent,
et converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ
opera facientes.
21 Hac ex causa me Judæi, cum essem in
templo, comprehensum tentabant interficere.
22 Auxilio autem adjutus Dei usque in
hodiernum diem, sto, testificans minori atque
majori, nihil extra dicens quam ea quæ prophetæ
locuti sunt futura esse, et Moyses,
23 si passibilis Christus, si primus ex

---

‡ **26:14** ***Contra stimulum.*** ID. Hucusque sine stimulo restitisti, sed nunc si resistis contra stimulum calcitrabis, quod satis durum est. Stimulus est ipsa correctio. ***Insanis, Paule.*** BED. Insaniam putat, quod homo vinctus loco defendendi accepto, etc., usque ad et Propheta: ***Non respexit in vanitates et insanias falsas*** Psal. 39.

resurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus
est populo et gentibus.
24 Hæc loquente eo, et rationem reddente,
Festus magna voce dixit: Insanis, Paule: multæ te
litteræ ad insaniam convertunt.§
25 Et Paulus: Non insanio, inquit, optime Feste,
sed veritatis et sobrietatis verba loquor.
26 Scit enim de his rex, ad quem et constanter
loquor: latere enim eum nihil horum arbitror.
Neque enim in angulo quidquam horum gestum
est.
27 Credis, rex Agrippa, prophetis? Scio quia
credis.
28 Agrippa autem ad Paulum: In modico suades
me christianum fieri.
29 Et Paulus: Opto apud Deum, et in modico et
in magno, non tantum te, sed etiam omnes qui
audiunt hodie fieri tales, qualis et ego sum,
exceptis vinculis his.
30 Et exsurrexit rex, et præses, et Bernice, et qui
assidebant eis.
31 Et cum secessissent, loquebantur ad invicem,
dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum
quid fecit homo iste.
32 Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat
homo hic, si non appellasset Cæsarem.

27

1 Ut autem judicatum est navigare eum in
Italiam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis

---

§ **26:24 *Multæ te.*** RAB. Philosophi gentium multa legendo sectas commutabant. ***Ad insaniam,*** subaudi mutabilitatis; vel insaniam dicit resurrectionem mortuorum, quam annuntiat.

centurioni nomine Julio cohortis Augustæ,*
2 ascendentes navem Adrumetinam,
incipientes navigare circa Asiæ loca, sustulimus,
perseverante nobiscum Aristarcho Macedone
Thessalonicensi.†
3 Sequenti autem die devenimus Sidonem.
Humane autem tractans Julius Paulum, permisit
ad amicos ire, et curam sui agere.
4 Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus
Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.
5 Et pelagus Ciliciæ et Pamphyliæ navigantes,
venimus Lystram, quæ est Lyciæ:‡
6 et ibi inveniens centurio navem
Alexandrinam navigantem in Italiam,
transposuit nos in eam.
7 Et cum multis diebus tarde navigaremus, et
vix devenissemus contra Gnidum, prohibente
nos vento, adnavigavimus Cretæ juxta
Salmonem:
8 et vix juxta navigantes, venimus in locum
quemdam qui vocatur Boniportus, cui juxta erat
civitas Thalassa.
9 Multo autem tempore peracto, et cum jam
non esset tuta navigatio eo quod et jejunium jam

---

* **27:1 *Ut autem judicatum est eum navigare,*** etc. In Græco: Ut judicatum est nos navigare in Italiam, tradiderunt Paulum et quosdam alios vinctos centurioni. † **27:2 *Adrumetinam.*** RAB. Id est ad Romam navigantem secundum quosdam, sed melius derivatur de nomine civitatis Africæ quæ Adrumetis dicitur. ‡ **27:5 *Venimus Lystram.*** BED. Pro Lystra, in Græco Smyrna scriptum est. Hieronymus vero Myrrham ponit.

præteriisset, consolabatur eos Paulus,§

10 dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria
et multo damno non solum oneris, et navis, sed
etiam animarum nostrarum incipit esse
navigatio.

11 Centurio autem gubernatori et nauclero
magis credebat, quam his quæ a Paulo
dicebantur.

12 Et cum aptus portus non esset ad
hiemandum, plurimi statuerunt consilium
navigare inde, si quomodo possent, devenientes
Phœnicen hiemare, portum Cretæ respicientem
ad Africum et ad Corum.**

13 Aspirante autem austro, æstimantes
propositum se tenere, cum sustulissent de Asson,
legebant Cretam.††

14 Non post multum autem misit se contra
ipsam ventus typhonicus, qui vocatur

---

§ **27:9 *Jejunium.*** RAB. Fames magna in navigio infirmiores reddens nautas. Alii dicunt tunc fuisse quadragesimam ante natale Domini, quod non est probabile. Melius jejunium septimum putandum est, in quo occisus erat Godolias. Vel dies jejunii decimi in Januario, quando cognoverunt in Babylone captivi templum esse destructum. ** **27:12 *Portum,*** etc. ID. Portus Cretæ dicitur qui est in Phœnice e regione Cretæ: portum autem Cretæ petebant, quia Cretam navigabant. ***Ad Africum,*** etc. Africus stat inter meridianam plagam et occidentalem, magis vergens ad occidentalem; Corus inter septentrionalem et occidentalem, plus deflexus ad occidentem; et provincia Phœnicis Cretam habebat ad occidentem. †† **27:13 *Asson.*** RAB. Nomen est loci sic vocati, quia inde solvebantur naves in mare progredientes.

Euroaquilo.‡‡
15 Cumque arrepta esset navis, et non posset
conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.
16 In insulam autem quamdam decurrentes,
quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere
scapham.
17 Qua sublata, adjutoriis utebantur,
accingentes navem, timentes ne in Syrtim
inciderent, summisso vase sic ferebantur.§§
18 Valida autem nobis tempestate jactatis,
sequenti die jactum fecerunt:
19 et tertia die suis manibus armamenta navis
projecerunt.
20 Neque autem sole, neque sideribus
apparentibus per plures dies, et tempestate non
exigua imminente, jam ablata erat spes omnis
salutis nostræ.
21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans
Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem,
o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique
facere injuriam hanc et jacturam.***
22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse:
amissio enim nullius animæ erit ex vobis,
præterquam navis.
23 Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei,
cujus sum ego, et cui deservio,

---

‡‡ **27:14 *Typhonicus.*** Alia translatio: ventus tempestuosus. ***Euroaquilo.*** RAB. Id est Boreas, ventus inter aquilonem et orientem; hic ventus erat contrarius navi navigaturæ in Phœnicen.
§§ **27:17 *Syrtim.*** ID. Angustia sive tribulatio dicitur Syrtis.
*** **27:21 *Oportebat quidem,*** etc. ID. Quasi dicat: Deum non audistis, quod supra hortabatur eos Paulus; vel oportebat me audito, id est ut audiretis me.

24 dicens: Ne timeas, Paule: Cæsari te oportet
assistere: et ecce donavit tibi Deus omnes qui
navigant tecum.
25 Propter quod bono animo estote, viri: credo
enim Deo quia sic erit, quemadmodum dictum
est mihi.
26 In insulam autem quamdam oportet nos
devenire.†††
27 Sed posteaquam quartadecima nox
supervenit, navigantibus nobis in Adria circa
mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere
sibi aliquam regionem.‡‡‡
28 Qui et summittentes bolidem, invenerunt
passus viginti: et pusillum inde separati,
invenerunt passus quindecim.
29 Timentes autem ne in aspera loca
incideremus, de puppi mittentes anchoras
quatuor, optabant diem fieri.
30 Nautis vero quærentibus fugere de navi, cum
misissent scapham in mare, sub obtentu quasi
inciperent a prora anchoras extendere,
31 dixit Paulus centurioni et militibus: Nisi hi in
navi manserint, vos salvi fieri non potestis.
32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, et
passi sunt eam excidere.

††† **27:26** ***In insulam autem quamdam oportet nos devenire.*** ID. Quasi dicat: Pro signo est prophetia veritatis de insula, ut, cum ad illam venerint, de salute sua certi sint. ‡‡‡ **27:27** ***In Adria.*** Regio est ad quam navigabant; vel, nomen cujusdam freti in Tyrrhenc mari, seu potius videtur nomen illius terræ de qua Adriaticus sinus vocatur. Aliter, Adria pluraliter accipitur pro scopulis, et ideo putabant nautæ regionem apparere. In libro Hebræorum nominum, Adria, continens mala, vel locus malorum dicitur.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus
omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die
hodie exspectantes jejuni permanetis, nihil
accipientes.
34 Propter quod rogo vos accipere cibum pro
salute vestra: quia nullius vestrum capillus de
capite peribit.§§§
35 Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias
egit Deo in conspectu omnium: et cum fregisset,
cœpit manducare.
36 Animæquiores autem facti omnes, et ipsi
sumpserunt cibum.
37 Eramus vero universæ animæ in navi
ducentæ septuaginta sex.*
38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes
triticum in mare.
39 Cum autem dies factus esset, terram non
agnoscebant: sinum vero quemdam
considerabant habentem littus, in quem
cogitabant si possent ejicere navem.
40 Et cum anchoras sustulissent, committebant
se mari, simul laxantes juncturas
gubernaculorum: et levato artemone secundum
auræ flatum, tendebant ad littus.
41 Et cum incidissemus in locum dithalassum,
impegerunt navem: et prora quidem fixa

---

§§§ **27:34 *Sumere cibum.*** BED. Nemo sæculi tempestates evadit, nisi qui pane vitæ pascitur, et qui in nocte tribulationum, sapientiæ, fortitudini, temperantiæ et justitiæ innititur, auxilio Domini coruscante portum salutis consequitur, ita ut sæculo expeditus, flammam dilectionis qua calefiunt interiora, quærat. * **27:37 *Eramus universæ animæ.*** RAB. Non ait viri, quia fortasse erant et mulieres; vel, propter confusionem Christianorum, militum et nautarum ita dicitur.

manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi
maris.†
42 Militum autem consilium fuit ut custodias
occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret.
43 Centurio autem volens servare Paulum,
prohibuit fieri: jussitque eos qui possent natare,
emittere se primos, et evadere, et ad terram
exire:
44 et ceteros, alios in tabulis ferebant, quosdam
super ea quæ de navi erant. Et sic factum est, ut
omnes animæ evaderent ad terram.

28

1 Et cum evasissemus, tunc cognovimus quia
Melita insula vocabatur. Barbari vero præstabant
non modicam humanitatem nobis.
2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes
propter imbrem qui imminebat, et frigus.*
3 Cum congregasset autem Paulus
sarmentorum aliquantam multitudinem, et
imposuisset super ignem, vipera a calore cum
processisset, invasit manum ejus.
4 Ut vero viderunt barbari pendentem bestiam
de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique
homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari,
ultio non sinit eum vivere.
5 Et ille quidem excutiens bestiam in ignem,
nihil mali passus est.
6 At illi existimabant eum in tumorem
convertendum, et subito casurum et mori. Diu
autem illis exspectantibus, et videntibus nihil

---

† **27:41** ***Bithalassum.*** BED. Græci Thalassan vocant mare, etc., usque ad et mare a Græcis dicitur Thelasson. * **28:2** ***Pyra.*** RAB. Quidam dicunt pyram nomen ligni esse.

mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse deum.
7 In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens, triduo benigne exhibuit.
8 Contigit autem patrem Publii febribus et dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: et cum orasset, et imposuisset ei manus, salvavit eum.†
9 Quo facto, omnes qui in insula habebant infirmitates, accedebant, et curabantur:
10 qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, et navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.
11 Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castorum.
12 Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi triduo.
13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: et post unum diem, flante austro, secunda die venimus Puteolos:‡
14 ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: et sic venimus Romam.

---

† **28:8 *Dysenteria*** vel ***dysin.*** BED. Est passio intestinorum. ***Salvavit eum.*** Cur infidelem infirmum prece salvat, qui Timotheum, Trophimumque infirmos fideles sic tractat, ut unum curet, alterum relinquat? nisi quia ille per miraculum foris sanandus erat, qui interius non vivebat: hoc autem non indigebant, qui intus salubriter vivebant. ‡ **28:13 *Puteolos.*** Puteoli locus est ultra Romam ubi Virgilius fecit balnea medicinalia, singula propriis inscripta titulis (ut dicitur) contra quam, scilicet valerent ægritudinem. Unde Salernitani invidia ducti, supervenientes in manu forti, titulos destruxerunt, et ædificia mutilaverunt.

15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt
nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas.
Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo,
accepit fiduciam.§
16 Cum autem venissemus Romam, permissum
est Paulo manere sibimet cum custodiente se
milite.
17 Post tertium autem diem convocavit primos
Judæorum. Cumque convenissent, dicebat eis:
Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens,
aut morem paternum, vinctus ab Jerosolymis
traditus sum in manus Romanorum,
18 qui cum interrogationem de me habuissent,
voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset
causa mortis in me.
19 Contradicentibus autem Judæis, coactus sum
appellare Cæsarem, non quasi gentem meam
habens aliquid accusare.
20 Propter hanc igitur causam rogavi vos
videre, et alloqui. Propter spem enim Israël
catena hac circumdatus sum.
21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras
accepimus de te a Judæa, neque adveniens
aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de
te malum.
22 Rogamus autem a te audire quæ sentis: nam
de secta hac notum est nobis quia ubique ei
contradicitur.
23 Cum constituissent autem illi diem, venerunt
ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat
testificans regnum Dei, suadensque eis de Jesu ex

§ **28:15 *Audissent fratres.*** RAB. Christiani Romæ habitantes unde? patet Paulum non primo prædicasse Romanis.

lege Moysi et prophetis a mane usque ad
vesperam.
24 Et quidam credebant his quæ dicebantur:
quidam vero non credebant.
25 Cumque invicem non essent consentientes,
discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia
bene Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam
prophetam ad patres nostros,
26 dicens: Vade ad populum istum, et dic ad eos:
[Aure audietis, et non intelligetis, et videntes
videbitis, et non perspicietis.
27 Incrassatum est enim cor populi hujus, et
auribus graviter audierunt, et oculos suos
compresserunt: ne forte videant oculis, et
auribus audiant, et corde intelligant, et
convertantur, et sanem eos.]
28 Notum ergo sit vobis, quoniam gentibus
missum est hoc salutare Dei, et ipsi audient.
29 Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Judæi,
multam habentes inter se quæstionem.
30 Mansit autem biennio toto in suo conducto:
et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad
eum,**
31 prædicans regnum Dei, et docens quæ sunt de
Domino Jesu Christo cum omni fiducia, sine
prohibitione.††

** **28:30** ***Conductu.*** Id est in libera custodia per quam conducebatur, vel in sua concione qua contra Judæos disputabat.

†† **28:31** ***Sine prohibitione.*** RAB. Post passionem Domini vigesimo quinto anno, etc., usque ad Petrus et Paulus martyrio coronati sunt.

Bibbia Vulgata Clementina na 1598
Clementine Vulgate of 1598 with Glossa Ordinaria Migne edition 1880 in Latin

Public Domain

Language: Latine (Latin)

Translation by: Jerome

2014-08-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jun 2026 from source files dated 12 Dec 2025
7ca33455-379f-554d-a635-9009adbd90c5